

ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี
A Peace Movement by Buddhist Women in Pattani Provinces

เพ็ญภา พัทธชนม์
Pennapa Pattarachon

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Conflict and Peace Studies
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี
A Peace Movement by Buddhist Women in Pattani Provinces

เพ็ญภา พัทธชนม์
Pennapa Pattarachon

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Conflict and Peace Studies
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน	นางสาวเพ็ญนภา พัทธชนม์
สาขาวิชา	ความขัดแย้งและสันติศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียา แก้วพิมล)

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียา แก้วพิมล)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร)

.....กรรมการ
(ดร.วันพิชิต ศรีสุข)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและ
สันติศึกษา

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้างู่งสง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียา แก้วพิมล)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(นางสาวเพ็ญนภา พัทธชนม์)

นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้ารับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นางสาวเพ็ญภา พัทธชนม์)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี
ผู้เขียน	นางสาวเพ็ญนภา พัทธชนม์
สาขาวิชา	ความขัดแย้งและสันติศึกษา
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพ ด้านคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ ขององค์การอนามัยโลก คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธ ในด้านคุณภาพชีวิต ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิงไทยพุทธที่ทำงานด้านสันติภาพในจังหวัดปัตตานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงที่นับถือศาสนาพุทธที่ไม่สังกัดหน่วยงานใดที่ทำงานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิต จำนวน 19 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ระหว่างเดือนธันวาคม 2559 – มีนาคม 2561 ผลการวิจัย พบว่า

1. งานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีทำนั้น ครอบคลุม 4 มิติ ตามนิยามขององค์การอนามัยโลก ประกอบด้วย ก. มิติที่ 1 ด้านร่างกาย: การคงไว้ในกรอบกิจวัตรประจำวันอย่างปกติ ข. มิติที่ 2 ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ: การสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าและความมั่นคงทางจิตใจ ค. มิติที่ 3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม: การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ ง. มิติที่ 4 สิ่งแวดล้อม: ความมีอิสรภาพด้านการเงินและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. ปัญหาที่ผู้หญิงไทยพุทธจังหวัดปัตตานีพบในการทำงานด้านคุณภาพชีวิต สามารถแยกได้ตามหลักการบริหารงาน 4 M ดังนี้ 1. คน (Man) ในด้านแรงงานประสบกับปัญหา การขาดแคลนแรงงาน 2. เงิน (Money) กลุ่มที่สร้างขึ้นโดยการรวมตัวกันของชาวบ้านประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ เงินทุนหมุนเวียน กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐประสบปัญหาไม่มีงบประมาณในการลงทุนต่อยอดหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ 3. วัสดุดิบ (Material) วัสดุดิบไม่เพียงพอต่อความต้องการ 4. กระบวนการบริหาร (Management) ขั้นตอนการผลิตสินค้าไม่สามารถบริหารจัดการได้ครบวงจร

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงไทยพุทธมีส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่ต้องพัฒนาสมรรถนะ ได้แก่ การบริหารทรัพยากรในการผลิต ทักษะการส่งเสริมสุขภาพจิต ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมผู้หญิงไทยพุทธเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ต่อไป

Thesis Title A Peace Movement by Buddhist Women in Pattani Provinces
Author Miss Pennapa Pattarachon
Major Program Conflict and Peace Studies
Academic Year 2017

Abstract

The purposes of this study were to investigate a peace movement by Buddhist women in the four areas of life quality stated by the World Health Organization: 1) to promote physical health, good mental health and spiritual values, promotion of social relationships and environment. 2) to study the problems derived from life quality application among the Buddhist women through descriptive qualitative method. Data were collected from 19 freelance Thai Buddhist women who have been involving with peace movement by using interview open end questions during the period of December 2016 – March 2018. The results show that

1. the enhancing life quality activities among Thai Buddhist women in Pattani Province covered the four major sections defined by The World Health Organization as follows: 1.1) promotion of good physical health – to be included in daily life activities; 1.2) Money promotion of mental and spiritual Dimension – to create mental security and self-esteem; 1.3) promotion of social relationships – to support good relations with others by practicing being a giver and a receiver., 1.4) promotion of good environment – to support asset and life security as well as financial freedom.

2. Base on the classification of 4 M administration principles, the problems involving promotion of life quality could be divided into the following categories: 2.1 Man – lack of workers; 2.2 lack of working capital among the self-assembled group of local Buddhist women and lack of revolving funds to support the new projects in the group established by the state; 2.3 Materials-inadequate raw materials, and 2.4 Management-incomplete management of production process. It can be concluded that Thai Buddhist women have played a vital role in developing life quality. However, their competence should be further developed in management of production resources as well as mental health promotions skills. It is expected that the results of this study will be beneficial and supportive to theirs roles to furthers promote life quality for local people in the areas.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความกรุณาช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจด้วยความเอาใจใส่ด้วยความเมตตาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียา แก้วพิมล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ร่วม ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และ ดร.วันพิชิต ศรีสุข ประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการสอบวิทยานิพนธ์

ขอบพระคุณ อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทั้งสามท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุสุมา ภูใหญ่ ดร.อันธิมา แสงชัย และ ดร. อธิญาน์ สมุห์เสนาโต ผู้ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ซึ่งทำให้ผู้วิจัยทำงานลงพื้นที่ได้ง่ายขึ้น และได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เป็นอย่างสูงในการทำวิจัย

ขอบคุณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ภายในประเทศ ประจำปีการศึกษา 2556 และขอบคุณสถาบันพระปกเกล้า ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยส่วนหนึ่งในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และขออภัยหากมีคำถามใด ที่ทำให้กระทบกระเทือนจิตใจขณะที่สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และขอขอบคุณทุกท่านที่แนะนำกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

ขอบคุณ คุณอุไรรัตน์ หน้าใหญ่, คุณจันทร์จิรา ยอดรักซ์ที่ช่วยตรวจสอบรูปแบบ วิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องตามระเบียบของบัณฑิตวิทยาลัย ขอบคุณ คุณเบญจนา ทองนุ้ย ที่ช่วยตรวจสอบ และให้คำอธิบายเรื่องบรรณานุกรม ขอบพระคุณผศ.ลักษณะ มีชี ที่กรุณาแปลบทคัดย่อ และบทความ วิจัยภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ขอบพระคุณ คุณลม้าย มานะการ ที่ให้คำแนะนำในการลงพื้นที่วิจัย และให้กำลังใจเสมอมา ขอบคุณคุณเกศฤดี บุญรัตน์ และเจ้าหน้าที่ในสถาบันทุกท่าน ที่ดูแลอำนวยความสะดวกในเรื่องของเอกสารและเรื่องอื่นๆ ทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ และเจ้าหน้าที่ในสถาบันสันติศึกษาทุกๆ คนที่คอยให้กำลังใจเสมอมา

ขอบคุณ กำลังใจจากคุณพ่อดำรง และคุณแม่ศรีเรือน พัทธชนม์ สมาชิกทุกๆ คนใน ครอบครัวพัทธชนม์และครอบครัวแก้วพิมล และญาติพี่น้องทุกคนที่คอยช่วยเหลือสนับสนุน ทั้งด้าน กำลังใจ และทุนทรัพย์ด้วยดี นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ให้ความช่วยเหลืออีกหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามในที่นี้ได้หมด จึงขอขอบพระคุณทุกท่านเหล่านั้นไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คุณค่าทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูทเวทิตแก่ บิดา มารดา และครูอาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอนมา รวมทั้งผู้ที่มีอุปการคุณทุกท่าน

เพ็ญญา พัทธชนม์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
Abstract.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
สารบัญตาราง.....	(10)
สารบัญภาพ.....	(11)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ขอบเขตในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
บริบทคนไทยพุทธกับจังหวัดปัตตานี.....	7
ประวัติศาสตร์พื้นที่จังหวัดปัตตานี.....	7
โครงสร้างประชากรจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน.....	7
ปัตตานี: ความไม่สงบส่วนหนึ่งของจังหวัดชายแดนใต้.....	7
แนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพ.....	10
ความหมายกระบวนการสร้างสันติภาพ.....	10
กระบวนการสร้างสันติภาพ	10
แนวคิดคุณภาพชีวิต.....	12
ความหมายของคุณภาพชีวิต	12
องค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4มิติ.....	12
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในบริบทจังหวัดปัตตานี.....	15
สัมพันธภาพคนพุทธ-มุสลิม.....	15
การศึกษา	16
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.....	16
เศรษฐกิจ	16
ยาเสพติดและธุรกิจผิดกฎหมาย.....	17

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การยกระดับคุณภาพชีวิต.....	18
การวัดสัมตภาพด้านคุณภาพชีวิต.....	18
แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการสร้างสัมตภาพ.....	21
สาเหตุที่ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสัมตภาพ.....	22
คุณสมบัติของผู้หญิงที่เหมาะสมกับงานสัมตภาพ	23
ลักษณะการเคลื่อนไหวของผู้หญิง	25
ปัจจัยสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อสัมตภาพของผู้หญิง	26
ผลกระทบที่มีต่อผู้หญิงในการทำงานสัมตภาพ	26
การมีส่วนร่วมในการสร้างสัมตภาพของผู้หญิงไทยพุทธ	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสัมตภาพในจังหวัดปัตตานี.....	28
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	30
พื้นที่ศึกษา.....	30
ผู้ให้ข้อมูล	30
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	30
การตรวจสอบเครื่องมือ.....	31
วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	33
4 ผลการวิจัย.....	34
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล	34
งานคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีทำตามนิยามองค์การอนามัยโลก (WHO - World Health Organization).....	34
ปัญหาการทำงานคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี.....	42
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	44
สรุปและอภิปรายผล	44
ข้อเสนอแนะ	48
บรรณานุกรม.....	50
ภาคผนวก.....	61
ประวัติผู้เขียน.....	71

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ลำดับเวลาและเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.....	8
2	มติที่ 1 ด้านร่างกาย: การคงไว้ในการประกอบกิจวัตรประจำวันอย่างปกติ.....	35
3	มติที่ 2 ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ: การสร้างความรู้สึกมีคุณค่าและความมั่นคงทางจิตใจ.....	36
4	มติที่ 3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม: การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ.....	36
5	มติที่ 4 สิ่งแวดล้อม: ความมีอิสรภาพด้านการเงินและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.....	37

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ		หน้า
1	เฟืองจักรแห่งความรุนแรงในจังหวัดปัตตานี.....	19
2	โมเดลการขยายและหดตัวของความขัดแย้ง.....	19

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงมักถูกมองว่าเป็นหน้าที่ของผู้ชาย แต่ปัจจุบันผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขความรุนแรงและสร้างสันติภาพมากขึ้น ผู้หญิงมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมจะทำงานสันติภาพในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหว เช่น ผู้หญิงมีธรรมชาติที่เอื้อต่อการใช้สันติวิธี ผู้หญิงควบคุมอารมณ์โกรธได้ดี ผู้หญิงมีบุคลิกภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ ผู้หญิงมีความสามารถในการเจรจาต่อรองและเป็นผู้ฟังที่ดี ผู้หญิงแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์โดยไม่ใช้ความรุนแรง ผู้หญิงสามารถมีบทบาทที่หลากหลายในการยุติความรุนแรงทั้งการใช้อาวุธและไม่ใช้อาวุธ เป็นต้น ผู้หญิงมีธรรมชาติที่เอื้อต่อการใช้สันติวิธีเนื่องจากผู้หญิงมีธรรมชาติที่อ่อนโยน มีความละเอียดอ่อนมือหึงสาธรมติดตัวมาตั้งแต่เกิด มีความเข้มแข็งในตัวเอง มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองเข้ากับบริบทใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี (อรุณ คานธี, 2548) ผู้หญิงมีความเสียสละ อดทน และมีความเมตตาเมื่อเห็นคนได้รับความทุกข์ยาก การที่ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในงานกิจกรรมต่างๆ ของสังคมจะทำให้สังคมบริสุทธิ์ขึ้น (กรรณา กุศลาลัย และเรื่องอุไร กุศลาลัย, 2553: 102-103) ผู้หญิงมีความสามารถในการเจรจาต่อรองและเป็นผู้ฟังที่ดี ในงานด้านสันติภาพมักใช้ผู้หญิงในการเจรจากับกลุ่มผู้เห็นต่าง ได้แก่ ในอาฟริกาให้ผู้หญิงไปเจรจากับผู้เห็นต่างให้เปลี่ยนจุดยืนในงานประชุมสันติภาพ (Auma, 2007) ในภาคใต้ของประเทศไทยให้ทหารพรานหญิงไปเป็นคนเจรจาในการสลายกลุ่มผู้ชุมนุมที่เป็นผู้หญิงและเด็ก (วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, 2550) ผู้หญิงมีบุคลิกภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ (เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2556; กุลธิดา สามะพุทธิ และคณะ, 2552) บุคลิกภาพข้างต้นเหล่านี้ของผู้หญิงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการทำงานในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหว นอกจากนี้คุณลักษณะดังกล่าว ทำให้ผู้หญิงเหมาะที่จะทำงานในบทบาทในการเยียวยาครอบครัวผู้สูญเสีย แม้ว่าพื้นที่ที่จะลงไปจะมีอันตราย แต่ก็ยังพอมิพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้หญิงทำงานได้ (โชรยา จามจรี, 2550) เชริต ยกย่องให้ผู้หญิงเป็น “ผู้นำสันติภาพตามธรรมชาติ” (Natural Peace builders) จากผลงานสันติภาพที่ผู้หญิงได้ทำในพื้นที่ความขัดแย้งยืดเยื้อในประเทศศรีลังกา ตะวันออกกลางและแคชเมียร์ (Schirch and Sewak, 2005: 97) กัลป์ตุง เสนอให้ร้อยละ 50 ของผู้รักษาสันติภาพ (Peace - Keepers) เป็นผู้หญิง หากให้ผู้หญิงเข้ามาดูแลเรื่องสันติภาพ ในอีก 40 ปีข้างหน้าเหตุการณ์ต่างๆ ก็จะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น (Gultung, 1996: 169) จากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับชาติ

ผู้หญิงสามารถสร้างสันติภาพได้หลากหลาย ได้แก่ ด้านการเยียวยา การเรียกร้องสิทธิมนุษยชน การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและบทบาทในเวทีสันติภาพโดยใช้แนวทางสันติวิธี (โชรยา จามจรี, 2550) ในด้านการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตขอเรียน แมททิว (ThaiNGO.org, 2558) กล่าวว่าผู้หญิงมีบทบาทอย่างมากในการสร้างสันติสุขทั่วโลก ผู้หญิงมีบทบาททั้งในเรื่องการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและในด้านสิทธิมนุษยชน สอดคล้องกับที่ซีร์ปา แมนเป ได้กล่าวไว้ในบางประเทศเมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงผู้หญิงขอเจรจาพักรบเพื่อให้บุตรหลานได้ฉีควัคซีน โดยของบที่รัฐบาลจะใช้ซื้ออาวุธมาซื้อ

วัคซีน นอกจากนี้ผู้หญิงยังมีส่วนในการให้ความรู้ด้านสันติวิธีแก่ครอบครัวผู้ที่ได้รับผลกระทบในเวทีสันติภาพผู้หญิงในต่างประเทศมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสันติภาพหลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนและกิจกรรมสันติภาพ การมีส่วนร่วมในการเจรจาสันติภาพ จัดตั้งกลุ่มเพื่อค้นหาคนในครอบครัวที่สูญหายจากสถานการณ์ความรุนแรง การช่วยเหลือครอบครัวไร้ถิ่นฐาน การช่วยเหลือด้านการแพทย์และสาธารณสุข การจัดการเรียนการสอน การให้ทุนการศึกษา การเรียกร้องเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น (แวลีเมาะ ปูซู, 2559)

บทบาทสันติภาพที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแยกได้เป็น 3 บทบาท ได้แก่ อันดับแรก บทบาทด้านความรุนแรงทางตรง ผู้หญิงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Agents of changes) ในกระบวนการเจรจากระบวนการสันติภาพจากการศึกษาของ Escola de Cultura de Pau (2008) ในกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพผู้หญิงสามารถมีส่วนร่วมได้หลายประการ เช่น ผู้ลงนาม ผู้นำการไกล่เกลี่ย พยาน เป็นต้น และในบางโอกาสผู้หญิงสามารถกดดันให้เกิดการเจรจาสันติภาพได้เปิดเผยข้อมูลความจริง ยื่นข้อเสนอต่อภาครัฐ และเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้สูญเสีย ในสถานการณ์ความรุนแรงผู้หญิงเป็นผู้ต่อสู้ที่แข็งขันในกองกำลังต่อสู้และแสดงบทบาทอื่นในการสนับสนุนไปพร้อมๆ กับการต่อสู้โดยมิได้เป็นผู้ถืออาวุธ เช่น การทำอาหาร ดูแลรักษาความสะอาด คนแบกของ ผู้รักษาความปลอดภัย เช่น กรณีที่เกิดความขัดแย้งในประเทศอิริเทรีย โมซัมบิก ซิมบับเว เวียดนาม ศรีลังกา เนปาล เซียร์ราลีโอน ไลบีเรีย อุกันดา และรวันดา ผู้หญิงสร้างพื้นที่พูดคุย ตลอดจนเปิดโอกาสในการต่อรองกับผู้มีอำนาจให้ความรู้และชี้ให้ประชาชนตระหนักถึงผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรง (ยาสมิน ซัตตาร์, 2556) อันดับสอง บทบาทด้านความรุนแรงเชิงโครงสร้างผู้หญิงได้มีการรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างในหลากหลายรูปแบบเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ การรวมกลุ่มสร้างอาชีพในลักษณะของกลุ่มแม่บ้านจัดทำโครงการน้ำดื่มเพื่อแก้ปัญหาที่นารกร้าง การดูแลทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเลไม่ให้ถูกทำลาย ตลอดจนการผลักดันให้ผู้หญิงเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง เป็นต้น อันดับสามบทบาท ด้านความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การต่อต้านด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อรณรงค์ต่อต้านการขลิบอวัยวะเพศหญิงการตีพิมพ์นวนิยาย เพื่อให้ผู้หญิงเห็นคุณค่าของตนเองและบทบาทอื่นๆ จากเอกสารของ UN Women กล่าวว่าผู้หญิงเป็นที่ปรึกษาผู้ไกล่เกลี่ย ความเท่าเทียมกันทางเพศ ประท้วงต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิงเรียกร้องให้มีกฎหมายที่เข้มงวดต่อความผิดข่มขืนและการทำทารุณกรรมทางเพศ และการบังคับใช้กฎหมายนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ (ยูเอ็น วูเม้น, 2556) จะเห็นได้ว่าผู้หญิงมีบทบาทด้านสันติภาพในทั้งสามด้าน คือ ความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้ยังไม่พบข้อมูลที่ว่าผู้หญิงทำงานด้านใดในทั้งสามด้านมากกว่ากัน

ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีมาอย่างยาวนานต่อเนื่อง และได้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกในช่วงสิบกว่าปีตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ความรุนแรงดังกล่าวนอกจากจะส่งผลต่อชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ยังส่งผลต่อเศรษฐกิจ สุขภาพ คุณภาพชีวิตและการพัฒนาในพื้นที่ (ThaiNGO.org, 2559) จากฐานข้อมูลของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ สถิติเหตุการณ์ความรุนแรง ตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 ถึงเมษายน 2560 เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ 19,279 ครั้ง ทำให้มีผู้เสียชีวิตต่อเหตุการณ์ 6,544 ราย มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 12,963 ราย รวมผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บระหว่างปี 2547-2559 จำนวน 19,507 ราย (ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี, 2560) ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่เป็นผู้หญิงได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การบาดเจ็บเสียชีวิต การสูญเสียสามีทำให้ต้องดูแลลูกซึ่งกลายเป็นเด็ก

กำพร้าวแต่เพียงลำพัง รวมถึงอาจต้องดูแลญาติพี่น้องที่ต้องกลายเป็นคนพิการด้วย จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ [Peace Survey] ครั้งที่ 3 พบว่าในด้านผลกระทบจากสถานการณ์และความรู้สึกปลอดภัยนั้นประชาชนและกลุ่มผู้นำความคิดในพื้นที่ได้รับผลกระทบทั้ง 3 ประเด็นใกล้เคียงกัน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการประกอบอาชีพ รายได้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสุขภาพกายและจิตด้านความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน นั้นพบว่าทั้งสองกลุ่มรู้สึกไม่ปลอดภัยในการเดินทางออกจากบ้านเวลากลางคืน การพูดคุยกับคนแปลกหน้า การอยู่ใกล้เจ้าหน้าที่รัฐที่พกพาอาวุธ การเข้าร่วมมหรทรมแสดงสินค้าประจำปีในเทศกาลต่างๆ และเมื่อมีคนที่ถูกคดีความมั่นคงมาเยี่ยมที่บ้าน (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2560)

จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ลดลง มีปัญหาเกิดขึ้นตามมามากมาย นอกจากปัญหาเรื่องการสูญเสียชีวิต ทรัพย์สินแล้วยังพบกับปัญหาที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการศึกษาของบุตร ปัญหายาเสพติด เป็นต้น (สถาบันสันติศึกษา, 2556) กรรณิกา เรืองเดช และคณะ (2556) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้รายองค์ประกอบและภาพรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ประทีป หมวกสกุล และคณะ (2556) ได้วิจัยในโครงการวิจัยประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2555 พบว่าในยุทธศาสตร์ที่ 7 ในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตยังไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนในพื้นที่ยังมีคุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำ

นักทฤษฎีเช่นกัลป์ตุงกล่าวว่าในพื้นที่ที่มีความรุนแรงจากการก่อการร้าย มีการใช้อาวุธระเบิดและซุ่มยิงจำเป็นต้องมีการนำเอาทฤษฎีเพื่อการพัฒนามาใช้ ซึ่งประกอบด้วย ความต้องการทางกาย (Somatic Needs) และความต้องการทางจิตวิญญาณ (Spiritual Needs) เพื่อให้ทุกคนได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การมีร่างกายที่สมบูรณ์ อากาศ อาหารและน้ำที่บริสุทธิ์ สิ่งแวดล้อมที่น่าอภิรมย์ การมีห้องน้ำที่เพียงพอ การมีเสื้อผ้าใส่ มีที่พักอาศัย ได้นอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ มีพื้นที่ส่วนตัว มีอิสระในการมีเพศสัมพันธ์และการสืบพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งหากความต้องการที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการตอบสนองก็จะทำให้เกิดความทุกข์ (Gultung, 1996: 127-128) ทฤษฎีเพื่อพัฒนานี้ตรงกับคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก คือ ด้านร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ สัมพันธภาพทางสังคมและสภาพแวดล้อม ได้แก่ การสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้อย่างปกติ ความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ทั้งการรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ มีอิสรภาพทางการเงิน มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

จากการศึกษาเรื่องผู้หญิงกับสันติภาพด้านคุณภาพชีวิต พบว่ายังคงมีน้อย โดยเฉพาะในการศึกษาเฉพาะเจาะจงในกลุ่มผู้หญิงไทยพุทธ งานศึกษาส่วนใหญ่ที่พบมักเป็นการศึกษาผู้หญิงมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ผู้วิจัยสนใจการวิจัยประเด็นผู้หญิงกับสันติภาพด้านคุณภาพชีวิต โดยเน้นไปที่ผู้หญิงไทยพุทธและมุ่งค้นหาความรู้เพื่อการไปใช้ประโยชน์ การวิจัยครั้งนี้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย (Descriptive qualitative) เนื่องจากหัวข้อการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้:กรณีศึกษาผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีนี้เป็นหัวข้อที่ยังไม่มีการศึกษามากนักอีกทั้งมีจำเพาะบริบทชายแดนภาคใต้ การใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวจะทำให้ทราบว่าผู้หญิงไทยพุทธ

เพื่อสันติภาพได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพในชายแดนได้อย่างไร โดยมีได้ต้องการแสวงหาคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

คำถามในการวิจัย

1. รูปแบบวิธีการทำงานของผู้หญิงไทยพุทธในการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตตามกรอบขององค์การอนามัยโลก (WHO - World Health Organization) เป็นอย่างไร
2. ปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธด้านคุณภาพชีวิตในจังหวัดปัตตานีคืออะไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ ขององค์การอนามัยโลก คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและจิตวิญญาณด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อศึกษาปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธในด้านคุณภาพชีวิต

ขอบเขตในการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 แนวทางการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี
 - 1.2 ปัญหาของการมีส่วนร่วมด้านสันติภาพในด้านคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธเพื่อสันติภาพในจังหวัดปัตตานี
2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงไทยพุทธที่ทำงานด้านสันติภาพในจังหวัดปัตตานี โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงที่นับถือศาสนาพุทธที่ไม่สังกัดหน่วยงานใดที่ทำงานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

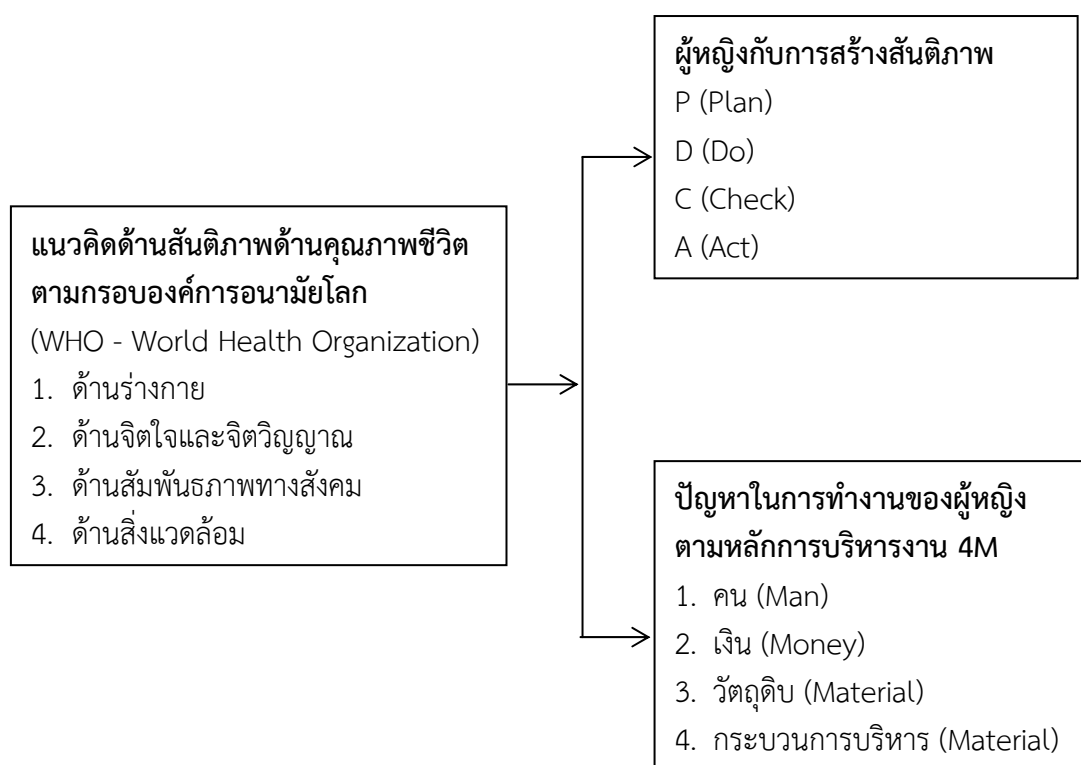
1. ได้องค์ความรู้เรื่องผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตในจังหวัดปัตตานี เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเจรจาในเวทีสันติภาพ
2. ทำให้ทราบปัญหาการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี เพื่อจะได้มีแนวทางในการสนับสนุนศักยภาพการทำงานด้านคุณภาพชีวิตของผู้หญิงต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

สันติภาพ หมายถึง สภาวะที่ปราศจากสงคราม การใช้ปฏิบัติการที่ไม่รุนแรง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีโอกาสในการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเท่าเทียม เคารพในสิทธิมนุษยชน มีวิถีการดำรงอยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุล ตลอดจนการมีวิถีชีวิตที่สงบสุข (สรณีย์ สายศร, 2560: 84)

สันติภาพด้านคุณภาพชีวิต หมายถึง การมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือทำงานเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพของผู้หญิงในสภาวะของคุณภาพชีวิตตามนิยามองค์การอนามัยโลก ได้แก่ การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์การมีสุขภาวะทางจิตที่ดีการมีสัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชนการมีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ดีและปลอดภัย มีอิสระทางการเงิน เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย (Descriptive Qualitative) เป็นการทำวิจัยในสถานการณ์จริงโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (Focus Group) ความเหมาะสมในการนำระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในงานวิจัยนี้ คือ เป็นงานวิจัยที่มีความยืดหยุ่นสูง เหมาะกับเหตุการณ์ภาคใต้ซึ่งมีความเป็นพลวัต (Dynamic) ที่มีอาจคาดการณ์หรือทำนายเหตุการณ์ได้อย่างแน่ชัด ซึ่งลักษณะดังกล่าวไม่เหมาะกับระเบียบวิธีวิจัยที่มีความแข็งตัว (อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, 2557)

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตใน 4 มิติขององค์การอนามัยโลก คือ ด้านร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ สัมพันธภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และเพื่อศึกษาปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธในด้านคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวมเนื้อหาในแต่ละหัวข้อตามลำดับ ประกอบด้วย เนื้อหา ดังต่อไปนี้

- 2.1 บริบทคนไทยพุทธกับจังหวัดปัตตานี
 - 2.1.1 ประวัติศาสตร์พื้นที่จังหวัดปัตตานี
 - 2.1.2 โครงสร้างประชากรจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน
 - 2.1.3 ปัตตานี: ความไม่สงบส่วนหนึ่งของจังหวัดชายแดนใต้
- 2.2 แนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพ
 - 2.2.1 ความหมายกระบวนการสร้างสันติภาพ
 - 2.2.2 กระบวนการสร้างสันติภาพ
- 2.3 แนวคิดคุณภาพชีวิต
 - 2.3.1 ความหมายคุณภาพชีวิต
 - 2.3.2 องค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 มิติ
 - 2.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในบริบทจังหวัดปัตตานี
 - 2.3.4 การยกระดับคุณภาพชีวิต
 - 2.3.5 การวัดสันติภาพด้านคุณภาพชีวิต
- 2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ
 - 2.4.1 สาเหตุที่ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ
 - 2.4.2 คุณสมบัติของผู้หญิงที่เหมาะสมกับงานสันติภาพ
 - 2.4.3 ลักษณะการเคลื่อนไหวของผู้หญิง
 - 2.4.4 ปัจจัยสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพของผู้หญิง
 - 2.4.5 ผลกระทบที่มีต่อผู้หญิงในการทำงานสันติภาพ
 - 2.4.6 การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี

2.1 บริบทคนไทยพุทธกับจังหวัดปัตตานี

2.1.1 ประวัติศาสตร์พื้นที่จังหวัดปัตตานี

พุทธศาสนาได้ถูกนำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 236 ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ (กัลยาณมิตร, 2560) จากการศึกษาของอนันต์ วัฒนนิกร พบว่ามีชุมชนโบราณซึ่งเป็นแหล่งศาสนสถานจำนวนมากที่อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 บริเวณ ได้แก่ เมืองโบราณบ้านวัด เมืองโบราณบ้านจาละและเมืองโบราณบ้านปราแว กรมศิลปากรได้ขุดแต่งโบราณสถานบ้านจาละและได้พบชิ้นส่วนของพระพิมพ์ดินดิบและสลูปล้างดินเผาจำนวนมาก สันนิษฐานว่าน่าจะร่วมสมัยกับยุคศรีวิชัย (ดอเลาะ เจ๊ะแต, มะรอนิง สาและ และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2553) ในเวลาต่อมาประชาชนในอาณาจักรแห่งนี้ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามตามเจ้าเมือง บางตำนานได้กล่าวไว้ว่าเจ้าเมือง คือ พญาอินทรี ซึ่งเป็นกษัตริย์ได้ป่วยเป็นโรคเรื้อน มีหมอนับถืออิสลามมารักษาให้หายขาด พระองค์จึงได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามตามคำที่ได้สัญญาไว้ (รุ่ง แก้วแดง, 2558: 69)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าจังหวัดปัตตานีเดิมเคยเป็นแหล่งที่พุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองมาก่อน หลังจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามตามอย่างกษัตริย์ผู้ปกครอง

2.1.2 โครงสร้างประชากรจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน

สำนักงานจังหวัดปัตตานี ได้สำรวจข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดปัตตานี ในปี 2559 มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ ปัตตานี มีประชากรทั้งสิ้น 279,934 คน มีคนนับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 86.25 ศาสนาพุทธ ร้อยละ 13.7 ศาสนาคริสต์และศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 0.05 (สำนักงานจังหวัดปัตตานี, 2561: ออนไลน์) อาชีพหลักของประชาชนแถบนี้ คือ การทำนา ทำสวนยาง ประชาชนที่มีพื้นที่ติดกับทะเลจะนิยมประกอบอาชีพประมง

2.1.3 ปัตตานี: ความไม่สงบส่วนหนึ่งของจังหวัดชายแดนใต้

นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้นั้นถือได้ว่าเป็นปัญหาทางการเมือง (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2559: 46; นอร์เบิร์ต โรเปอส์, 2558: 62; ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2548: 292-307) แม็กคาร์โกได้เน้นย้ำว่า ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้เกิดจากเรื่องทางการเมืองและความคับข้องใจทางประวัติศาสตร์มิได้เกี่ยวกับเรื่องของศาสนา (แม็กคาร์โก, 2555: 297-298) ความขัดแย้งได้ปรากฏขึ้นตั้งแต่มีการผนวกดินแดนปัตตานีเข้ากับสยามในปลายสมัยอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยของรัชกาลที่ 5 เหตุการณ์ ที่ทำให้ปัตตานีรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความยุติธรรมโดยปรากฏเป็นสองช่วง คือ

1) ยุคการผนวกและปฏิรูปการปกครอง ในราวพ.ศ.2430-2450 จากการใช้นโยบายการปกครองของส่วนกลางทำให้ชนชั้นปกครองเดิมสูญเสียอำนาจ ทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ จึงเกิดความไม่พอใจและเพิ่มระดับมากขึ้น ในสมัยชาตินิยมยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม

2) ยุคชาตินิยมจอมพล ป. พิบูลสงคราม นโยบายรัฐนิยมได้ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและกฎหมายอิสลามที่ใช้ในปัตตานี ทำให้มีการต่อต้านนโยบายนี้ อีกทั้งผู้ที่ต่อต้านนโยบายนี้ถูกอพยพไปยังประเทศมาเลเซีย ทำให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมมาลยา จนเกิดกระบวนการผู้นำพลัดถิ่นรวมตัวในสมาคมชาวมลายูแห่งเมืองปัตตานีเพื่อเรียกร้องการปกครอง ตนเองและนำไปสู่ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ในเวลาต่อมา (ไข่มุก อุทยานลี และคณะ, 2550: 5-10)

ความขัดแย้งระหว่างอาณาจักรปัตตานีกับสยาม มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แม้ว่าพระองค์จะตระหนักในเรื่องของความแตกต่างของศาสนา และภาษา อีกทั้งยังกำชับผู้ปกครอง อาณาจักรปัตตานีให้ละเว้นเรื่องศาสนาและภาษาของคนในพื้นที่ ไม่ต้องบังคับให้เรียนภาษาไทยเป็นหลัก เพื่อให้เข้าใจนโยบายของรัฐเหมือนจังหวัดอื่นๆ แต่ผู้ปกครองไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ อาจเนื่องจากความไม่สะดวกในการสื่อสารหรืออาจ เพราะมีอำนาจกองทัพอยู่ในมือจึงทำให้เกิดความ ขัดแย้งขึ้น (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2559: 46) นอกจากนี้เหตุผลทางการเมืองแล้วอาจมีสาเหตุมาจากการสูญเสียผลประโยชน์ของคนกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งมีพื้นฐานของความไม่ชอบธรรมและความไม่ ยุติธรรมประเด็นความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้เกิดจากเรื่องทางการเมืองและความคับข้องหมอง ใจทางประวัติศาสตร์ (ปาริชาติ สุวรรณบุปผา, 2559: 40)

ในอดีตเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อชาวไทยพุทธหลายประการ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2551; พื้นที่กลางสร้างสันติภาพจากคนใน 2555; แม็กคาร์โก 2555, ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, 2560) ดังตาราง

ตาราง 1 ลำดับเวลาและเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ลำดับเวลา	เหตุการณ์
พ.ศ. 2444	การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นแบบการปกครองเจ็ดหัวเมือง
พ.ศ. 2490	เหตุการณ์ความรุนแรงที่หมู่บ้านปาตุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส
พ.ศ. 2491	กบฏดุซงญอ
พ.ศ. 2518	เหตุการณ์ความรุนแรงที่สะพานกอตอที่พื้นที่รอยต่ออ.สายบุรี จ.ปัตตานี และ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส
พ.ศ. 2521-2526	คนไทยพุทธถูกฆ่า มีการเผาโรงเรียน จับครูเรียกค่าไถ่ ฆ่าครู ฆ่าคนพุทธ
4 มกราคม 2547	เกิดเหตุการณ์ปล้นปืนในฐานปฏิบัติการทักษิณพัฒนาที่ 34 กองพันทหารพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส มีทหารเสียชีวิต 4 นาย ผู้ก่อการได้อาวุธปืนไป 400 กว่ากระบอก หลังจากเกิดเหตุการณ์ 1 วัน รัฐบาลได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้
25 ตุลาคม 2547	เหตุการณ์ตากใบ
28 เมษายน 2547	มีการโจมตีจุดตรวจของหน่วยงานความมั่นคงพร้อมๆ กันจนนำไปสู่การยิง ถล่มมัสยิดกรือเซะ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ก่อการ 105 คน เจ้าหน้าที่ ฝ่ายความมั่นคง 2 คน และพลเรือน 1 คน

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับเวลา	เหตุการณ์
19 พฤษภาคม 2549	ครูผู้หญิงไทยพุทธสองคนได้ถูกจับเป็นตัวประกันและถูกทำร้ายที่บ้าน กุจิงลือปะ จ. นราธิวาส หนึ่งในจำนวนนั้นเสียชีวิตในเวลาต่อมา
14 มีนาคม 2550	พลเรือนคนไทยพุทธ จำนวน 8 คน ถูกยิงเสียชีวิตในระหว่างการโจมตีรถตู้ โดยสารที่ อ.ยะหา จ.ยะลา
15 มีนาคม 2551	เกิดเหตุลอบวางระเบิด ที่โรงแรมซี.เอส.ปัตตานี ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 คน และมีผู้บาดเจ็บ 14 คน รวมทั้งอนุศาสนาจารย์สุวรรณมงคลเจ้าของโรงแรมและ วุฒิสมาชิกผู้ซึ่งเพิ่งได้รับการแต่งตั้ง
พ.ศ. 2555	ประกาศ "นโยบายการบริการและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้" ฉบับแรกโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ
28 กุมภาพันธ์ 2556	การพูดคุยสันติภาพสมัยนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร
22 พฤษภาคม 2557	รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)
20-21 กันยายน 2558	หลังจากที่เกิดเหตุชาวบ้านสองคนถูกยิงที่ร้านน้ำชา เจ้าหน้าที่นาวิกโยธิน สองคนถูกจับเป็นตัวประกันและถูกสังหารที่บ้านตันหยงลิมอ จ.นราธิวาส
16 ตุลาคม 2558	พระสงฆ์หนึ่งรูปและเด็กวัดจำนวนสองคนถูกสังหารที่วัดพรหมประสิทธิ์ อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี
18 มิถุนายน - 27 กรกฎาคม 2558	ช่วงเดือนรอมฎอน รวม 40 วัน เกิดเหตุการณ์ลอบยิง 52 คดี แขนงป้าย ผ้า 29 คดี วางระเบิด 16 รายและเหตุการณ์อื่นๆ ได้แก่ เหตุเพลิงไหม้ เก็บกู้วัตถุระเบิด ทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธมีคม ปล้นอาวุธปืน จักรยานยนต์บอมบ์ การจับกุมผู้กระทำความผิด การชุมนุมโจมตี ทะเลาะวิวาท พบศพ ปิดล้อมตรวจค้นและปะทะ ฆ่าและเผา ขวางประทัดยักษ์
12 สิงหาคม 2559	ที่จังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดตรัง จังหวัด นครศรีธรรมราชมีเหตุการณ์ลอบวางเพลิงและวางระเบิด
6 เมษายน 2560	มีเหตุการณ์วางระเบิดที่เสาไฟฟ้าทำให้ไฟฟ้าดับเป็นบริเวณกว้างจาก ระเบิดจำนวน 26 จุด ในพื้นที่ 4 จ.นราธิวาส จ.ปัตตานี จ.ยะลา และ จ. สงขลา

จากเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นคนไทยพุทธนอกจากจะสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินแล้ว ยังรู้สึกโกรธแค้น อัดอั้นตันใจ เสียใจ สูญเสียความไว้วางใจ สูญเสียความสัมพันธ์ที่ดีที่เคยมีต่อกัน และรู้สึกหวาดระแวงต่อคนต่างศาสนาแล้ว (ทิวพร คุ่มเมธา, 2558; NUHA, 2557) ยังต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่ออีกด้วย ได้แก่ ปรับเปลี่ยนเวลากรีดยางจากช่วงค่ำเป็นช่วง 4.00 น. แทน (ไทยรัฐออนไลน์, 2555: ออนไลน์) การจัดกิจกรรมทางศาสนาทางราชการขอรับรองให้จัดกิจกรรมในเวลากลางวันแทน ได้แก่ พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา งานศพ เป็นต้น (รุ่ง แก้วแดง, 2558: 149) ทำให้ชาวบ้านต้องเลื่อนเวลาในการจัดจากกลางวันมาเป็นเวลากลางวันแทนรวมทั้งการเวียนเทียนในบางพื้นที่ด้วย

2.2 แนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพ

แนวคิดกระบวนการสร้างสันติภาพที่สอดคล้องกับสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตสามารถรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

2.2.1 ความหมายกระบวนการสร้างสันติภาพ

มีผู้ให้ความหมายของคำว่ากระบวนการสร้างสันติภาพไว้ ดังนี้

กระบวนการสันติภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือมาตรการใดๆ ที่ปราศจากการใช้อาวุธที่คู่ขัดแย้งได้ใช้ความพยายามในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน โดยมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่จะยุติความรุนแรงและสร้างสังคมที่ทำให้ทุกฝ่ายพอจะอยู่ร่วมกันได้ (เมธัส อนุวัตรอุดม, 2556)

กระบวนการสันติภาพ หมายถึง ระยะเวลา ขั้นตอนรวมทั้งกิจกรรมในทางการเมืองและสังคมกับกลุ่มคนเกี่ยวข้องในทุกๆระดับที่มีการดำเนินการยุติความรุนแรงทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง (สันติภาพเชิงลบ) อีกทั้งเพื่อให้เกิดการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งที่ยืดเยื้อไปสู่สันติภาพที่คงความยุติธรรมและมีความยั่งยืน (สันติภาพเชิงบวก) (โรเปอส์, 2558: 261)

การสร้างสันติภาพ หมายถึง วิธีการปรับเปลี่ยนความขัดแย้งโดยหาทางออกอย่างสร้างสรรค์และสร้างสภาพแวดล้อมให้ เพื่อให้เกิดสันติภาพ (ศรีมงคล เทพเรณู, 2555)

บูทออส บูทออส-กาลิ (Boutros Boutros-Ghali) กล่าวว่า การสร้างสันติภาพเป็นเครื่องมือในการสร้างหลักประกันให้กับสันติภาพภายหลังสงคราม หรืออาจกล่าวได้ว่า การสร้างสันติภาพเป็นมาตรการป้องกันมิให้เกิดความรุนแรง ซึ่งสามารถที่จะประยุกต์ใช้ได้ในทุกขั้นตอนของความขัดแย้ง (เปริกซอฟ ฟาวเดชัน, 2559: 84)

สรุปได้ว่า กระบวนการสันติภาพ หมายถึง กิจกรรมรวมทั้งขั้นตอนที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในความขัดแย้งพยายามในการดำเนินการร่วมกันเพื่อยุติความรุนแรงโดยสร้างสังคมใหม่ให้ เป็นสังคมที่ทุกฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

2.2.2 กระบวนการสร้างสันติภาพ

กระบวนการสร้างสันติภาพสามารถทำได้โดย 1. การเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง 2. การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายขัดแย้ง 3. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ซึ่งทั้งสามกระบวนการต้องใช้ระยะเวลาและการทำงานที่ต่อเนื่องอันจะทำให้เกิดสันติภาพที่ยั่งยืนได้ (เปริกซอฟ ฟาวเดชัน, 2559: 84-87) กระบวนการนี้สอดคล้องกับความเห็นของโฆเซ มาร์ตี ที่ว่าความขัดแย้งกินเวลานานในการแก้ไข เพราะมีหลากหลายบริบทที่ซับซ้อน ความขัดแย้งในหลายๆประเทศที่สงบลงแล้วสามารถกลับมาประทุใหม่ได้ในเวลาต่อมาหากความขัดแย้งเชิงโครงสร้างยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น อาเซอร์ไบจาน ติมอร์ เป็นต้น (โฆเซ มาร์ตี และคณะ, 2557)

ในกระบวนการสร้างสันติภาพผู้หญิงมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพในทุกขั้นตอนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังความขัดแย้งจากผลการวิจัยของเสาวรส ปลื้มใจและอุทิศ สังข์รัตน์ (2558) พบว่าผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทการทำงานในพื้นที่ชายแดนใต้มานานแล้วตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์

ความไม่สงบ ปี 2547 แต่รูปแบบและพื้นที่การทำงานยังไม่มีหลากหลาย ต่อมาหลังจากนั้นผู้หญิงได้เข้ามาทำงานในพื้นที่สาธารณะและทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมในมิติที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่ การทำงานเพื่อการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ การส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นโดยดำเนินการตามแนวทางสันติวิธี ประเด็นสิทธิมนุษยชนโดยทำงานควบคู่กับการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาและอาชีพ

ผู้หญิงมีบทบาทในการสร้างสันติภาพก่อนเกิดความขัดแย้งในลักษณะของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน เช่น การปกป้องทรัพยากรทางทะเล การรวมกลุ่มกันสร้างอาชีพ เป็นต้นระหว่างที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ผู้หญิงแสดงบทบาทที่หลากหลาย ได้แก่ การดูแลด้านการแพทย์และสาธารณสุข การเจรจาต่อรองการเจรจาไกล่เกลี่ย สร้างพื้นที่พูดคุยกับผู้เห็นต่างการมีส่วนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นต้น ในมินดาเนา ผู้หญิงมีหน้าที่เป็นหน่วยพยาบาลฉุกเฉิน และเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการช่วยชีวิตผู้ที่บาดเจ็บจากเหตุการณ์ความรุนแรง อีกทั้งรับหน้าที่ในการเจรจากับฝ่ายกองกำลังผู้เห็นต่างเพื่อต่อรองและขอปัจจัยในการดำรงชีพ การที่ผู้หญิงสามารถทำหน้าที่ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นได้ดีเป็นเพราะลักษณะทางกายภาพของผู้หญิงจะถูกมองว่าไม่สามารถทำอันตรายต่ออีกฝ่ายหนึ่งได้

หลังปี 2547 กลุ่มผู้หญิงภาคประชาสังคม อันประกอบไปด้วย ผู้หญิงไทยพุทธและมุสลิมรวมตัวกัน ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้หลักสันติวิธี มีลักษณะที่สำคัญ คือ 1. การเยียวยา 2. ประสานความเข้าใจระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้ที่ได้รับผลกระทบ 3. เปิดพื้นที่การทำงานให้กับชุมชนเพื่อความยั่งยืน (เสารส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์, 2559) พัฒนาการของกลุ่มผู้หญิงปรากฏชัดเจน ในปี 2558 เมื่อกลุ่มเครือข่ายผู้หญิงทั้งไทยพุทธและมุสลิม 23 องค์กรรวมตัวกันเป็นคณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (Paow - Peace Agenda of Woman) มีการส่งสารเพื่อกำหนดวาระทางสังคมในเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ เพื่อให้ชายแดนใต้เกิดสันติภาพ (ธัญพร บัวทอง, 2561) หลังจากเหตุการณ์ความรุนแรงหรือในสภาวะที่เกิดสันติภาพผู้หญิงก็ยังคงมีบทบาทในเรื่องของการเรียกร้องความยุติธรรมให้กับผู้ที่สูญเสีย การค้นหาผู้สูญหายในสงคราม การนำทหารเด็กกลับคืนถิ่น การช่วยเหลือครอบครัวไร้ถิ่นฐาน การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อสร้างอาชีพและบทบาทอื่นๆ นอกจากนี้ในประเทศไทยผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางด้านการศึกษา ตัวอย่างเช่น คุณสุรดา อินยะ เกษตรกรต้นแบบ ปี 2560 ผู้นำเกษตรกรในการทำไร่นาสวนผสม "ทำนา 1 ไร่ รายได้ 1 แสน" เป็นแบบอย่างที่ดีในการสร้างรายได้ที่พอเพียงให้กับเกษตรกร โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรทำเกษตรแบบยั่งยืนเพื่อจะได้มีสุขภาวะที่ดีตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, 2560: ออนไลน์) กัลป์ตุงกล่าวไว้ว่า หากเราให้ผู้หญิงที่สามารถทำเรื่องสัมพันธ์ภาพได้ดีและไม่ใช้อาวุธมาดูแลเรื่องสันติภาพแล้ว ในอีก 40 ปีข้างหน้า เหตุการณ์ต่างๆ ก็จะไม่คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น (Gultung, 1996: 169)

2.3 แนวคิดคุณภาพชีวิต

2.3.1 ความหมายคุณภาพชีวิต

วัลลภา เขยบัวแก้ว (วัลลภา เขยบัวแก้ว, 2560) ได้ให้คำนิยามคำว่า คุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นผลอันเกิดขึ้นจากสวัสดิการทางสังคมนโยบาย การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนาและอื่นๆ ทำให้เกิดความสุขและความอยู่ดีมีสุขในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย สังคม ฯลฯ อันส่งผลให้บุคคลมีความพอใจในชีวิต ชีวิตที่มั่นคง พอเพียงและยั่งยืน

สำราญ จูช่วย (สำราญ จูช่วย, 2554) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นชีวิตที่มีความสุขทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ อันเป็นผลจากการได้รับการตอบสนองทั้งภายในและภายนอกที่เหมาะสมกับวิถีการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์

อรรวรรณ น้อยวัฒน์ (อรรวรรณ น้อยวัฒน์, 2555) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิตว่า หมายถึง การรับรู้ถึงความพึงพอใจและสถานะของบุคคลนั้นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยสัมพันธ์กับเป้าหมายตลอดจนความคาดหวังของตนเองภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม ตลอดจนมาตรฐานของสังคมและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ กล่าวว่า นิยามคุณภาพชีวิตนั้นไม่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ของแต่ละบุคคลหากแต่ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ความจำเป็น ความต้องการและความปรารถนาของคนในสังคมนั้นๆ (ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2557)

จากคำนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่บุคคลได้รับการตอบสนองความจำเป็นและความต้องการขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้รวมไปถึงความปรารถนาที่เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นๆ อันก่อให้เกิดความสุข ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม โดยมีความเชื่อมโยงกับสวัสดิการทางสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนาและเรื่องอื่นๆ

2.3.2 องค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 มิติ

1) คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย ได้แก่ ความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน การพึ่งการใช้จ่ายและการรักษา ความมีชีวิตชีวาและความเหนื่อยล้า การเคลื่อนไหว ความเจ็บปวดและความไม่สบาย การนอนหลับพักผ่อน ความสามารถในการทำงาน ผู้หญิงมีบทบาทในการดูแลคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของคนในครอบครัวและชุมชน ในด้านสาธารณสุขผู้หญิงมีการเตรียมดูแลผู้ป่วยที่ประสบภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ตัวอย่าง เช่น ในต่างประเทศเมื่อเกิดสงครามผู้หญิงขอเจรจาพักรบเพื่อให้บุตรหลานได้ฉีควัคซีน โดยของบที่รัฐบาลจะใช้ซื้ออาวุธมาซื้อวัคซีน (แวลีเมาะ ปูชู, 2559) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทีมพยาบาลที่ทำงานในหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อไปช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ (อรสม สุทธิสาคร, 2552) เป็นต้นกรณีการล่องละเมิดทางเพศผู้หญิงจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ไกล่เกลี่ยความเท่าเทียมกันทางเพศ ประท้วงต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิง เรียกร้องให้มีกฎหมายที่เข้มงวดต่อความผิดข่มขืนและการทำทารุณกรรมทางเพศ และการบังคับใช้กฎหมายนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ (ยาสมิน ชัตตาร์, 2556)

สรุปผลลัพธ์การสร้างสันติภาพที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายของผู้หญิง ทำให้เกิดการดูแลสุขภาพของประชาชนให้ได้รับบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ การรับวัคซีนในเด็ก

การออกกฎหมายที่เข้มงวดในกรณีผู้หญิงถูกล่วงละเมิดทางเพศ ในบทบาททางวิชาชีพทางด้านสาธารณสุข และการเคลื่อนไหวต่อรองทางการเมือง

2) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจและจิตวิญญาณ ได้แก่ ภาพลักษณ์และรูปร่าง ความรู้สึกในด้านที่ไม่ดี ความรู้สึกในด้านที่ดี การนับถือตนเอง จิตวิญญาณ/ศาสนา/ความเชื่อส่วนบุคคล ความคิดการเรียนรู้ความจำและสมาธิเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ ที่มีมายาวนานกว่าสิบปีได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจทั้งครอบครัวของผู้เสียชีวิต ผู้ที่รอดชีวิต ผู้ที่บาดเจ็บ รวมไปถึงประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นี้ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จากผลการสำรวจสุขภาพจิตในประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2559 พบว่ามีผู้ป่วยจิตเวชร้อยละ 3.4 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (คม ชัด ลึก, 2560) ผู้พิการที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์หลายคนต้องทุกข์ทรมานจากอาการซึมเศร้า กลุ่มที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือเยาวชนซึ่งอ่อนไหวต่อสถานการณ์ความรุนแรงมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ความทรงจำเหล่านั้นจะยังคงฝังลึกแม้ว่าเหตุการณ์จะผ่านไปนานแล้วก็ตาม อาจมีอาการนอนฝันร้าย กรีดร้องในเวลากลางคืน หวาดระแวง มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่ยอมออกจากมารดาหรือแม่กระทั่งไม่ยอมไปโรงเรียน (วิระศักดิ์ จงสูวิวัฒน์วงศ์ และคณะ, 2558: 74) กลุ่มผู้หญิงผู้สูญเสียได้รับผลกระทบหนักเนื่องจากต้องแบกรับภาระทุกอย่างในบ้านไว้แต่เพียงคนเดียว ทั้งภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและการส่งลูกเรียน ผู้หญิงบางคนไม่มีงานทำ ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิตรวมตัวกันเป็นชมรมเพื่อดูแลซึ่งกันและกัน เช่น กลุ่มบำบัด ศาสนบำบัด เรียนรู้เรื่องการดูแลจิตใจตนเอง กิจกรรมเสริมสร้างพลังจิตใจ ฝึกการคลายความเครียด รู้จักการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้น เรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหา การรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่น กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นต้น (ศศนาวงศ์ วานิชย์เจริญ, 2558) ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบใช้หลักการทางศาสนาในการเสริมพลัง เยียวยาตัวเอง ครอบครัวและสังคม (ธัญพร บัวทอง, 2561) แม้ว่าเหตุการณ์ความรุนแรงจะส่งผลเสียทางด้านจิตใจหลายประการ หากแต่ คอลนาว (Calhoun) และทีเดสซี (Tedeschi) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้ค้นพบว่ามีความจำนวนมากที่หลังจากผ่านเหตุการณ์วิกฤตของชีวิตมาได้จะเกิดการเติบโตภายหลังเผชิญเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (Posttraumatic Growth; PTG) (คณาจารย์และศิษย์เก่าคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 80-81) ซึ่งสามารถพบได้ในกรณีของผู้หญิงผู้สูญเสียในจังหวัดชายแดนใต้

สรุปผลลัพธ์การสร้างสันติภาพที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบและหน่วยงานหลัก โดยรวมกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบเพื่อทำกิจกรรมเสริมสร้างกำลังใจ ลดความเครียด แลกเปลี่ยนบทเรียนรู้การปรับตัวหลังเผชิญเหตุการณ์ที่เป็นการเยียวยาด้วยกระบวนการของชุมชนเยียวยาจิตใจด้วยกลไกภายในชุมชนเอง

3) คุณภาพชีวิตด้านสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพส่วนบุคคล การช่วยเหลือ สนับสนุนทางสังคมและกิจกรรมทางเพศ ในทางสังคมผู้หญิงแสดงบทบาทหลายอย่าง 1) บทบาทการรวมตัวกันเพื่อสร้างอาชีพ ผู้หญิงมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอันเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดสันติภาพ 2) บทบาทด้านการเมือง ปัจจุบันผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาททางด้านการเมืองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านสังคมมากขึ้น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านสุมาลี ขุนพิทักษ์ผู้ใหญ่บ้านบ้านหรั่ง ต.มะกรูด อ.โคกโพธิ์ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งโครงการกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มเยาวชน จนทำให้ปี 2543 ต.มะกรูด ได้รับรางวัลตำบลพัฒนาดีเด่น นอกจากนี้ยังมีผลงานโครงการน่าน้ำนม

เพื่อแก้ปัญหาที่นาร้างและเพิ่มผลผลิตให้กับชาวบ้านอีกด้วย กำหนดวาระสื่อเกาะ ต.สะก้า อ.มายอ จ.ปัตตานี ได้พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจนได้รับรางวัลสตรีดีเด่น สาขาผู้นำเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2551 เป็นต้น 3) บทบาทการรักษาความปลอดภัย ในส่วนของทหารพรานผู้หญิงมักจะได้รับหน้าที่สลายฝูงชน โดยมีหน้าที่เจรจากับประชาชนที่เป็นผู้หญิงและเด็ก ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งช่วยงานพยาบาลหรือการทำคลอดฉุกเฉิน (วิมลพรรณ ปัตถวิชัย, 2550) 4) บทบาทด้านความยุติธรรม และการเยียวยา ผู้หญิงได้เข้าไปมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานและล่ามแปลภาษาไทย – มลายูให้ระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานเมื่อมีกรณีที่ต้องขึ้นศาล เช่น กรณีคดีตากใบ ในบางโอกาสผู้หญิงยังมีส่วนร่วมในการเป็นคนกลางช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยเหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย อีกทั้งยังเป็นตัวแทนในการร่วมสานเสวนากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง เพื่อบอกกล่าวปัญหาของผู้ได้รับผลกระทบและจัดรายการวิทยุ ตลอดจนออกรายการโทรทัศน์ เพื่อเป็นกำลังใจ และแรงบันดาลใจให้กับผู้ได้รับผลกระทบ (เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม, 2556) เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพภาคใต้ (Civic Woman) ได้ขอให้รัฐบาล ฆราวาสปัตตานีและคนจากทุกภาคส่วนของสังคม ส่งเสริมและให้การสนับสนุนผู้หญิงในชุมชนและสังคมได้มีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพอย่างจริงจังแข่งขัน และขอให้ช่วยกันทำให้สันติภาพเป็นเรื่องที่ “กินได้” หมายถึง สามารถจับต้องได้ ยึดโยงกับประชาชนและยังมีประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมแก่ประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพูดคุยสันติภาพโดยขอให้ใส่ใจการแก้ปัญหาความทุกข์ยากของชาวบ้านโดยเฉพาะเรื่องปากท้อง คุณภาพชีวิต ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาการจัดสรรทรัพยากร และการละเมิดสิทธิมนุษยชน (สถานีวิทย์ ม.อ.ปัตตานี, 2559)

สรุปผลลัพธ์คุณภาพชีวิตด้านสังคม ผู้หญิงมีบทบาทการเป็นคนกลางในการเจรจา ล่าม ดูแลความปลอดภัยในชุมชน ก่อตั้งกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพ เป็นผู้แทนในการนำเสนอปัญหาของประชาชนสู่หน่วยงานของรัฐ ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมอื่นๆ ทั้งยาเสพติด การจัดสรรทรัพยากร การละเมิดสิทธิมนุษยชน

4) คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพคล่องทางการเงิน ความเป็นอิสระ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การบริการทางด้านสุขภาพและบริการทางสังคมในส่วนของ การให้บริการและคุณภาพของการให้บริการ สภาพแวดล้อมที่บ้าน โอกาสในการได้รับข้อมูลข่าวสาร และการพัฒนาฝีมือ การมีโอกาสนในการทำกิจกรรมสันตนาการ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (มลภาวะ สิ่งรบกวน การจราจร สภาพอากาศ) และการคมนาคม ในด้านเศรษฐกิจเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลให้ประชาชนรู้สึกไม่ปลอดภัย หวาดกลัวทำให้การประกอบอาชีพทำได้ยากลำบากขึ้น (คัตนาค์ วานิชย์เจริญ, 2558) ในด้านความปลอดภัยชาวบ้านในภาคใต้หลายครัวเรือนมีอาชีพกรีดยาง ซึ่งต้องออกจากบ้านในเวลาค่ำ ทำให้เสี่ยงกับการลอบยิง การวางระเบิด ในเบื้องต้นชาวบ้านแก้ปัญหาโดยปรับเปลี่ยนเวลาออกไปกรีดยางให้ช้ากว่าปกติประมาณ 4.00 น. และคอยระวังกับระเบิดที่อาจมีคนมาวางไว้ และได้มีการรวมตัวกันตั้งชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ไทยรัฐออนไลน์, 2555) จากปัญหาความไม่ปลอดภัยในพื้นที่ที่มักเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้กลุ่มผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งไทยพุทธและมุสลิม จำนวน 23 องค์กร ได้มีการรวมตัวกันเป็นคณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (Woman's Agenda for Peace-PAW) โดยมีการเดินรณรงค์และร่วมกันอ่านแถลงการณ์ “ข้อเสนอว่าด้วยพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง” เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2558 เนื่องในวันยุติความรุนแรงต่อสตรีสากล โดยขอให้พื้นที่สาธารณะเป็นที่ปลอดภัย ได้แก่ ถนน ตลาด

โรงเรียน มัสยิด วัด สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังขอให้มีการนำประเด็นข้อเสนอว่าด้วยพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิงไปพูดคุยบนโต๊ะเจรจาสันติภาพด้วย (ประชาไทย, 2558) นอกจากนี้ผู้หญิงยังให้ความสนใจด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับต้นๆ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งทรัพยากรอันเป็นที่มาของอาหาร แหล่งน้ำ แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและอื่นๆ อีกมากมายอันจำเป็นต่อการดำรงชีพของครอบครัวและลูกหลาน ตัวอย่าง เช่น ในจังหวัดปัตตานีผู้หญิงมีแนวความคิดที่ว่าสันติสุขจะกลับคืนสู่ภาคใต้ได้ โดยการนำเอาความอุดมสมบูรณ์กลับคืนสู่อ่าวปัตตานี ทั้งนี้มาจากความเชื่อที่ว่าถ้าสิ่งแวดล้อมดี ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ชุมชนก็จะเข้มแข็ง เมื่อชุมชนเข้มแข็ง ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ก็จะลดน้อยลง (กุลธิดา สามะพุทธิและคณะ, 2552: 8)

สรุปผลลัพธ์คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ผู้หญิงมีบทบาทในการดูแลความปลอดภัยสมาชิกในชุมชนทั้งในรูปแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและป้องกันมิให้เกิดความรุนแรงในระยะยาวโดยการตั้งชุดรักษาความปลอดภัยและออกแถลงการณ์ว่าด้วยเรื่องพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัย ผู้หญิงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะสิ่งแวดล้อมเป็นต้นกำเนิดของห่วงโซ่อาหารอันจะนำมาซึ่งการยังชีพและรายได้ให้กับครอบครัว

2.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในบริบทจังหวัดปัตตานี

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในจังหวัดปัตตานี มีดังต่อไปนี้

1) **สัมพันธภาพคนพุทธ-มุสลิม** จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างคนพุทธและมุสลิม ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ลดลง ไม่มีการไปมาหาสู่กันเหมือนในอดีตในบางพื้นที่มีการใช้ความรุนแรงโต้ตอบกัน ในทางตรงกันข้ามแม้ว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีเหตุการณ์ตึงเครียด แต่ก็มิได้ทำให้เยาวชนมีทัศนคติทางลบต่อคนต่างศาสนา หรือมองว่าความแตกต่างทางศาสนาไม่ใช่สาเหตุความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าอคติและความเกลียดชังที่เกิดขึ้นกับเยาวชนอาจเกิดขึ้นจากการบ่มเพาะสั่งสอน (สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, 2558: 81, 21) มีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติในเยาวชนจากเดิมที่เคยพูดว่า พวกเขาไม่ได้เกลียดชัง เคียดแค้นฝ่ายตรงข้าม แต่ในปัจจุบันนี้เยาวชนทั้งสองฝ่ายจะพูดว่ารู้สึกคับแค้นใจอยากไปเป็นทหารเพื่อไปฆ่าคนที่ฆ่าพ่อเขา ในขณะที่เยาวชนอีกฝ่ายหนึ่งอยากมีปืนไปฆ่าทหารหรือตำรวจที่ทำให้เขาต้องสูญเสียพ่อไป (วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์ และคณะ, 2558: 72) สถานการณ์ความไม่สงบทำให้เกิดความหวาดระแวงต่อคนต่างศาสนาและได้ขยายวงไปสู่เยาวชนชายของทั้งสองศาสนาจนกลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงในบางพื้นที่ สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะเยาวชนไม่ได้เรียนหรือใช้ชีวิตร่วมกันในวัยเด็กเหมือนในอดีตทำให้ขาดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, 2558: 66) ความหวาดระแวงจากสถานการณ์ความไม่สงบทำให้ผู้ปกครองห้ามบุตรหลานไปมาหาสู่กันกับเพื่อนต่างศาสนา (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552: 211) ทำให้เยาวชนไทยพุทธและมุสลิมเริ่มแยกกันเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาเยาวชนจะแยกกันมากกว่าในระดับชั้นอื่นๆ กล่าวคือ เยาวชนเชื้อสายมลายูมุสลิมจะอยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งไม่มีเยาวชนไทยพุทธอยู่เลย ในขณะที่โรงเรียนของรัฐนั้นมีสัดส่วนของเยาวชนเชื้อสายมลายูอิสลามได้ลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ยิ่งทำให้เยาวชนต่างศาสนิกมีปฏิสัมพันธ์ลดลง (คณะอนุกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์, 2550: 42)

แม้ว่าสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้จะทำให้ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนต่างศาสนิกเกิดการแบ่งแยกกัน หากแต่ในกลุ่มของผู้หญิงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างศาสนิกให้กลับมามีสัมพันธภาพที่ดีผ่านการทำงานร่วมกัน ได้แก่ การรวมตัวกันเพื่อให้การเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ การรวมกลุ่มกันสร้างอาชีพผลิตสินค้าจำหน่าย เป็นต้น (สถาบันสันติศึกษา, 2556: 3)

สรุปได้ว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้คนต่างศาสนิกเกิดความหวาดระแวงกันและขยายไปสู่เยาวชน ท่ามกลางความสัมพันธ์ที่แตกร้าของผู้หญิงได้ใช้งานที่ทำได้ทั้งคนทั้งสองกลุ่มให้กลับมามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันผ่านการทำงานซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกัน

2) การศึกษา จากผลสำรวจ พบว่านักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อ่านหนังสือไม่ออกและเขียนหนังสือไม่ได้ ร้อยละ 33.72 และคะแนนในส่วนของการสอบโอเน็ต (การสอบวัดผลทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน) ในระดับชั้นม. 6 จาก 5 วิชาหลักคือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมและภาษาอังกฤษ ในปีการศึกษา 2554 พบว่า นักเรียนทำคะแนนได้ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของทั้งประเทศในทุกวิชา ส่งผลให้มีการว่างงานในจังหวัดชายแดนใต้ค่อนข้างสูง ในขณะที่แรงงานบางสาขาขาดแคลน ได้แก่ งานช่างเชื่อมงานก่อสร้าง งานเคาะพ่นสีรถยนต์ งานเครื่องเย็บ เป็นต้น ทำให้เยาวชนกลุ่มนี้กลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจถูกกลุ่มผู้ไม่หวังดีชักจูงเข้าสู่การก่อเหตุการณ์ความไม่สงบหรือการค้ายาเสพติด วงการน้ำมันเถื่อนหรือสินค้าเถื่อน เป็นต้น (นาซือเราะ เจาะฮะ และปรกรณ์ พึ่งเนตร, 2555) จากปัญหาความยากจนทำให้เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขาดโอกาสทางการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาและในสายวิชาชีพ (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552: 32, 45) โรงเรียนบางโรงเรียนในจังหวัดชายแดนใต้จะเปิดสอนเพียงครึ่งวัน ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ไม่เต็มที่ อีกทั้งครูบางคนสอนไม่เต็มที่เนื่องจากเน้นทำผลงานเพื่อเพิ่มวุฒิและเงินเดือนของตนเอง (ภูเดช อินทวงศ์, 2558: 59)

3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทำให้สัมพันธภาพของคนในสังคมและการชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่เปลี่ยนไป อันเนื่องมาจากความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ศาสนิกกิจทางศาสนาที่เดิมเคยจัดในช่วงเวลาค่ำต้องปรับเปลี่ยนเป็นช่วงเวลาบ่ายแทน (กรรณิกา เรืองเดชและคณะ, 2556) เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรณิกิจจากเดิมกรรณิกิจช่วงเช้ามืดได้เปลี่ยนมากรรณิกิจในเวลาเช้าตรู่แทนเพื่อความปลอดภัยหรือเปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่เคยเก็บน้ำยางดิบหรือทำเป็นยางแผ่นรมควันที่มีราคาสูงมาเก็บเป็นขี้ยางมากขึ้นทำให้ได้ผลผลิตน้อยลง รายได้ลดลง (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552: 36)

คนในชุมชนจังหวัดปัตตานี มีการรวมตัวกันสร้างชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) เพื่อดูแลความปลอดภัยให้กับคนในชุมชน (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552: 220)ชาวบ้านจะหลีกเลี่ยงการเดินทางในช่วงค่ำเยาวชนผู้สูญเสียบางรายจะถูกส่งให้ไปอยู่นอกพื้นที่เพื่อความปลอดภัยและเพื่อปรับสภาพจิตใจจากภาวะการเป็นผู้สูญเสีย บางบ้านเลือกที่จะย้ายออกไปทั้งครอบครัว (สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้, 2558: 56)

4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบนอกจากจะเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินแล้วยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ไม่ว่า

จะเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ ปัญหาความยากจน การศึกษาที่ต่ำ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม (สวรา แก้วนุ้ย, 2560) เศรษฐกิจภาคการเกษตรจังหวัดชายแดนใต้ขึ้นอยู่กับยางพารา และผลไม้ เช่น ลองกองและการประมง สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้กระทบต่ออาชีพการเกษตร ทำให้ชาวสวนไม่สามารถนำผลผลิตลองกองจากสวนมาขายได้ เนื่องจากเกรงอันตราย การกรีดยางทำได้น้อยลง ทำให้ชุมชนสูญเสียรายได้และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีเกษตรกรจำนวนมากย้ายออกจากพื้นที่เพื่อความปลอดภัยจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างการผลิตมีฐานแคบ ประชากรส่วนใหญ่เน้นผลิตยางพาราและการทำประมง ในด้านการตลาดยังต้องพึ่งตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้เกษตรกรจำนวนมากยังมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินมีการถือครองเนื้อที่เพื่อการเกษตรเฉลี่ยเพียง 12 ไร่ต่อครัวเรือน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในด้าน การประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักอีกอาชีพหนึ่งที่ประชาชนในจังหวัดปัตตานี ทำประสบปัญหาปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำลดจำนวนลง ในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่กลับถูกลงราคาทำให้ชาวประมงต้องประสบกับความยากจน (ภูวเดช อินทวงศ์, 2558: 62, 120)

5) **ยาเสพติดและธุรกิจผิดกฎหมาย** เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ นอกจากจะนำพาความหวาดระแวงมาสู่ชุมชนแล้ว ยังตามมาด้วยปัญหายาเสพติดอีกด้วย ยาเสพติดส่วนใหญ่จะเป็นใบกระท่อม สารเสพติดที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มเยาวชนจังหวัดชายแดนใต้ คือ สี่คูณร้อย ซึ่งมีส่วนประกอบของน้ำต้มใบกระท่อม ยาแก้ไอ และยากล่อมประสาท (วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์ และคณะ, 2558: 43) มีการฉกฉวยโอกาสจากเหตุการณ์ความไม่สงบในการทำธุรกิจผิดกฎหมายจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่มผู้นำท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นบางคนในการค้ายาเสพติด อาวุธสงคราม ค้าแรงงานเถื่อน น้ำมันเชื้อเพลิง สินค้าหลบหนีภาษีและการตัดไม้เถื่อน เป็นต้น (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552: 45, 218) เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ มีการทุจริตคอร์รัปชันในระดับที่รุนแรง ละเว้นหรือเลือกปฏิบัติต่อประชาชน ทำให้การจัด บริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งยังส่งผลให้กลุ่มอิทธิพลที่ดำเนินธุรกิจผิดกฎหมายในพื้นที่ อันได้แก่ ขบวนการค้ายาเสพติด และกลุ่มลักลอบขนสินค้าหนีภาษีมีส่วนทำให้การก่อเหตุมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทำให้ความขัดแย้งขยายตัวและไม่สามารถจบได้เนื่องจากเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มหาศาล (ภูวเดช อินทวงศ์, 2558: 101-105)

2.3.4 การยกระดับคุณภาพชีวิต

ปัจจุบันประชากรในจังหวัดปัตตานี ประสบปัญหาด้านคุณภาพชีวิต ดังต่อไปนี้

1. ด้านสุขภาพ จากการตรวจสุขภาพของประชาชนในจังหวัดปัตตานี พบว่าประชาชนในจังหวัดปัตตานี มีอัตราการเสียชีวิตจากโรคมะเร็ง สูงเป็นอันดับ 2 ตามด้วยโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง
2. ด้านสังคม มีการสูบบุหรี่ในกลุ่มประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ในอัตราสูงเป็นอันดับที่ 3 ของประเทศ
3. ด้านการศึกษา เยาวชนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในระดับที่ต่ำลง ระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (เอเอสทีวี ผู้จัดการออนไลน์, 2558)

จากการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ ปี 2559 ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสงขลาใน 4 จังหวัด พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ในพื้นที่ 3 อันดับแรก คือ เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ รายได้ การเดินทาง

ในชีวิตประจำวัน และความปลอดภัยในชีวิต หากมองในภาพรวมแล้วผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้สึกว่าได้รับผลกระทบเรื่องปากท้อง การทำมาหากิน รายได้และความปลอดภัยมากกว่าผลกระทบทางวัฒนธรรมและศาสนาในแง่ความปลอดภัยประชาชนรู้สึกไม่ปลอดภัยมากที่สุดเมื่อต้องอยู่ในตลาด เมื่อเทียบกับสถานที่ราชการ วัดและมัสยิด นอกจากนี้ยังรู้สึกว่าจะต้องระวังตัวอย่างมากในการปฏิสัมพันธ์กับผู้คน ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามอยากให้รัฐบาลและขบวนการพูดคุยในขณะนี้มากที่สุด 3 ประเด็นแรก คือ เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ การสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน รองลงมา คือ การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและเรื่องปัญหาเสพติด (สถาบันพระปกเกล้า, 2559: 42-47)

สรุปประชาชนในจังหวัดปัตตานี มีปัญหาคุณภาพชีวิตในด้านของสุขภาพ สังคม และด้านการศึกษา จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน พบว่า ประเด็นเร่งด่วนที่อยากให้ภาครัฐดูแล คือ ด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่การสร้างงานสร้างอาชีพ การดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และปัญหาเสพติด

2.3.5 การวัดสันติภาพด้านคุณภาพชีวิต

Eubios Ethics Institute (Eubios Ethics Institute, 2005: 258) กล่าวว่า การวัดการสร้างสันติภาพ (Peace Building Measurement) และแนวความคิดความสามารถในการสร้างสันติภาพจะต้องดูในเรื่องของความต้องการของประชาชนในเรื่องของอัตลักษณ์ ความพึงพอใจส่วนบุคคล และคุณภาพชีวิต หากพื้นที่ที่มีความขัดแย้งได้ทำเรื่องการสร้างสันติภาพ (Peace Building) และการป้องกันทางการทูตจะเป็นเครื่องมือที่ดีมาก่อนที่จะเกิดการสู้รบโดยใช้อาวุธ ซึ่งไม่เพียงแต่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่ร้ายแรงในการเริ่มต้นของความขัดแย้งแต่จะช่วยในช่วงหลังการเกิดความขัดแย้งหรือช่วงที่มีการรักษาสันติภาพ (Peacekeeping) ด้วย แม้ว่าตัวชี้วัดสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตจะไม่มีโดยตรงแต่ทั้งนี้สามารถประยุกต์จากหลักการสันติภาพได้ดังต่อไปนี้

1) **ลักษณะของสังคมที่มีสันติภาพ** กัลป์ตุง (Gultung, 1996: 169) กล่าวว่า สังคมๆ หนึ่งจะมีสันติภาพเชิงโครงสร้าง (Structural Peace) หรือสันติภาพเพื่อการพัฒนา (Development Peace) หรือไม่สามารถดูได้จากปัจจัยภายนอก ดังต่อไปนี้ 1) ด้านธรรมชาติ สภาพแวดล้อมจะมีธรรมชาติที่หลากหลายปราศจากมลภาวะ 2) ด้านบุคคล ประชาชนมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มีสุขภาพที่ดี มีความสุข สามารถมีชีวิตอย่างสนุกสนานและทำหายได้สามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้ 3) ด้านสังคม เป็นสังคมแนวราบ มีการปกครองตนเอง (Autonomy) คนในสังคมมีความสามัคคี มีการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมอย่างเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง และเป็นสังคมที่มีความยุติธรรม 4) ด้านมุมมองระดับโลก มีลักษณะเช่นเดียวกับด้านสังคมที่กล่าวมาแล้ว 5) ด้านเวลา เป็นสังคมที่มีความยั่งยืน 6) ด้านวัฒนธรรม เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม

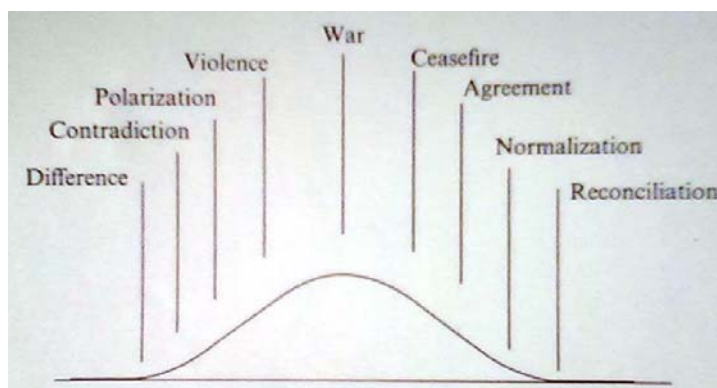
2) **เฟื่องจักรแห่งความรุนแรงในจังหวัดปัตตานี** ปิยะ กิจถาวร เห็นว่าตามทีคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ได้วินิจฉัยความรุนแรงที่เกิดขึ้นว่ามาจาก 3 เงื่อนไข คือ 1) แนวคิดสุดโต่งจากการแบ่งแยกดินแดนที่ขยายตัวเต็มพื้นที่ 2) การได้รับตัวกระตุ้นจากเหตุการณ์ปล้นปืนเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 3) ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่แล้วต้องการเพียงแค่ออยู่อย่างพอกิน พอใช้ สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ดังรูปที่ 1 จะเห็นได้ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นในภาคใต้

นั้นมีทางออก และทางออกที่ยั่งยืนที่สุด ก็คือ การกลับไปดูแลเรื่องปากท้องของชาวบ้านและชุมชนให้อยู่ดีกินดี และอยู่ในขอบเขตของการปฏิบัติศาสนกิจได้ (กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, 2550: 67)

ภาพ 1 เฟืองจักรแห่งความรุนแรงในจังหวัดปัตตานี (กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, 2550)

3) สันติภาพจากโมเดลการขยายและหดตัวของความขัดแย้ง

ภาพ 2 โมเดลการขยายและหดตัวของความขัดแย้ง (Ramsbotham, Woodhouse and Huge, 2012)

จากภาพ 2 จะเห็นได้ว่าความรุนแรงจะเริ่มต้นจากความต่าง (Difference) เมื่อคนในสังคมเกิดความต่างทั้งในด้านทัศนคติ ความเชื่อ วิธีการดำรงชีวิตหรือเรื่องอื่นๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์หรือความขัดแย้งแล้วแต่เหตุปัจจัย หากระดับความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้นก็จะเกิดการแบ่งขั้ว (Polarization) และขยายตัวไปสู่ความรุนแรง (Violence) และอาจยกระดับสู่สงคราม (War) ได้ ระยะของช่วงความรุนแรงและสงครามนั้นจะยาวนานแค่ไหนยากที่จะทำนาย เพราะมีตัวแสดงและเหตุปัจจัยหลายอย่าง queื้อให้เกิดความรุนแรงขึ้น อย่างไรก็ตามสันติภาพจะเริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการลดระดับความรุนแรงลงโดยมักเริ่มต้นจากการเจรจาหยุดยิง (Ceasefire) และมีการสร้างข้อตกลง

(Agreement) ที่จะนำมาซึ่งสันติภาพ ได้แก่ การสร้างพื้นที่ปลอดภัย การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ การเยียวยา เป็นต้น เมื่อข้อตกลงทั้งหมดเป็นไปตามที่ได้ตกลงกันไว้สถานการณ์ก็จะค่อยๆ กลับคืนมาสู่ภาวะปกติและเข้าสู่ระยะการปรองดองหรือสมานฉันท์ในที่สุด การสร้างคุณภาพชีวิตสามารถทำได้ทุกช่วงของโมเดลการขยายและหดตัวของความขัดแย้ง หากแต่ถ้าเริ่มต้นทำในสองช่วงแรกของโมเดลคือ ช่วงที่เกิดความต่าง (Difference) หรือช่วงที่เกิดความขัดแย้ง (Contradiction) จะสร้างคุณภาพชีวิตได้ง่ายกว่าช่วงเวลาอื่นๆ ซึ่งจะมีเหตุการณ์และตัวละครที่เพิ่มขึ้น ทำให้ยากที่จะคาดเดาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้

แม้ว่าการวัดสันติภาพในบริบททั่วไปจะทำได้ยาก หากแต่ในกรณีการวัดสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตนั้นสามารถใช้เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุดย่อ (WHOQOL – BREF) วัดได้โดยให้ครอบคลุม 4 เรื่อง ดังนี้ 1. ด้านสุขภาพกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านสัมพันธภาพ 4. ด้านสภาพแวดล้อม (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2545) จากงานวิจัยของคัคนางค์ วานิษฐ์เจริญ พบว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตทุกด้าน ทั้งในด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสภาพแวดล้อม (คัคนางค์ วานิษฐ์เจริญ, 2558) คุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กับสันติภาพเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิมนุษยชน แคลมป์ ไดยกตัวอย่างคำกล่าวของเลโอโปลด์ เซ็งงอร์ (Leopold Senghor) อดีตประธานาธิบดีของประเทศเซเนกัล ที่ว่า “สิทธิมนุษยชนเริ่มต้นด้วยอาหารเช้า” (Human rights begin with breakfast) ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าสิทธิประเภทที่แตกต่างกันต่างเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ตัวอย่าง เช่น อาหาร สุขภาพ ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการศึกษาที่ดีจะนำไปสู่พัฒนาการทางด้านเสรีภาพทางการเมืองและหลักนิติรัฐ (Clapham, 2559) Haessly กล่าวว่าในการสร้างสันติภาพ ไม่ควรมองแต่เพียงมิติใดมิติหนึ่ง หากแต่ต้องมีการพิจารณาแบบองค์รวม (Holistic) นอกจากจะต้องมีการตอบสนองในเรื่องของคุณภาพชีวิตของประชากรแล้ว จะต้องพิจารณาในเรื่องของคุณค่า ทศนคติและอารมณณ์ที่แสดงออก ทั้งนี้จะต้องไม่ลืมประเด็นความยุติธรรมด้วย (Haessly, 2011) สถาบันสันติศึกษา ได้มีการรวบรวมปัญหาชายแดนใต้ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต คือ ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการศึกษาของบุตร ปัญหายาเสพติด ปัญหาการค้ำน้ำมันเถื่อนปัญหาการย้ายถิ่นฐาน เศรษฐกิจตกต่ำ การขาดรายได้จากการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากขาดความเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยการสร้างกลุ่มอาชีพให้มีความยั่งยืน แนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ความขัดแย้ง เป็นต้น (สถาบันสันติศึกษา, 2556) ในการสร้างสันติภาพต้องประกอบด้วยหลายเหตุปัจจัยแต่สิ่งที่จะมองข้ามไม่ได้เลย คือ เรื่องปากท้องและความอยู่รอดของประชาชนจะต้องทำให้ชาวบ้านมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพิงตนเองตลอดจนจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีศักดิ์ศรี (กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, 2550) สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของสถาบันสันติศึกษาที่ได้เสนอไว้ในฐานข้อมูลด้านผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้ ที่ว่าควรมีการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพของผู้หญิงในชุมชน เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบในชุมชน ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงความต้องการในการพัฒนาของคนในชุมชนนั้นๆ ด้วย (สถาบันสันติศึกษา, 2556: 115)

สรุปตัวชี้วัดสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตสามารถพิจารณาได้จากหลายปัจจัย ได้แก่ การที่สังคมมีสันติภาพเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ประชาชนมีสุขภาพที่ดี ชุมชนมีความปลอดภัย สามารถ

ทำงานได้อย่างปลอดภัยแม้เป็นช่วงเวลาค่ำ พื้นที่สาธารณะทุกแห่งเป็นพื้นที่ปลอดภัย ครูนักเรียนสามารถเดินทางไปโรงเรียนได้ โดยไม่ต้องมีทหารหรือ ชรบ. มาดูแล ในสังคมพหุวัฒนธรรม คนในสังคมมีความสามัคคีกัน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาได้ตามปกติ สามารถแสดงอัตลักษณ์ของตนเองได้ สังคมมีความยุติธรรมมีการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันระหว่างคนต่างศาสนิกเหมือนในอดีต เป็นต้น

2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ

ในการสร้างสันติภาพจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายรวมทั้งจากผู้หญิง ด้วยฮันท์ (Hunt) (Chedelin and Eliatamby, 2011: 99) เห็นว่าการที่กระบวนการสันติภาพจะมีเสถียรภาพได้นั้นจะต้องมาจากการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของผู้หญิง สอดคล้องกับความเห็นของชญาธิษฐ์ พูลยรัตน์ (กุลธิดา สามะพุทธิ และคณะ, 2552: 36) ที่ว่าการสร้างสันติภาพจากมุมมองของผู้หญิงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ทั้งนี้สันติภาพในภาคใต้จะยั่งยืนจะต้องเชื่อมมุมมองจากทั้งผู้หญิงและผู้ชาย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพอย่างเป็นทางการเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย หากแต่พบว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพอย่างไม่เป็นทางการในลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและงานอื่นๆ จำนวนมาก UN Women (UN Women, 2554) กล่าวว่า ในกระบวนการสร้างสันติภาพสากลผู้หญิงสามารถเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเป็นทางการได้หลายระดับ ตั้งแต่ผู้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพ (Women Signatories) ผู้นำการไกล่เกลี่ย (Women Lead Mediators) ผู้ร่วมเป็นพยาน (Women Witnesses) และทีมเจรจาต่อรอง (Women in Negotiating Teams) นับตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2557 ระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพของผู้หญิงมีพัฒนาการสูงขึ้นกว่าเดิม ในการเจรจาต่อรอง Oslo joint Statement เมื่อปี 2553 ฟิลิปปินส์มีผู้หญิงเป็นผู้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพ 33% และเข้าร่วมเป็นทีมเจรจาต่อรอง 35% ในขณะที่ค่าเฉลี่ยภาพรวมของผู้หญิงผู้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพ 3% และทีมเจรจาต่อรองอยู่ที่ 7.5% ซึ่งแม้ว่าจะยังน้อยอยู่ แต่ก็เป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้นจากเดิม สอดคล้องกับความเห็นของเลิศปัญญา บุรณบัณฑิต ที่ว่าการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพในประเทศไทยแม้จะยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน แต่จากการพิจารณาและข้อมูลที่ผ่านสื่อต่างๆ จะเห็นได้ว่าผู้หญิงยังมีส่วนร่วมในการเจรจาความขัดแย้งน้อยมาก (โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้, 2558)

อดีตในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการทำงานด้านคุณภาพชีวิตร่วมกับผู้ชาย เพื่อเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวโดยผู้ชายจะล่าสัตว์ หาปลารวมทั้งเก็บของป่า ผู้หญิงจะทำการเพาะปลูก (ฮอล, 2557) ปัจจุบันผู้หญิงสามารถทำงานแบบมีส่วนร่วมได้กับทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นการทำงานร่วมกันกับผู้หญิงเองหรือการทำงานร่วมกับผู้ชายหรือกับองค์กรภาคีรัฐตัวอย่างการรวมตัวของผู้หญิงด้วยกัน ได้แก่ การรวมตัวกันของกลุ่มผู้หญิงพื้นเมืองชาวมุสลิมและคริสเตียนในฟิลิปปินส์เพื่อเรียกร้องสันติภาพ การรวมตัวของผู้หญิงจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเรียกร้องพื้นที่ปลอดภัย ตัวอย่างการทำงานร่วมกันของผู้หญิงและผู้ชาย ได้แก่ การทำงานร่วมกันของทหารหญิงชาวเคิร์ดกับทหารชายเพื่อต่อต้านการสู้รบจาก ISIS การทำงานร่วมกันของทหารพรานหญิง และทหารพรานชาย ในกรมทหารพรานนาวิกโยธินกองทัพเรือที่จังหวัดชายแดนใต้ การทำงานร่วมกันของผู้หญิงและผู้ชายที่นับถือศาสนาพุทธเพื่อเรียกร้องสันติภาพในนามไทยพุทธเพื่อสันติภาพ ตัวอย่างการทำงานร่วมกันของผู้หญิง

กับังค์กรภาครัฐ ได้แก่วีรบรรณ มอสบี้ นักต่อสู้ด้านการค้ามนุษย์ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการเพื่อปราบปรามอาชญากรรมทางอินเทอร์เน็ต ประเด็นการละเมิดต่อสิทธิเยาวชนผู้ใหญ่ บ้านนงนุช ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดูแลชาวบ้านบ้านแห อ.อ่างทอง เป็นต้น

2.4.1 สาเหตุที่ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ

การที่ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพมีสาเหตุหลายประการ ดังนี้ การได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม เช่น นักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนหญิงในประเทศซีเรียลิเบีย จะเข้าไปดูแลผู้หญิงหรือเด็กหญิงที่ถูกข่มขืนโดยผู้ก่อการกบฏหรือทหารซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตหลังสงคราม กรณีกลุ่มแม่แห่งพลาซ่าเดอ เมโย (The Mothers of the Plaza de Mayo) เรียกร้องความยุติธรรมให้กับลูกที่หายตัวไประหว่างการปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหาร ปี 1976-1983 (Clapham, 2559) กรณีคดีทนายความสมชายที่ถูกอุ้มหายตัวไปโดยเจ้าหน้าที่รัฐ กรณีก๊วยเต๋อที่ลูกชายถูกจับตัวไปในเหตุการณ์ตากใบ เป็นต้น

ผลกระทบทางสังคม ผู้หญิงได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งหลายประการ ทำให้ต้องออกมาเรียกร้องสันติภาพ ได้แก่ ความทุกข์จากการต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน อันเนื่องมาจากความขัดแย้งส่งผลให้กลุ่มมารดาแห่งสันติภาพ (Mothers of Peace) ต้องออกมาเรียกร้องสันติภาพ (โมลนาร์ และคณะ, 2557) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มักเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สาธารณะทำให้ประชาชนบาดเจ็บและเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก ทำให้กลุ่มผู้หญิงมีการรวมตัวกันออกมาเดินรณรงค์เพื่อต่อต้านความรุนแรงและร่วมกันอ่านแถลงการณ์ “ขอเสนอว่าด้วยพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง” (ประชาไทย, 2558) ชาวบ้านซึ่งมีอาชีพกรีดยางในจังหวัดชายแดนใต้ถูกยิงและโดนกับระเบิดทำให้ไม่กล้าออกไปกรีดยางในช่วงค่ำ กลุ่มผู้หญิงและผู้ชายจึงมีการรวมตัวกันจัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและใช้ชีวิตประจำวันได้ตามปกติ (ไทยรัฐออนไลน์, 2555)

ผลจากภาวะสงครามทำให้ผู้หญิงและเด็กต้องออกมาทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงคราม เช่น เยาวชนหญิงชาวเคิร์ด เข้าร่วมรบกับกองกำลัง ISIS เยาวชนหญิงชาวเขมรเข้าร่วมภารกิจการขนส่งลูกปืน เสบียงอาหารและลำเลียงคนบาดเจ็บ และงานอื่นๆ ในสงคราม ผู้หญิงไทยสมัครเป็นทหารพรานหญิงของกรมทหารพรานนาวิกโยธินกองทัพเรือที่จังหวัดชายแดนใต้ เป็นต้น

สร้างงานสร้างอาชีพ ยกกระตือรือร้นของเกษตรกร (Economic) ผู้หญิงต่างศาสนิกมีการรวมตัวกันสร้างงานสร้างอาชีพโดยมีผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีและได้ผลพลอยได้ คือ การสร้างความสามัคคีเข้าใจกัน ดวงสุดา สร้างอาชีพ ประธานกลุ่มตีแยลยา ต.ตาเกาะ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ได้กล่าวถึงโครงการผลิตมะพร้าวสกัดร้อน ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของผู้หญิง ไทยพุทธและมุสลิมว่า โครงการนี้นอกจากได้ผลลัพธ์ในเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนแล้วผลพลอยได้ที่สำคัญ คือ การที่สมาชิกในกลุ่มได้พบปะพูดคุยกันทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำให้ลดความตึงเครียดจากสถานการณ์ความสงบในจังหวัดชายแดนใต้ลงได้ สอดคล้องกับความเห็นของคุณสมปอง อัดอินโนห์ ประธานกลุ่มผลิตน้ำตาลเหลว และน้ำตาลแวนจากตาลโตนด ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี ที่ว่าการรวมกลุ่มกันทำโครงการของคนต่างศาสนิกทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ มิให้ลุกลามกลายเป็นเรื่องใหญ่ได้ (เฟาซ์ เหมระเระ, 2559)

2.4.2 คุณสมบัติของผู้หญิงที่เหมาะสมกับงานสันติภาพ

ผู้หญิงมีคุณสมบัติหลายประการที่เหมาะสมกับการทำงานสันติภาพ

1) ผู้หญิงมีธรรมชาติที่เอื้อต่อการใช้สันติวิธี ผู้หญิงมีความสามารถในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยสันติวิธี เนื่องจากผู้หญิงมีธรรมชาติที่อ่อนโยน มีความละเอียดอ่อน มีอหิงสาธรรมติดตัวมาตั้งแต่เกิด มีความเข้มแข็งในตัวเอง มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองเข้ากับบริบทใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (Un Women, 2554) มองว่า ผู้หญิงมีธรรมชาติที่อ่อนโยน มีความละเอียดอ่อน คุณสมบัติดังกล่าวทำให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคมทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่นและระดับชาติสมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส (Voice TV, 2558) กล่าวว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประชากรมนุษย์ และสร้างสังคมที่อบอุ่น ผู้หญิงทำให้มนุษย์มองโลกในมุมมองที่แตกต่าง กว้างไกล สร้างสรรค์ และนุ่มนวล คานธี (คานธี, 2548) กล่าวถึงกัสตูปา ผู้เป็นภรรยาว่าเธอได้เรียนรู้หลักการสันติวิธีเบื้องต้นจากภรรยา เธอไม่เคยนิ่งเฉยต่อเหตุการณ์ที่รู้สึกว่าจะไม่ถูกต้องอีกทั้งยังไม่ก้าวร้าว หากแต่พร้อมที่จะยืนหยัดในสิ่งที่เธอเชื่อมั่นว่าถูกต้องและยุติธรรมเสมอ Schirch and Sewak (Schirch and Sewak, 2005: 97) กล่าวว่า จากประสบการณ์พื้นที่ความขัดแย้งยืดเยื้อในประเทศศรีลังกา ตะวันออกกลางและแคชเมียร์ ทำให้เห็นศักยภาพของผู้หญิงในการเป็นนักเคลื่อนไหวด้านสันติภาพที่มีความกระตือรือร้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าผู้หญิงเป็นผู้นำสันติภาพตามธรรมชาติ (natural peacebuilders)

2) ผู้หญิงควบคุมอารมณ์โกรธได้ดีมหาดมะคานธี ได้กล่าวถึงผู้หญิงในมุมมองการทำงานเพื่อสันติภาพไว้ว่า คนมักมองไม่เห็นผู้หญิงนอกจากผู้มีปัญญาและปราศจากอคติ เขารู้สึกมั่นใจในการทำงานของผู้หญิง หากแต่รู้สึกหวั่นใจในความรุนแรงของผู้ชายโดยแนะนำให้ใช้ผู้หญิงเป็นแนวทาง ผู้ชายเป็นคนหนุนเสริมหรือรับมอบหมายงานจากผู้หญิง เพราะผู้หญิงควบคุมอารมณ์โกรธได้ดี ผู้หญิงโดยส่วนใหญ่มีธรรมชาติที่จะตั้งมั่นในอหิงสาธรรม (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ชัญเสน, 2555)

3) ผู้หญิงมีบุคลิกภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ ประเด็นนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในการทำงานในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหว เอกรินทร์ ส่วนศิริ มองว่ากลุ่มผู้หญิงมีทักษะและบุคลิกที่ทำให้ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในท้องถิ่น และได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ราชการ (เอกรินทร์ ส่วนศิริ, 2556) ในบางวิชาชีพ เช่น แพทย์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สาธารณสุขจังหวัด ใต้ระบุว่าต้องการผู้หญิงเข้ามาดูแลผู้ป่วยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องทำงานกับชุมชน ภาคใต้เป็นพื้นที่พิเศษการลงพื้นที่ต้องระมัดระวังทั้งเรื่องความปลอดภัยและการวางตัวให้เหมาะสม โดยเฉพาะการพูดคุยกับผู้สูญเสีย การเป็นผู้หญิงนับเป็นข้อดีของการทำงานในพื้นที่ เพราะทำให้คนรู้สึกปลอดภัย (กุลธิดา สามีสุทธิ และคณะ, 2552)

4) ผู้หญิงมีความสามารถในการเจรจาต่อรองและเป็นผู้ฟังที่ดี AUMA (2007) กล่าวว่าในแอฟริกามีการส่งผู้หญิงไปเจรจาแบบไม่เป็นทางการเพื่อให้ผู้ที่มีความเห็นต่างเปลี่ยนจุดยืนในงานประชุมสันติภาพ วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย ตั้งข้อสังเกตว่าในบริบทจังหวัดชายแดนใต้มักจะใช้ทหารพรานหญิงไปเป็นคนเจรจาในการสลายกลุ่มผู้ชุมนุมที่เป็นผู้หญิงและเด็ก (วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, 2550) ซิรปา แมนแป (Sirpa Mäenpää) เอกอัครราชทูตฟินแลนด์ประจำประเทศไทย กล่าวว่าพลังของผู้หญิงมีส่วนสำคัญในการยุติความรุนแรง การสร้างความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถเข้าถึงความยุติธรรม

และการเข้าถึงสิทธิ์อื่นๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพผู้หญิงมักเป็นผู้ฟังที่ดีและพยายามที่จะรับฉันทามติของที่ประชุม (แวลีเมาะ ปูซู, 2559)

5) ผู้หญิงเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จากเหตุการณ์ความรุนแรงในประเทศต่างๆ มักพบว่าต้องใช้เวลายาวนานกว่าสถานการณ์จะกลับคืนสู่สันติภาพ อีกทั้งการลงนามสันติภาพก็มิได้เป็นหลักประกันว่าจะไม่มีการย้อนกลับไปสู่ความรุนแรงอีก ผู้หญิงตระหนักถึงเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดี จึงได้พยายามค้นหาวิธีการสร้างสันติภาพอย่างสันติวิธี โดยใช้พลังอำนาจอ่อน ที่มีในตัวเองและกลุ่มผู้หญิงด้วยกันในการสรรค์สร้างสันติภาพด้วยวิธีการใหม่ที่จะได้ผลลัพธ์ที่ดีและยั่งยืน ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย ผู้หญิงแกนนำเครือข่ายชุมชนศรัทธานางานศาสนานางานด้านคุณภาพชีวิตเพื่อลดความรุนแรงในพื้นที่ เช่น จัดตั้งศูนย์เรียนรู้อัลกุรอานให้กับกลุ่มผู้หญิงจากนั้นจึงค่อยๆ ขยายไปสู่กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ การผลิตน้ำปลา บูดู จัดทำกลุ่มออมทรัพย์เยาวชน บางคนเริ่มจากสอนตาดีกาแล้วค่อยๆ ขยับไปสู่การจัดการขยะ ซึ่งการทำงานศาสนาควบคู่ไปกับงานคุณภาพชีวิตนี้ทำให้ปัญหาในชุมชนลดลงและเกิดสันติภาพที่ยั่งยืนในต่างประเทศกลุ่มผู้หญิงในไลบีเรีย หยุดสงครามกลางเมือง โดยการรวมตัวกันประท้วงอย่างสันติโดยการร่ายรำ ร้องเพลง ร้องให้ข้างถนนและหยุดการมีเพศสัมพันธ์กับสามีกดดันประธานาธิบดีชาร์ลส์ เทเลอร์ โดยอาศัยพลังจากสถานทูตอเมริกา และนักข่าวนานาชาติกดดันให้มีการยุติสันติภาพระหว่างรัฐบาลกับกบฏชาวไลบีเรีย สามัคคีเพื่อการคืนดีและประชาธิปไตย (Liberians United for Reconciliation and Democracy - LURD) จนเกิดการพูดคุยกันที่สุดในที่สุด หลังจากทีลงนามสัญญาสันติภาพ และมีการหยุดยิงในไลบีเรียแล้ว องค์การสหประชาชาติ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาทหารเด็กติดยาและถืออาวุธได้จึงขอให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ผู้หญิงได้แก้ปัญหา โดยใช้วิธีการสร้างสรรค์ที่เรียกว่าพิธีกรรมเกิดใหม่ โดยทำพิธีเดินทางกลับหมู่บ้าน ด้วยการจูงมือทหารเด็กเดินทางกลับบ้านพร้อมกับขับร้องบทเพลงตามวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม วิธีการเหล่านี้ช่วยฟื้นกลับคืนความเป็นมนุษย์ของบรรดาเหล่าทหารเด็กที่ติดยาเสพติดและถืออาวุธกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง (เลเดอรัค, จอห์น พอล และเลเดอรัค, แองเจลา จิลล์, 2559)

6) ผู้หญิงสามารถแสดงบทบาทที่หลากหลายในสงครามในการศึกสงคราม ผู้หญิงสามารถแสดงบทบาทได้หลากหลายตั้งแต่การถืออาวุธเข้าสู้รบ และบทบาทอื่นๆ ที่มีได้เป็นผู้ถืออาวุธ ในบทบาทการถืออาวุธเยาวชนหญิงชาวเคิร์ดจำนวน 100 คน ได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองมาอยู่ในสมรภูมिरบโดยเป็นกำลังสำรองของ YPJ หรือ Woman's Protection Unit ร่วมรบกับกองกำลังหลักเพื่อต่อต้าน ISIS และได้รับชัยชนะในเวลาต่อมา (Tavakolian, 2015) ในประเทศไทย ผู้หญิงไทย จำนวน 100 กว่าคนสมัครเป็นทหารพรานหญิงของกรมทหารพรานนาวิกโยธินกองทัพเรือ โดยจะลงไปประจำพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560 เป็นต้นไป โดยมีหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของกองกำลังทหารพรานนาวิกโยธินชายเพื่อช่วยแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้กลับคืนสู่สันติสุขในเร็ววันสำหรับบทบาทอื่นในสงครามที่ต่อสู้โดยมิได้เป็นผู้ถืออาวุธ ผู้หญิงมักจะได้รับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต ได้แก่ การทำอาหาร ดูแลรักษาความสะอาด คนแบกของผู้รักษาความปลอดภัย เช่น กรณีความขัดแย้งในอิริเทรีย โมซัมบิก ซิมบับเว เวียดนาม ศรีลังกา เนปาล เซียร์ราลีโอน ไลบีเรีย อุกันดาและรวันดา ผู้หญิงได้สร้างพื้นที่พูดคุย ตลอดจนเปิดโอกาสในการต่อรองกับผู้ใช้อำนาจ ให้ความรู้ และชี้ให้ประชาชนตระหนักถึงผลที่เกิดขึ้นจากการทำสงคราม ตลอดจนให้ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมายแก่ผู้หญิงผ่านการจัดอบรมและการรวมกลุ่ม (ยาสมิน ชัตตาร,

2556) ในประเทศเขมร เยาวชนหญิงเข้าร่วมภาระกิจการขนส่งลูกปืน เสี่ยงอาหารและลำเลียงคนบาดเจ็บ หรือทำข้าวห่อส่งเสบียงให้แก่ทหารแนวหน้า ในบางเวลาก็เป็นผู้ถางป่า ขุดหลุมหลบภัย ทำถนน ซ่อมแซมที่พักและตัดเย็บเสื้อผ้าให้กองทัพ ในบางครั้งช่วยปลูกผัก ถอนกล้า ดำนาเกี่ยวข้าวให้กองทัพ นอกจากนี้ยังจัดสิ่งของบริจาคให้กองทัพ ช่วยป้องกันหมู่บ้านจากอันตราย ช่วยรักษาผู้เจ็บป่วย ทหารที่ได้รับบาดเจ็บตามโรงพยาบาล ผู้หญิงมีส่วนช่วยเหลือครอบครัวของทหารที่ทุพพลภาพ หรือครอบครัวทหารที่ยากจน เจ็บป่วย ให้การช่วยเหลือสตรีหม้าย ลูกกำพร้าหรือคนที่หนีศึกสงครามที่ต้องทิ้งบ้านเรือน ให้ความช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดได้กลับมาใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวได้เหมือนเดิม ช่วยแก้ ปัญหาคนไม่รู้หนังสือ และร่วมค้นหาโจรผู้ร้ายที่ซุกซ่อนตัวในแหล่งชายอาวุธ แหล่งฝิ่นระเบิด สืบค้นหาคนทุจริตที่หากินผิดกฎหมาย โจรที่ปล้นจี้ตามหมู่บ้าน (ญิล, 2548: 145) ในประเทศประเทศศรีลังกา กลุ่มผู้หญิงซึ่งได้สูญเสียลูกชายที่ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหาร และคนในครอบครัวโดยที่ไม่รู้แน่ชัดว่าเขาเหล่านั้นยังคงมีชีวิตอยู่หรือไม่ได้รวมกลุ่มกันตั้ง Association of Parents of Servicemen Missing in action (PSMIA) และ Association for War – Affected Woman (AWAW) โดยมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ 1. ค้นหาทหารผู้สูญหายจากเหตุการณ์สู้รบ 2. ผลักดันให้มีการดูแลความปลอดภัยของผู้ถูกกักขัง 3.หาวิธีป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นเพื่อนำสันติภาพกลับคืนสู่ประเทศ (Chedelin and Eliatamby, 2011: 86)

7) คุณสมบัติอื่นๆ คานธี กล่าวว่า คุณสมบัติอื่นๆ ของผู้หญิงที่เหมาะสมกับงานสันติภาพอื่นๆ นั้น ได้แก่ ผู้หญิงมีความเสียสละ อดทน มีความเมตตาเมื่อเห็นคนได้รับความทุกข์ยาก การที่ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในงานกิจกรรมต่างๆ ของสังคมจะทำให้สังคมบริสุทธิ์ขึ้น (กรูณา กุศลาสัย และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2553: 102-103)

สรุปได้ว่าคุณสมบัติผู้หญิงที่เหมาะสมกับการทำงานด้านสันติภาพ ได้แก่ ผู้หญิงมีธรรมชาติที่เอื้อต่อการใช้สันติวิธี ควบคุมอารมณ์โกรธได้ดี มีบุคลิกภาพที่ทำให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจ มีความสามารถในการเจรจาต่อรองและเป็นผู้ฟังที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถแสดงบทบาทที่หลากหลายในสงคราม

2.4.3 ลักษณะการเคลื่อนไหวของผู้หญิง

ผู้หญิงมีการเคลื่อนไหวในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบปัจเจก รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบเครือข่ายผู้หญิง รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบผสมชายหญิง

1) รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบปัจเจก ในประเทศไทยคุณวีรวรรณ มอสบี้ ได้ทำโครงการ Hug Project เพื่อช่วยเหลือเยาวชนต่อต้านการค้ามนุษย์ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2560) ในต่างประเทศฮาวา อับดีแพทย์หญิงมุสลิมชาวโซมาเลีย มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับชาวโซมาเลียในช่วงที่เกิดสงครามกลางเมือง ในปี ค.ศ. 2010 เธอรักษาคนป่วยตลอดจนให้ที่พักพิงโดยใช้พื้นที่ฟาร์มของครอบครัวเป็นที่พักของผู้ลี้ภัยมากกว่า 90,000 คน ต่อมาได้สร้างโรงเรียนให้กับเยาวชนและห้องเรียนสำหรับการศึกษาของผู้ใหญ่เพื่อสอนการทำอาหาร การทำเกษตร เย็บปักถักร้อยและการประมง (ไซคซัย วงษ์ตานีและคณะ, 2558: 117-119) ซิลเวียปารากูยา (Sylvia Paraguya) ประธานสภาการพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนของมินดาเนา (Mindanao Caucus of Development NGOs – Min CODE) ซึ่งทำงานภาคประชาสังคมได้เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจาโดยเป็นตัวแทน

ผู้หญิงและชนพื้นเมืองหนึ่งเดียวในคณะเจรจาสันติภาพฝ่ายรัฐบาล ในปี 2004 เมื่อรัฐบาลและ MILF กลับมาเจรจากันอีกครั้งเกี่ยวกับข้อสัญญาดินแดนในการขยายเขตปกครองมุสลิมมินดาเนา (Autonomous Region in Muslim Mindanao-ARMM) (ฟารีดา ปันจอร์, 2557) เป็นต้น

2) รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบเครือข่ายผู้หญิง ผู้หญิงมักจะมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ซึ่งจะมีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมมากกว่าการดำเนินการโดยปัจเจกเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน เช่น ในต่างประเทศกลุ่มผู้หญิงประเทศฟิลิปปินส์ มีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้หญิงชาวพื้นเมืองคริสเตียนกับชาวมุสลิมจนเกิดเป็นกลุ่มมารดาแห่งสันติภาพ (Mothers of Peace) เพื่อเรียกร้องสันติภาพ (โมลนาร์ และคณะ, 2557) จากเหตุการณ์สงครามกลางเมืองในไโลบิเรียผู้หญิงไโลบิเรีย กานา และไนจีเรีย ซึ่งประกอบด้วย ผู้หญิงชาวคริสเตียนและมุสลิม ซึ่งมีทั้งผู้หญิงที่เป็นผู้ลี้ภัย นักศึกษา นักการเมือง ตำรวจและผู้หญิงในตลาด ได้รวมตัวกันเรียกร้องสันติภาพ เนื่องจากทนไม่ได้ที่จะเห็นประชาชนถูกฆ่าและข่มขืน (เลเตอร์ค, จอห์น พอล และเลเตอร์ค, แองเจลา จิลล์, 2559) ในประเทศไทยกลุ่มผู้หญิงแกนนำเครือข่ายชุมชนศรัทธาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มมากกว่าการทำงานเดี่ยว เนื่องจากเกรงว่าอาจถูกขัดขวางหรือไม่ได้รับการยอมรับจากผู้นำส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชายในสังคมชายเป็นใหญ่ (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ, 2558) กลุ่มผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนฝั่งทะเล ตำบลลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ได้มีการรวมกลุ่มกันเป็น "เครือข่ายสตรีประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง" และ "สมาคมสตรีประมงพื้นบ้านภาคใต้" เพื่อรวมพลังในการขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายและกฎหมายอันส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทรัพยากรชายฝั่ง (ดาวรรณ สันหลี่, 2556)

3) รูปแบบการเคลื่อนไหวแบบผสมชายหญิง กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพบางกลุ่มมีการรวมตัวกันของผู้หญิงและผู้ชาย โดยจะมีการช่วยเหลือกันโดยดึงเอาศักยภาพของทั้งสองฝ่ายมาช่วยในการขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพ ได้แก่ กลุ่มไทยพุทธเพื่อสันติภาพ เป็นต้น

2.4.4 ปัจจัยสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพของผู้หญิง

ผู้หญิงมีปัจจัยสนับสนุนการเคลื่อนไหวในหลายๆ ประการ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก

1) ปัจจัยสนับสนุนภายใน ได้แก่ ลักษณะธรรมชาติของผู้หญิงที่เหมาะสมกับการทำงานสันติภาพ การรู้หนังสือของผู้หญิง เป็นต้น ผู้หญิงมีธรรมชาติหลายประการ ซึ่งเหมาะในการทำงานสันติภาพเป็นอย่างมากดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นในหัวข้อคุณสมบัติของผู้หญิงที่เหมาะสมกับการทำงานสันติภาพ

2) ปัจจัยสนับสนุนการเคลื่อนไหวภายนอก ได้แก่ การยอมรับทางสังคมที่เพิ่มขึ้นกว่าเมื่อก่อน แรงสนับสนุนจากปราชญ์ทางความคิด การสนับสนุนทั้งทางด้านทรัพยากรและกำลังใจจากภาคประชาสังคม หน่วยงานจากทั้งในและภายนอกประเทศ ตลอดจนสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้กับการทำงานเพื่อสันติภาพของผู้หญิง เป็นต้น

2.4.5 ผลกระทบที่มีต่อผู้หญิงในการทำงานสันติภาพ

การที่ผู้หญิงออกมาทำงานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ดีและมีประโยชน์กับสังคม แต่ตัวผู้หญิงเองก็ได้รับผลกระทบจากการมาทำงานนี้ ได้แก่ ในการออกมา

ทำงานนอกบ้านของผู้หญิงมุสลิม ทำให้อุลามาฮ์สายจารีตหลายคนรู้สึกไม่สบายใจที่ผู้หญิงออกมามีบทบาทนอกบ้านเพิ่มขึ้น (มุฮัมหมัดอิลยาซ หล้าปริง, 2554: 143) ในบางประเทศผู้หญิงถูกทำร้ายร่างกายและชีวิต บางคนในครอบครัวถูกคุกคาม ช่มชู้ (อัญชญา สุวรรณานานนท์ และไพศาล ลิขิตปรีชากุล, 2550) งานที่ผู้หญิงทำบางงานขัดผลประโยชน์กับคนบางกลุ่มทำให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบทั้งส่วนตัว ครอบครัว และการงาน เพอร์รี่ (Perry) กล่าวว่า ผู้หญิงอาจโดนประณาม ทำร้ายร่างกายและอาจรุนแรงถึงการทำร้ายชีวิต (Perry, 2550) นอกจากนี้ผู้หญิงที่ทำงานเกี่ยวข้องกับความมั่นคงมักจะถูกตั้งคำถามมากกว่าผู้ชายในการเริ่มต้นทำงานจนกว่าจะพิสูจน์ฝีมือให้เห็นจึงจะได้รับการยอมรับ (กุลธิดา สามะพุทธิและคณะ, 2552: 15)

2.4.6 การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธ

การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพของผู้หญิงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมแบบทางการและการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ

1) การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพแบบทางการ จากการศึกษาขององค์การเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) พบว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพแบบทางการน้อยมาก จากกระบวนการสันติภาพ 31 ครั้งในระหว่างปี 2542 จนถึง 2554 มีผู้หญิงที่เป็นผู้ลงนามในข้อตกลงสันติภาพเพียงร้อยละ 4 เป็นผู้ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งร้อยละ 2.4 เป็นพยานในการเจรจาสันติภาพร้อยละ 3.7 และเป็นผู้เจรจาเพียงร้อยละ 9 ซึ่งถือว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพน้อยมาก (ประชาไท, 2558) สอดคล้องกับการวิจัยของ AUMA ที่ว่าในแอฟริกาผู้หญิงจะมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพแบบเป็นทางการน้อย แต่ก็พบว่าผู้ที่มีอาวุโสในงานด้านสันติภาพมักจะเชิญผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถมาให้ความเห็นก่อนที่จะมีการประชุมอย่างเป็นทางการ และรวมทั้งมีการส่งผู้หญิงไปเป็นทูตหรือสายลับในงานประชุมสันติภาพเพื่อโน้มน้าวชักจูงให้ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเจรจายอมผ่อนปรนให้เกิดสันติภาพ (Auma, 2007) ในประเทศไทยผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทด้านสันติภาพมากขึ้นหลังจากเกิดเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนใต้ ไชรยา จามจุรี ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้ว่า ผู้หญิงมีบทบาทหลายประการ ได้แก่ ด้านการให้การช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ การรณรงค์ประเด็นสันติภาพด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงชายแดนใต้ในการสร้างสันติภาพ บทบาทการเสริมสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน บทบาทการเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง/การจัดสานเสวนาสำหรับผู้เห็นต่าง บทบาทด้านสันติวิธี บทบาทในด้านสิทธิมนุษยชน และบทบาทในการสื่อสารสาธารณะ เป็นต้น (ประชาไท, 2558)

2) การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพแบบไม่เป็นทางการ ผู้หญิงมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพแบบไม่เป็นทางการโดยมักจะเน้นไปที่ประเด็นคุณภาพชีวิตหรือการแก้ปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างเพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน เช่น จากการศึกษา ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ (2558) พบว่าผู้หญิงแกนนำเครือข่ายชุมชนศรัทธา จำนวน 5 คน ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามมีบทบาทในการขับเคลื่อนงานพัฒนาจนสามารถเปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากแกนนำผู้ชาย งานที่เน้นการทำงานพัฒนาชุมชนในระดับฐานล่าง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์และสวัสดิการ เศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง กลุ่มอาชีพการจัดการสิ่งแวดล้อมจิตินบ โภมณินมิ (2559) กล่าวว่า ผลงานที่น่าสนใจของกลุ่มขบวนการผู้หญิงเพื่อสันติภาพชายแดนใต้

นอกเหนือจากการเรียกร้องเรื่องพื้นที่ปลอดภัยแล้วยังมีการเรียกร้องให้เกิดสันติภาพ "กินได้" หมายถึง สันติภาพจะต้องเป็นสิ่งที่จับต้องได้ ยืดหยุ่นและก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเน้นไปที่ปัญหาปากท้อง คุณภาพชีวิต ปัญหาเยาวชนกับยาเสพติด ปัญหาการจัดการทรัพยากร รวมไปถึงเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยจากการศึกษาของ AUMA พบว่าผู้หญิงในหลายๆ พื้นที่ความขัดแย้งของแอฟริกา รวมทั้งซูดาน โซมาเลีย บุรุนดีและเคนยา พบว่า ผู้หญิงมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการริเริ่มการสร้างสันติภาพแบบไม่เป็นทางการ หากแต่ในการสร้างสันติภาพแบบเป็นทางการผู้หญิงยังได้รับการกีดกันทั้งในด้านทัศนคติและโครงสร้างผู้หญิงและผู้ชายมีการรับรู้เรื่องความขัดแย้งและสันติภาพที่แตกต่างกันผู้หญิงและผู้ชายมีกลยุทธ์/วิธีการที่แตกต่างกัน การรับรู้สันติภาพของผู้หญิงจะเป็นแบบกว้างๆ และทำงานเน้นไปที่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในภาพรวม ผู้หญิงส่วนใหญ่จะรวมตัวช่วยเหลือกันในการทำงานสันติภาพโดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะชาติพันธุ์หรือศาสนา และพบว่าการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไม่เพียงแต่ยังประโยชน์ให้แก่ผู้หญิงในระดับปัจเจกเท่านั้นหากแต่ยังประโยชน์ในการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืนอีกด้วย (AUMA, 2007)

สรุปผู้หญิงสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพได้ 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี

ฮาฟิสสา สาและ (2553) ได้ศึกษา เรื่อง ผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความขัดแย้ง: การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่ผู้ขับเคลื่อนงานสันติภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสืบประวัติชีวิตผ่านเรื่องเล่า การสังเกตการณ์ภาคสนามและการศึกษาจากการนำเสนอในเวทีสาธารณะของผู้ที่ได้รับผลกระทบ ผลการวิจัย พบว่าบริบทเงื่อนไขที่สำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำผู้หญิงไปสู่การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่การทำงานสันติภาพของผู้หญิงมุสลิม ประกอบด้วย การใช้ทุนที่ผู้หญิงมีอยู่เดิมจากการยึดถือและปฏิบัติตัวตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม และการที่มีสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน การใช้ทุนทางสังคมใหม่ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างๆ ท่ามกลางความรุนแรง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นเครือข่ายทางสังคมกับกลุ่มองค์กรภายนอก กลุ่มภาคประชาสังคม และเจ้าหน้าที่ทหาร สุดท้าย คือ การได้รับโอกาสหรือมีพื้นที่สาธารณะที่ให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถตระหนักและแสดงศักยภาพของตนเอง บทบาทการทำงานสันติภาพของผู้หญิงมุสลิมส่งผลต่อการขับเคลื่อนความขัดแย้งไปสู่การสร้างสันติภาพ ทั้งจากการปรับเปลี่ยนตัวเองจากเดิมเป็นเหยื่อมาเป็นผู้ให้ การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทและความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชนมาเป็นผู้นำครอบครัว รวมถึงการเป็นผู้นำชุมชนในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรภาคประชาสังคมด้วย

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์และคณะ (2558) ได้ศึกษา เรื่อง ผู้หญิงชายแดนใต้: ม่านมลายา และการฝ่าผ่านของณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้หญิงมุสลิมในการขับเคลื่อนสันติภาพภายใต้ชื่อเครือข่ายชุมชนศรัทธาโดยใช้หลักศาสนานำทางให้เกิดสันติภาพภายใต้แนวคิด “ใช้หลักศาสนา สร้างศรัทธา พัฒนาจังหวัดชายแดนใต้” ผู้หญิงมุสลิมชายแดนใต้มักจะถูกจำกัด

บทบาทให้อยู่เพียงในบ้านเท่านั้น การก้าวออกมาสู่พื้นที่สาธารณะทำได้ยากและหากฝ่าฝืนอาจถูกมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีทำให้ผู้หญิงมุสลิมต้องเริ่มทำงานจากกิจกรรมเล็กๆ ได้แก่ การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) งานกลุ่มแม่บ้านเพื่อสร้างการยอมรับในเบื้องต้นจากผู้ชายและคนในชุมชน พร้อมกับสร้างฐานความสัมพันธ์กับคนในชุมชนผ่านการพูดคุยในเรื่องต่างๆ ไปก่อนที่จะยกระดับเป็นงานพัฒนาชุมชน เช่น เริ่มต้นจากการตั้งศูนย์การเรียนรู้อัลกุรอานสำหรับผู้หญิงและขยายผลไปสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เช่น การผลิตน้ำปลา บูด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน บางคนเริ่มจากการสอนตาดีกาแล้วค่อยขยับไปสู่การจัดการขยะ ผลงานที่ผู้หญิงทำแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพวกเธอในการมีบทบาททำงานสันติภาพร่วมกับผู้ชาย

กรณีศึกษา เรื่องเดชและคณะ (2556) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดยะลา พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดยะลา รายองค์ประกอบและภาพรวมนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่คุณภาพชีวิตที่ไม่ดี ในองค์ประกอบทางด้านสัมพันธภาพทางด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและในด้านจิตใจ อยู่ที่ร้อยละ 15.8, 9.0 และ 6.8 ตามลำดับ จากผลการวิเคราะห์ เรื่อง ปัจจัยในการทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดยะลา พบว่าตัวแปรพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพนั้นเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่างและผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและผู้มีความพิการในปัจจุบันจะมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีด้วย เพราะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ในงานวิจัยชิ้นนี้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ คือ จากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จึงควรให้การช่วยเหลือเยียวยาแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบทั้งด้านร่างกายและจิตใจอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ประทีป หมวกสกุล และคณะ (2556) ได้วิจัยในโครงการวิจัยประเมินผลแผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2555: พื้นที่จังหวัดนราธิวาส พบว่าในยุทธศาสตร์ที่ 7 ในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตยังไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนในพื้นที่ยังมีคุณภาพชีวิตค่อนข้างต่ำ

สรุปตัวแปรงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระดับคุณภาพชีวิต พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ บทบาทและความสัมพันธ์ของผู้หญิงในครอบครัวและชุมชน และทุนทางสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เรื่อง ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย โดยมุ่งศึกษาผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตใน 4 มิติขององค์การอนามัยโลก คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจและจิตวิญญาณด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมและเพื่อศึกษาปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธในด้านคุณภาพชีวิต ในบทนี้จะประกอบด้วยพื้นที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม การตรวจสอบเครื่องมือ วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และจริยธรรมในการวิจัย

พื้นที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาประสบการณ์การทำงานของผู้หญิงไทยพุทธที่ทำงานด้านสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ในจังหวัดปัตตานีจาก 7 อำเภอ

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยได้ติดต่อผู้หญิงไทยพุทธที่ทำงานด้านคุณภาพชีวิตที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงานใด จำนวน 21 คน ทั้งที่ติดต่อด้วยตัวเองและมีคนช่วยประสานงานติดต่อให้ มีผู้ตอบรับให้ข้อมูล 19 คน ปฏิเสธ 2 คน คนแรกมองว่าเป็นการเสียเวลา คนที่สองไม่แน่ใจว่าจะให้ข้อมูลได้หรือไม่ ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เก็บได้เพียง 7 อำเภอ จาก 12 อำเภอ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ 7 อำเภอดังกล่าวข้างต้น สถานที่นัดสัมภาษณ์จะใช้สถานที่ทำงาน วัด ร้านกาแฟและหอพัก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย (Descriptive Qualitative) โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือผู้วิจัย แบบสัมภาษณ์

1. ผู้วิจัย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องเตรียมความพร้อมเชิงวิชาการ ระเบียบวิธีวิจัยและการฝึกฝนเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะต้องเป็นคนช่างสังเกตและฝึกทักษะเกี่ยวกับการสนทนาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก มีความครอบคลุมและตรงกับความเป็นจริงให้ได้มากที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด (Unstructured/Semi Structure) การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพนั้นเป็นกระบวนการสร้างข้อมูลรูปแบบหนึ่ง โดยในกระบวนการนี้ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์มีบทบาทในการเรียบเรียงข้อมูลขึ้นมาแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน (ชาย โพธิ์สิตา, 2552: 263) สิ่งสำคัญ

ในการสัมภาษณ์ คือ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ติดต่อกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกสบายใจ มั่นใจ วางใจ และกล้าที่จะเปิดเผยเรื่องราวของเขาให้ผู้สัมภาษณ์ฟัง สำหรับคำถามที่จะใช้สัมภาษณ์นั้นควรเป็นคำถามที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน และทำให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปแบบไม่เป็นทางการ

การตรวจสอบเครื่องมือ

ก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้งานผู้วิจัยจะต้องมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เสียก่อน เพื่อตรวจสอบว่าเครื่องมือวัดสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาและครอบคลุมได้ครบถ้วนตามเนื้อหาที่ต้องการจะวัดหรือไม่ การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาสามารถทำได้โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญทางเนื้อหาตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้คะแนนข้อคำถามแต่ละข้อ ตามเกณฑ์ต่อไปนี้ (วาโร เฟิงส์วีสต์, 2551: 265)

- กา ✓ ในช่อง +1 หากแน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- กา ✓ ในช่อง 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- กา ✓ ในช่อง -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้จะให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือ อันประกอบด้วย นักวิชาการด้านสันติภาพ และนักวิชาการในพื้นที่ จากนั้นปรับแก้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดแล้ว ทดลองใช้อย่างน้อย 1 ตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง

วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล การได้มาซึ่งข้อมูลจะใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงโดยการขอรายชื่อจากผู้หญิงที่ทำงานด้านสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ ได้รายชื่อที่ตรงตามกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้จำนวน 19 คน คือ เป็นผู้หญิงไทยพุทธที่ทำงานสันติภาพที่ไม่สังกัดหน่วยงานใด จำนวน 7 อำเภอ คือ อ.โคกโพธิ์ อ.ปะนาเระ อ.แม่ลาน อ.หนองจิก อ.ยะหริ่ง อ.ไม้แก่น และ อ.เมือง

2. แนวทางการสัมภาษณ์

2.1 เตรียมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างให้พร้อม เช่น รายชื่อ ที่อยู่ ลักษณะของกลุ่มศึกษาสภาพท้องถิ่น ภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นให้พร้อมก่อนลงสัมภาษณ์

2.1.1 มีการวางแผนการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามที่มีการเตรียมไว้ล่วงหน้า กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสม ชัดเจน ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นได้เล็กน้อยหากต้องการใช้เวลาเพิ่ม แต่ทั้งนี้ต้องถามความพร้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย

2.1.2 ฝึกซ้อมสัมภาษณ์บุคคลอื่นก่อนลงสัมภาษณ์จริง และมีตัวอย่างคำถามหลายๆ อันไว้สับเปลี่ยนใช้งานตามความเหมาะสม

2.2.3 เตรียมอุปกรณ์จัดบันทึกตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะไปสัมภาษณ์นัดหมายเวลากับผู้สัมภาษณ์ โดยอาจติดต่อผ่านผู้ที่รู้จักกับผู้ที่ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้เกิด

ความไว้วางใจ สำหรับสถานที่สัมภาษณ์อาจใช้สถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกสบายใจที่จะให้สัมภาษณ์ ทั้งนี้จะต้องเป็นที่ที่ไม่มีบุคคลอื่นปนอยู่ด้วยเพราะอาจทำให้คำตอบที่ได้บิดเบือนไปได้

2.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์

2.2.1 ให้แนะนำตนเองต่อผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ในการมาสัมภาษณ์ และแจ้งว่าข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บไว้เป็นความลับขออนุญาตฉบับที่ก หรือฉบับที่กเสียงเริ่มพูดคุยเรื่องทั่วไปก่อนเริ่มสัมภาษณ์จริง เพื่อสร้างบรรยากาศการพูดคุยให้ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกผ่อนคลายและไว้วางใจ (trust) ที่จะตอบข้อมูลตามความเป็นจริง

2.2.2 ระหว่างการสนทนาผู้สัมภาษณ์ควรตั้งใจฟังและป้อนคำถามเป็นจังหวะตามความเหมาะสม โดยใช้ภาษาที่สุภาพและเข้าใจง่าย

2.2.3 สำหรับขั้นบันทึกข้อมูลและหลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์ฉบับที่กข้อมูลตามความเป็นจริงเฉพาะใจความสำคัญ และบริบทสถานการณ์แวดล้อมรอบตัว ท่าทีของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบข้อมูลด้วย สำหรับชื่อผู้ให้ข้อมูลใช้ชื่อสมมติหรือเรียกเป็นรหัส เช่น case 1, 2, 3 ทั้งนี้ให้แจ้งผู้ให้สัมภาษณ์ว่าข้อมูลที่ได้อาจจะยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ อาจจะต้องขออนุญาตมาสัมภาษณ์เพิ่มเติมต่อไป

2.2.4 หลังจากสัมภาษณ์เสร็จรีบทำบันทึกการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ทันที กรณีที่ไม่สะดวกควรทำทันทีในวันถัดไปเพื่อป้องกันการลืมหลังจากการถอดเทปและบันทึกการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วหากข้อมูลที่ได้ยังไม่ครบถ้วนผู้วิจัยจะต้องกลับไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมอีกครั้งจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วน การเก็บรวบรวมข้อมูลจะสิ้นสุดลงเมื่อข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว คือ ไม่มีประเด็นใดแปลกใหม่ไปจากข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว

3. การเตรียมตัวของผู้วิจัย ก่อนลงพื้นที่ผู้วิจัยได้ผ่านการเรียนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสเข้าฟังการสอบวิทยานิพนธ์ที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และได้วางแผนเข้าร่วมอบรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเพื่อเติมเต็มความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพให้แน่นขึ้น สำหรับการแต่งกายจะต้องเลือกเสื้อผ้าที่เรียบร้อย รัดกุมให้เกียรติสถานที่และผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากการเตรียมความพร้อมภายนอกแล้ว การเตรียมพร้อมด้านจิตใจก็เป็นเรื่องที่สำคัญ ผู้วิจัยต้องเตรียมใจให้พร้อมรับกับผู้ให้สัมภาษณ์ในทุกกรณีทั้งนี้เพราะอาจได้เจอกับกลุ่มตัวอย่างที่มีการแสดงออกที่ก้าวร้าวหรือซึมเศร้าอันเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลในขณะที่เก็บข้อมูลในสนามเพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้ถูกต้องหรือไม่และตรวจสอบว่าข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบความคิดที่ตั้งไว้หรือไม่ (อคิน รพีพัฒน์และคณะ, 2553: 11) กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ขั้นตอนหลักๆ คือ (นงพรรณ พิริยานุพงศ์, 2545: 78)

1. การตรวจสอบข้อมูล ให้ตรวจสอบข้อมูลทันทีที่เก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้นั้นครบถ้วน

2. การจำแนกและจัดระบบ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วให้ทำการจำแนกและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบข้อมูลที่กระจัดกระจายอยู่ให้เป็นระบบ

3. การแปลผลข้อมูล นำข้อมูลที่ผ่านการจำแนกและจัดระบบแล้วมาให้ความหมายของข้อมูล ตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร โดยบรรยายลักษณะและอธิบายความเป็นไป เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบความสัมพันธ์ต่างๆ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

งานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นสามารถทดสอบความเชื่อถือได้และความถูกต้องของข้อมูลสามารถทำได้โดยนักวิจัยในขณะที่กำลังสัมภาษณ์ โดยพิจารณาว่าคำตอบที่ได้มานั้นสอดคล้องกับข้อมูลที่มีอยู่เดิม และสอดคล้องกับข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ การทดสอบกับสภาพแวดล้อมและข้อมูลที่มีอยู่เดิมจะเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบข้อมูลที่ทำแล้ว โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงและจัดพิมพ์ให้เรียบร้อย หลังจากนั้นส่งให้เจ้าของข้อมูลตรวจสอบว่าข้อมูลเหล่านั้นยังคงไว้ซึ่งความถูกต้องหรือไม่ วิธีการนี้นอกจากจะช่วยยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Reliability) แล้ว ยังช่วยแก้ปัญหาเรื่องจรรยาบรรณอีกด้วย (อคิน รพีพัฒน์ และคณะ, 2553) 3. การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ปรึกษาที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมช่วยเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลทั้งข้อมูลดิบ และข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วว่าครบถ้วน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ผลการศึกษาที่ได้มีความชัดเจนถูกต้องมากที่สุด

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตใน 4 มิติขององค์การอนามัยโลก คือ ด้านร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ สัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม 2. เพื่อศึกษาปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธ ในด้านคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษามีหัวข้อดังต่อไปนี้

- 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล
- 4.2 งานคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีทำตามนิยามองค์การอนามัยโลก
- 4.3 ปัญหาการทำงานคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิง จำนวน 19 คน ที่มีอายุระหว่าง 31-63 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ใน อ.โคกโพธิ์ อ.ปะนาเระ อ.แม่ลาน อ.หนองจิก อ.ยะหริ่ง อ.ไม้แก่น อ.เมือง เรียงจำนวนจากมากไปหาน้อยตามลำดับจบระดับการศึกษามัธยมศึกษา 7 คน (ร้อยละ 37) ปริญญาตรี 4 คน (ร้อยละ 21) ปวส. 2 คน (ร้อยละ 11) ประถม 2 คน (ร้อยละ 11) และปวช. 1 คน (ร้อยละ 5) ประกอบอาชีพอาชีพเกษตรกร 10 คน (ร้อยละ 53) ค้าขาย 5 คน (ร้อยละ 26) อาชีพอื่นๆ 4 คน (ร้อยละ 21) บทบาทที่พบ ผู้นำชุมชนทำงานจิตอาสาให้กับชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มศิลปะการแสดง วิชาหกิจชุมชน วิทยากรให้ความรู้ด้านอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ การเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรง การป้องกันยาเสพติดสำหรับชุมชน จำแนกผู้ให้ข้อมูลตามผลกระทบที่ได้รับจากสถานการณ์ความรุนแรงได้ ดังนี้ 13 คน (ร้อยละ 68.4) เป็นคนที่ไม่ได้รับผลกระทบ ร้อยละ 5 คน (26.3) เป็นคนในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ และ 1 คน (ร้อยละ 5.3) เป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง

4.2 งานคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีทำตามนิยามองค์การอนามัยโลก (WHO)

งานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี ทำนั้นครอบคลุม 4 มิติ ตามนิยามขององค์การอนามัยโลก โดยพิจารณาตามกรอบของ PDCA ดังแสดงในตาราง

ตาราง 2 มิติที่ 1 ด้านร่างกาย: การคงไว้ในกรอบกิจกรรมประจำวันอย่างปกติ

กิจกรรม	P	D	C	A	สอดคล้องกับ WHO
มิติที่ 1 ร่างกาย					มิติที่
1.1 ผลิตอาหารปลอดภัยให้กับตนเอง ครอบครัว และคนในชุมชน	- วางแผนการผลิตอาหารปลอดภัย - วางแผนร่วมกับชุมชนในการผลิตวัตถุดิบให้เพียงพอต่อความต้องการ	- จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านจากชุมชน - ผลิตอาหารปลอดภัย - ชวนเยาวชนมาทำงานช่วงปิดเทอม - จัดสวัสดิการให้กับคนในกลุ่ม	ตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์โดยเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์อื่นที่เหมือนกัน	มีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการบรรจุหีบห่อและปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยน่ารับประทาน	1, 3, 4
1.2 ทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของคนในชุมชน	- วางแผนการดูแลสุขภาพให้กับคนในชุมชน	- สร้างชมรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม - รณรงค์การกินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ	- ตรวจสอบสถิติผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ	- ปรับปรุงรูปแบบการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน	1
1.3 ดูแลความปลอดภัยของคนในชุมชน	- วางแผนดูแลความปลอดภัยของคนในชุมชน	- ทำหน้าที่เป็น *อรบ. ดูแลความปลอดภัยให้ชุมชน - ชวนคนในชุมชนออกกำลังกาย - ทำหน้าที่เป็น อสม. ลงพื้นที่ตรวจสอบสุขภาพคนในชุมชน	ตรวจสอบระบบการรักษาความปลอดภัย	ปรับปรุงรูปแบบการรักษาความปลอดภัยเพื่อความปลอดภัยในการลงพื้นที่	

ตาราง 3 มิติที่ 2 ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ: การสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าและความมั่นคงทางจิตใจ

กิจกรรม	P	D	C	A	สอดคล้องกับ WHO
มิติที่ 2 จิตใจและจิตวิญญาณ	- วางแผนให้ การเยียวยาผู้ที่ ผู้หญิงสร้างคุณค่า ให้กับตัวเองจาก การทำงานเยียวยา และงานอื่นๆ	- เหยวยาจิตใจ ผู้ได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์ - จัดอบรมและหา ทุนให้ความรู้ด้าน อาชีพ - ให้กำลังใจผู้ที่ ได้รับผล กระทบ - ดูแลจิตวิญญาณ ของตนเองด้วย การปฏิบัติธรรม และชวนผู้อื่นมา เข้าร่วมด้วย	- ติดตามให้ คำปรึกษาให้ กำลังใจ - ตรวจสอบสภาพ จิตใจของผู้สูญเสีย เป็นระยะๆ จนกว่า จะผ่านพ้นภาวะ วิกฤต - ตรวจสอบและให้ กำลังใจตนเอง	- ปรับปรุง รูปแบบ การเยียวยา - ปรับวิธีการ สื่อสารให้ เหมาะสมกับ ภาวะของผู้ สูญเสียในแต่ละ ช่วง - เมื่อรู้สึกเหนื่อย ท้อแท้ หหมด กำลังใจใน การทำงาน จะมี การใคร่ครวญ ทบทวนงานที่ทำ เพื่อจะได้มี กำลังใจใน การทำงาน เพื่อตนเอง ครอบครัวและ ชุมชนต่อไป	มิติที่ 2, 4

ตาราง 4 มิติที่ 3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม: การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ

กิจกรรม	P	D	C	A	สอดคล้องกับ WHO
มิติที่ 3 สัมพันธภาพ 3.1 ผู้หญิงสร้าง สัมพันธภาพที่ดีกับ คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา และใช้ พื้นที่การทำงาน เป็นตัวเชื่อม ความสัมพันธ์ เมื่อเกิดความ ขัดแย้ง	วางแผนดึงคนใน ชุมชนมาทำงาน ด้วยกัน	- สร้างงาน สร้างอาชีพ - ดึงคนในชุมชน มาทำงานด้วยกัน - เมื่อเกิดความ ขัดแย้ง ผู้หญิง เป็นตัวกลางใน การเชื่อม ประสานความ ขัดแย้ง	ตรวจสอบ ความสัมพันธ์ ของผู้ร่วมงาน และคนในชุมชน	ปรับปรุงหา ทางแก้ไข ความสัมพันธ์ ของผู้ร่วมงาน และคนในชุมชน	มิติที่ 3, 4

ตาราง 5 มิติที่ 4 สิ่งแวดล้อม: ความมีอิสรภาพด้านการเงินและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

กิจกรรม	P	D	C	A	สอดคล้องกับ WHO
มิติที่ 4					
สิ่งแวดล้อม					
4.1 สร้างงานสร้างอาชีพ และวางแผนทางการเงินให้กับชุมชน	วางแผนการสร้างอาชีพ วางแผนการจัดซื้อวัตถุดิบ วางแผนการจัดระบบสวัสดิการ	รวมกลุ่มกันสร้างอาชีพ จัดซื้อวัตถุดิบ จากคนในชุมชน จัดระบบสวัสดิการ ให้สมาชิกในกลุ่ม	ตรวจสอบคุณภาพของสินค้า รูปแบบผลิตภัณฑ์และ ความต้องการของตลาด	ปรับปรุงสินค้าให้มีความแปลกใหม่ขยายตลาด สู่งานสินค้าโอท็อป และตลาดต่างประเทศ	มิติที่ 4
4.2 ดูแลความปลอดภัยของชุมชนผ่านบทบาทการเป็น * อรบ. และ * อปพร.	อรบ. ในส่วนของ อรบ. จะวางแผนร่วมกับ ผู้ใหญ่บ้านและ * ชรบ. อปพร. - ในส่วนของ อปพร. จะวางแผนดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวและการดับไฟฟ้า	อรบ. - ดูแลความปลอดภัยของคนในชุมชน - ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อปพร. - ตรวจตราความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและสถานการณ์ไฟฟ้าตลอด 24 ชั่วโมง	อรบ. - ตรวจสอบแผนการดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ อปพร. - ตรวจสอบแผนการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและสถานการณ์ไฟฟ้า	อรบ. - ปรับปรุงแผนการดูแลความปลอดภัย - ฝึกทบทวนการใช้อาวุธปีละ 1 ครั้ง อปพร. ปรับปรุงแผนการดูแลนักท่องเที่ยวและสถานการณ์ไฟฟ้า	
4.3 ให้ความรู้และดูแลเยาวชนที่ติดยาเสพติด	วางแผนป้องกันยาเสพติดร่วมกับผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้านโดยเกลี้ยกล่อมให้เยาวชนที่ติดยาเสพติดเข้ารับ การบำบัดและกลับมาเรียนต่อหลังจากการบำบัด	ตรวจสอบขั้นตอนการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ปรับปรุงวิธีการดูแลเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติด	
หมายเหตุ	* อสม. อรบ. ชรบ. อปพร.	ย่อมาจาก ย่อมาจาก ย่อมาจาก ย่อมาจาก	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน		

จากตาราง 5 จะเห็นได้ว่างานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงทำนั้นส่งผลให้ตัวเอง ครอบครัวและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ สามารถอธิบายตามกรอบขององค์การอนามัยโลกได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 มิติที่ 1 ด้านร่างกาย: การคงไว้ในกรอบกิจวัตรประจำวันอย่างปกติ

ผู้หญิงดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชนแบบองค์รวมทั้งในเรื่องของอาหาร การออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพพื้นฐานของคนในชุมชน เพื่อให้มีสุขภาพที่ดีสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ ผู้หญิงจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มแม่บ้านและวางแผนการผลิตอาหารปลอดภัยให้กับชุมชน โดยคำนึงถึงสุขภาพของคนในชุมชน ได้แก่ ข้าวอินทรีย์ ผักปลอดสารพิษ ผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ใส่สารกันบูด เป็นต้น มีการวางแผนร่วมกับคนในชุมชนเพื่อผลิตวัตถุดิบให้เพียงพอต่อความต้องการไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ในขั้นตอนการผลิตจะไม่มีการใช้สารเคมีวัตถุอันตรายที่เลือกใช้จากของคนในชุมชนก่อน หากไม่พอจึงจะไปซื้อที่อื่นเพื่อให้ชุมชนมีรายได้จากการขายพืชผล ขั้นตอนการผลิตจะคำนึงถึงความสะอาดถูกหลักอนามัย เน้นผลิตอาหารที่มรสุมรับประทานได้เพื่อจะได้มีตลาดที่กว้างและเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างคนต่างศาสนา ในการตรวจสอบคุณภาพจะมีการตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์อื่นที่เหมือนหรือคล้ายกัน มีการจดจำลักษณะของบรรจุภัณฑ์อื่นที่ทันสมัย เพื่อมาปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ดูน่ารับประทาน มีการนำเครื่องจักรที่ทันสมัยมาบรรจุหีบห่อเพื่อให้เก็บสินค้าให้นานขึ้น กรณีที่ต้องนำสินค้าไปจำหน่ายยังที่ไกลๆ จะมีการเปรียบเทียบวิธีการเก็บผลิตภัณฑ์ว่าแบบไหนจะเก็บผลิตภัณฑ์ได้นานโดยไม่ใส่สารกันบูดหรือสารกันมอด จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ในครั้งถัดไป ในช่วงปิดภาคการศึกษาจะชักชวนเยาวชนมาทำงานเพื่อที่เยาวชนจะได้มีรายได้พิเศษในช่วงปิดภาคการศึกษาและไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดผลลัพธ์ของงานที่ผู้หญิงทำก่อเกิดผลผลิตที่ส่งผลดีต่อสุขภาพของคนในครอบครัวและชุมชน ได้กินอาหารปลอดภัย เกษตรกรลดอันตรายจากการปนเปื้อนสารเคมีในแปลงเกษตร ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ

"...ถ้าสั่งข้าวจากชานาจะไม่มีอะไรที่ไปแวกซ์ให้ดูแววกดูสวยงาม แวกซ์เป็นสารเคมีที่เคลือบให้ข้าวมันสวย แวกซ์ ของเราจะเป็นแบบธรรมชาติของเขาจะอันตราย เพราะจากที่ไปดูกระบวนการผลิตของเขา ข้าวเขาจะเก็บไว้ได้นานแล้วก็ตั้งไว้เป็นปีก็ยังไม่เสีย ของเราตั้งไว้เดือนนึงถ้าไม่กินก็เป็นมอดไปแล้ว มอดก็ขึ้นราที่ขึ้น...โรงสีของเราจะค่อยๆ พัฒนาไปที่ละนิดๆ ...เราทำเพื่อบริโภค เหลือกินก็ขาย เหมือนพี่ก็จะเป็นตัวแทนของชานาที่นี่ที่เขาไม่สามารถขายได้ เราก็มารับขายให้ แล้วเราก็ทำเองด้วย...ถ้าเป็นปัตตานีพี่จะส่งให้ สรุ๊ป ก็คือ ถ้าสั่งจากโรงสีข้าวจะมีอันตรายสองต่อคือ อันตรายจากแวกซ์และสารป้องกันพวกมอดพวกแมลงการกินข้าวที่มาจากชานาโดยตรงราคาจะถูกและปลอดภัยแน่นอน...ที่ศูนย์ฯ เราทำเพื่อจะกินเองด้วยและเหลือกินก็ขาย มันก็ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เราปลอดภัยคนบริโภคก็ปลอดภัย"

(คุณวรรณฤดี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2559)

นอกจากผู้หญิงจะใส่ใจในเรื่องความปลอดภัยของอาหารแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพโดยการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนชวนคนในชุมชนออกกำลังกาย

สร้างชมรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม รมรงค์การกินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ อสม. จะลงพื้นที่ตรวจสอบสุขภาพของคนในชุมชน ตรวจสอบสถิติผู้มีปัญหาด้านสุขภาพและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับคนในชุมชน โรคบางโรคสามารถป้องกันได้หากตรวจพบตั้งแต่ระยะเริ่มแรก หากพบล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตได้ เช่น กรณีกลุ่มโรคไม่ติดต่อ NCDs (Non-Communicable diseases) เช่น โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง โรคไตเรื้อรัง โรคมะเร็ง เป็นต้น หากรักษาไม่ทันอาจทำให้ป่วยจนกลายเป็นผู้ป่วยติดเตียง ไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันตามปกติได้ ผลลัพธ์จากงานดูแลสุขภาพคนในชุมชน คือ คนในชุมชนมีสุขภาพดี พบโรคที่เป็นแต่เนิ่นๆ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย

"...นอกจากนี้ยังมีชมรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีการปลูกผักปลอดสารพิษกินเองในครัวเรือน ลดการกินหวานมันเค็ม ลดโรค ออกกำลังกาย โดยเล่นโยคะของผู้สูงอายุทุกวัน ว่ายน้ำต้นแอโรบิก ทีมงาน อสม. มีหน้าที่ซังน้ำหนัก วัดความดัน วัดรอบเอว เช็กน้ำตาลในเลือดทุก 3 เดือน ทำประวัติเป็นรายๆ ที่ศาลากลางหมู่บ้าน ผลที่ได้ คือ สุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้นได้รู้โรคแต่เนิ่นๆ แล้วส่งต่ออนามัย..."

(คุณอารี (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2560)

4.2.2 มิติที่ 2 ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ: การสร้างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าและความมั่นคงทางจิตใจ ผู้หญิงสัมผัสได้ถึงคุณค่าในตัวเองจากการตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองและการยอมรับจากสังคมจากการทำงานกลุ่มผู้หญิงมีการวางแผนการทำงานเยียวยาให้แก่ผู้สูญเสียครบวงจร โดยระยะแรกจะดูแลเรื่องของจิตใจด้วยการนำผู้สูญเสียไปพบกลุ่มผู้สูญเสียด้วยกันจนสามารถปรับตัวยอมรับการสูญเสียได้ จากนั้นจะมีการให้การอบรมด้านอาชีพและจัดหาทุน มีการติดตามผลให้คำปรึกษาจนกว่าผู้สูญเสียจะสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ในระดับปัจเจกผู้หญิงจะมีการช่วยเหลือให้กำลังใจกับผู้ที่สูญเสีย มีการชักชวนผู้สูญเสียและคนทั่วไปมาปฏิบัติธรรม เพราะเชื่อว่าการปฏิบัติธรรมจะทำให้จิตใจมีความสงบและทำให้สังคมเกิดสันติภาพได้ เมื่อเกิดความรู้สึกท้อแท้ หดหู่กำลังใจในการทำงานก็จะกลับมาทบทวนใคร่ครวญงานที่ทำ เพื่อจะได้มีกำลังใจในการทำงานต่อไป

"ส่วนตัวมองว่าสังคมคาดหวังว่าความละเอียดอ่อนและความอ่อนโยนของผู้หญิงจะทำให้เข้าถึงปัญหาของเหตุการณ์ความรุนแรงได้อย่างถึง "ราก" หรือปัญหาที่แท้จริง ปัญหาที่เดิมสังคมมองว่ายาก ผู้หญิงสามารถเข้ามาดูแลตรงนี้ได้ถือเป็นความจำเพาะของคุณลักษณะของผู้หญิงที่สามารถทำเรื่องยากให้กลายเป็นเรื่องง่ายได้ แม้การทำงานของผู้ชายจะมีความเด็ดขาดมากกว่าผู้หญิงแต่ในบางครั้งงานด้านสันติภาพไม่ได้ต้องการความเด็ดขาดเสมอไป คุณสมบัติของผู้หญิงดังกล่าวทำให้งานด้านสันติภาพทำได้ง่ายขึ้น"

(คุณพรนิภา (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 ธันวาคม 2559)

"ผลต่อชุมชนทำให้ชุมชนได้มีหน้ามีตาและเชิญไปในที่ไกลๆ กรุงเทพฯ บางเวลา มีคนมาเยี่ยมชุมชนทรายขาวเห็นเรามีกลองยาวพร้อมก็จะชวนเราไปที่ไหนที่นี่ อย่างนราธิวาสก็เชิญไปที่ไหนที่มีการแห่ก็จะเชิญเราไป คนเชียงใหม่อีสานมาเยี่ยมชมก็ชอบใจติดต่อเราไปแสดง มีค่ารถค่าแสดงค่าหัวเล็กๆ น้อยๆ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เล็กๆ น้อยๆ"

(คุณดุจเดือน (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2559)

4.2.3 มิติที่ 3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม: การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ

ผู้หญิงมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา อีกทั้งยังสามารถดึงทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกันและเมื่อเกิดความขัดแย้งผู้หญิงก็จะเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานความสัมพันธ์ ทำให้เกิดพื้นที่ปลอดภัยในชุมชน ลดความขัดแย้งเล็กๆ มิให้ลุกลามกลายเป็นความขัดแย้งที่ใหญ่หรือรุนแรงมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ผู้หญิงจะดึงคนเข้ามาร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งคนพุทธและมุสลิมโดยดึงคนเข้ามาร่วมด้วยวิธีหลากหลายทั้งจากความสัมพันธ์ส่วนตัวและจากบทบาทหน้าที่ เช่น จากการเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน การดึงคนเข้ามาทำงานร่วมกันจะช่วยลดความขัดแย้ง เนื่องจากมีพื้นที่ให้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อีกทั้งงานที่ทำก็ถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ผู้หญิงมองว่างานที่ทำก่อให้เกิดสันติภาพในระดับชุมชนอีกด้วย

"ที่กลุ่มมีคนอิสลามมาทำงานตรงนี้ด้วย ได้ทำงานด้วยกันถือเป็นสันติภาพตัวหนึ่งไม่ได้มีการแตกแยก มีผลประโยชน์ร่วมกัน... การทำงานร่วมกันกับมุสลิมความขัดแย้งก็ลดลง...ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน" (กลุ่มร้อยร้อยหินมงคล-ผู้วิจัย)

(คุณสุจินต์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

"ตอบโจทย์ได้เลยในข้อนี้ เพราะความขัดแย้งเมื่อก่อนตอนเลือกผู้ใหญ่บ้านมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก จากการที่เราไม่เคยออกมาศาลาเลยเวลาประชุม มันจะมีแต่ชิ่งนี้ มีนี้มีตัวยืนยันได้เลย พี่พูดไม่โกหก แบบว่าตอนแรกเขาไม่ค่อยออกมาเท่าไรใช้ไหม แรกๆ ใหม่ๆ ก็มีกิจกรรมลงมา จากที่มาก่อนที่ 1 เสร็จคนที่ 2 มาตามมา ดึงกันมา เมื่อก่อนนะเห็นชัดเจนเลย ความแตกแยกแต่เดี๋ยวนี้ไม่มี เมื่อก่อนเห็นชัดเลย"

(คุณจันทร์เพ็ญ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 ธันวาคม 2560)

ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้จำนวนผู้ติดยาเสพติดในชุมชนไม่เพิ่มขึ้น เยาวชนกลับคืนสู่ระบบการศึกษาและจบออกมามีงานทำ ไม่เป็นภาระของสังคม

4.2.4 มิติที่ 4 สิ่งแวดล้อม: ความมีอิสรภาพด้านการเงินและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในด้านการเงินผู้หญิงทำสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ให้กับตัวเอง ครอบครัวและคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนมีงานทำ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในแง่ของชุมชนงานที่ผู้หญิงทำสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบ จัดระบบการป้อนวัตถุดิบให้เพียงพอต่อความต้องการ ปรับปรุงสินค้า

ให้มีความแปลกใหม่ เช่น ปรับปรุงกล้วยธรรมดาให้เป็นกล้วยเส้นปรุงรส ปรับสร้อยหินทั่วไปเป็นรับ ถักสร้อยกรอบพระขยายตลาดสู่งานสินค้าโอท็อป และตลาดต่างประเทศ ทำให้ลดปัญหาการอพยพ ออกจากพื้นที่เพื่อไปหางานทำ หมู่บ้านมีชื่อเสียง มีงบประมาณมาลงเพิ่มเติมทำให้มีเงินทุนต่อยอด ทางธุรกิจได้ จัดระบบสวัสดิการกลุ่มแม่บ้านช่วยลดปัญหานั้นออกระบบ และมีทุนการศึกษาให้กับ เยาวชนที่ผู้ปกครองมีรายได้น้อย

“งานที่ทำถือเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพให้ให้กับสมาชิกในกลุ่มและคนใน หมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ ไม่ต้องออกไปนอกพื้นที่ เราจะทำอะไรให้คนไทยพุทธไม่ย้ายออก พอมีเหตุการณ์ก็ย้ายออก มีแค่ 50 ครอบครัวไม่นานก็หมด” (กลุ่มน้ำพริกและเครื่องแกง)
(คุณละออง (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2559)

“งานที่ทำอยู่ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น ช่วยทำให้ ชีวิตดีขึ้น มีรายได้เสริม ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชาวบ้านได้ขายวัตถุดิบพริก ขมิ้น มีคนแก่ๆ มาขายมา ถามว่าจะซื้อไหม เวลาปลูกใคร (ตะไคร้ – ผู้วิจัย) ปลูกให้แห้งเปล่าๆ เราจะบอกว่าอย่าปลูกทีเดียวให้ ทยอยปลูก คนอื่นให้ปลูกข่าปลูกขมิ้น จะซื้อของในชุมชนก่อนไม่พอถึงไปซื้อข้างนอก...”
(คุณสมพิศ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

ในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้หญิงรักษาความปลอดภัยให้กับชุมชน ทั้งโดยตรงและทางอ้อม ในทางตรงผู้หญิงรับบทบาทอาสาสมัครรักษาหมู่บ้าน (อรบ.) และอาสาสมัคร ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ส่วนในทางอ้อมผู้หญิงดูแลเยาวชนไม่ให้ติดยาเสพติดทำให้ชุมชน ปลอดภัยจากการลักเล็กขโมยน้อยผู้หญิงดูแลความปลอดภัยของคนในชุมชน โดยออกรักษาการให้หมู่บ้าน ร่วมกับชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ทหารพรานและผู้ใหญ่บ้านเพื่อดูแลความปลอดภัยของ ชุมชนตลอดจนช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน มีการตรวจสอบและปรับแผนการรักษาความปลอดภัย เป็นระยะๆ และมีการฝึกทบทวนการใช้อาวุธปีละ 1 ครั้ง ในส่วนของอปพร. จะมีการวางแผนดูแล ความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวและการดับไฟป่าในช่วงฤดูร้อนโดยจะจัดรถกู้ชีพและดูแลนักท่องเที่ยว ตลอด 24 ชั่วโมงและมีเวรยามคอยระวังตรวจตราการเกิดไฟป่า มีการปรับแผนการดูแลอยู่เป็นระยะๆ ผลลัพธ์ที่ได้คือ ทำให้หมู่บ้านปลอดภัย ไม่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ไม่มีการลักเล็กขโมยน้อยผู้หญิง ช่วยดูแลเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดด้วยการพาเยาวชนไปทำงานกับกลุ่มแม่บ้านในช่วงปิดเทอมและ คอยสอดส่อง ตรวจตราพฤติกรรมของเยาวชนร่วมกับด้านตรวจยาเสพติด เมื่อพบเยาวชนที่ติดยาเสพติด จะมีการเกลี้ยกล่อมให้เข้ารับการรักษา เมื่อรักษาหายแล้วก็ช่วยประคับประคองให้เยาวชนได้กลับ เข้าสู่ระบบการศึกษาทำให้ลดปัญหาเรื่องการลักเล็กขโมยน้อยอันเนื่องมาจากการขโมยของไปซื้อยาเสพติด ส่งผลให้สังคมมีความปลอดภัย

“...เข้าเวร 1-4 ทุ่ม หญิงชายสลับเปลี่ยนกัน มีเจ้าหน้าที่มาอยู่ด้วยเป็นทหาร พรานตำรวจมาลาดตระเวนและชรบ....งานกลางคืนเป็นอุปสรรค ตรวจจอมกลางคืนเอาผู้ขายสะดวก

กว่าผู้หญิง ถ้าเป็นกลางวันผู้หญิงมีส่วนร่วมทุกอย่าง...ฝึกทบทวน 2-3 เดือนครั้ง หัดยิงปืนทบทวนปีละ 1 ครั้ง บางคนเห็นปืนก็กลัวแล้ว ปืนมันไม่ได้ทุ (ปืนสั้น-ผู้วิจัย) ก็นั่งๆ...”

(คุณอาภรณ์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

4.3 ปัญหาการทำงานคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี

ปัญหาที่ผู้หญิงไทยพุทธจังหวัดปัตตานีพบในการทำงานด้านคุณภาพชีวิต สามารถแยกได้ตามหลักการบริหารงาน 4 M ดังนี้

4.3.1 คน (Man) ในด้านแรงงานประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน สมาชิกในกลุ่มบางคนมาทำงานเพราะหน้าที่บังคับไม่ได้มาด้วยความสมัครใจ สมาชิกบางคนเลิกงาน และบางกลุ่มเกิดความขัดแย้งในกลุ่มทำให้มีสมาชิกลาออกส่งผลให้จำนวนแรงงานลดลง

“...เวลาปั่นเครื่องไม่ค่อยมีใครอยากทำ เพราะมันจะร้อนไปหมดทั้งตัว...”

(คุณสมพิศ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

นอกจากนี้ผู้หญิง (จำนวน 2 คน) รู้สึกอึดอัดกับข้อจำกัดในการทำงานของผู้ชาย โดยได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังแต่ไม่ยอมให้เขียนลงไป เนื่องจากเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ถูกพาดพิง รู้สึกไม่พอใจและไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานด้วย ผู้วิจัยจึงขอกล่าวในภาพรวมโดยไม่ระบุชื่อผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

“...ถ้าถึงเขาถามว่าทำไมไม่มีผู้หญิงทำงานเยอะหมู่บ้านนี้ ก็คือ ส่วนมากเค้าจะเป็นผู้ชายไง จะดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ไม่ให้เกิดเรื่องทุกอย่าง เพราะผู้หญิงทำงานไม่ยอมเอาผู้ชายมาเมออย่างเดียว...”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ผู้ให้สัมภาษณ์, ธันวาคม 2559)

4.3.2 เงิน (Money)

กลุ่มที่สร้างขึ้นโดยการรวมตัวกันของชาวบ้านประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ เงินทุนหมุนเวียน กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐประสบปัญหาไม่มีงบประมาณในการลงทุนต่อยอดหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ทั้งนี้ได้มีการแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณโดยกลุ่มที่ชาวบ้านรวมตัวกันสร้างกลุ่มจะระดมเงินทุนเพื่อซื้อวัสดุมาทำสินค้าขาย บางกลุ่มแก้ปัญหาขาดงบประมาณในการจัดอบรมโดยขอเฉพาะอุปกรณ์ที่จะใช้อบรมแทนเงินงบประมาณ บางกลุ่มแก้ปัญหาโดยการซื้อวัตถุดิบมาผลิตของที่จะใช้เองทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย บางกลุ่มมีการศึกษาข้อมูลของกลุ่มที่มีอยู่แล้วก่อนลงมือทำ พบว่าการจัดตั้งกลุ่มแบบสหกรณ์โดยรวมกลุ่มกันผลิตสินค้าแล้วนำมาขาย มักจะพบกับปัญหาหลายประการจนต้องปิดกิจการในที่สุด และได้รับคำแนะนำให้ใช้วิธีจ้างงาน โดย

ยังคงมีการรวมตัวกันของกลุ่ม แต่จะให้ทำงานในลักษณะของลูกจ้างโดยเมื่อทำงานเสร็จจะได้เงินทันที ไม่ต้องรอให้ขายได้ก่อน ซึ่งได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ

“เดิมลงขันกันคนละ 100 บาท ใครฐานะดีหน่อยก็ลงมากหน่อย 500-1,000 บาท หลังๆ ทางอำเภอ ศอบต.ยื่นมือมาช่วย เอาครูมาสอน พาไปดูงาน...”

(คุณอาภรณ์ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

4.3.3 วัตถุดิบ (Material)

ด้านวัตถุดิบไม่มีปัญหา เดิมมีปัญหาเรื่องวัตถุดิบที่จะใช้ในการผลิตไม่เพียงพอ และวัตถุดิบราคาสูง กลุ่มแม่บ้านแก้ปัญหาวัตถุดิบราคาแพงใช้วิธีซื้อวัตถุดิบจากชุมชนใกล้เคียง รวมถึงลดปริมาณการทำเพื่อรักษาลูกค้าเดิมไว้

“ต้นทุนแพงขึ้น...พอจะขึ้นราคาก็ลำบาก เพราะลูกค้าเดิม ใช้วิธีลดปริมาณ แทน...”

(คุณสมพิศ (นามสมมติ) ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

ปัญหาการบริหารจัดการอื่นๆ ได้แก่ ขาดความรู้ด้านการการใช้เทคโนโลยี ประชาสัมพันธ์สินค้าออนไลน์ปัญหาเรื่องการบรรจุสินค้าที่ต้องใช้เวลาาน เป็นต้น

4.3.4 กระบวนการบริหาร (Management)

ในบางกลุ่มผลิตสินค้าออกมาแล้วไม่มีคนอยากไปขายเนื่องจากต้องเดินทางออกนอกพื้นที่ เช่น ไปแสดงสินค้าที่เมืองทองธานี หรือจังหวัดอื่นๆ ในขณะที่บางคนอยากขายอย่างเดียวแต่ไม่มีใครรับผิดชอบขั้นตอนการผลิตทำให้ต้องทำทุกขั้นตอนตั้งแต่ผลิตไปจนถึงงานขายสินค้าที่ผลิตไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกันได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย (Descriptive Qualitative) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตใน 4 มิติของ WHO คือ ด้านร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ สัมพันธภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม 2. เพื่อศึกษาปัญหาการสร้างสันติภาพของผู้หญิงไทยพุทธในด้านคุณภาพชีวิตเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมคือ แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้ จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงสำหรับผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้เป็นผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีที่ไม่ได้สังกัดหน่วยงานใดทำงานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตจาก 7 อำเภอ คือ อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอปะนาเระ อำเภอหนองจิก อำเภอแม่ลาน อำเภอยะหริ่ง อำเภอเมืองและอำเภอไม้แก่น รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 19 คนจนข้อมูลเริ่มซ้ำหรือข้อมูลอิ่มตัวจึงได้ยุติการเก็บข้อมูลหลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่และใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนาโดยใช้แนวคิดในบทที่ 2 เป็นเครื่องมือในการอธิบายจากผลการศึกษาที่ได้ในบทที่ 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

5.1 งานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีทำตามนิยามองค์การอนามัยโลก

ผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานีทำงานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตตามคำนิยามขององค์การอนามัยโลกทั้ง 4 มิติ ดังต่อไปนี้

5.1.1 มิติที่ 1 ด้านร่างกาย: การคงไว้ในการประกอบกิจวัตรประจำวันอย่างปกติ
ประชาชนในจังหวัดปัตตานีในสมัยก่อนไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพเท่ากับในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น อุบัติเหตุบริโภคสินค้าบางอย่างที่มีอันตรายต่อสุขภาพ ออกกำลังกายน้อย หลังจากที่ผู้หญิงรวมกลุ่มกันสร้างงานสร้างอาชีพ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพให้คนในชุมชนได้บริโภคบริโภคโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ข้าวสารอินทรีย์ ผักปลอดสารพิษ อาหารที่ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติในชุมชน เป็นต้นตั้งชมรมชวนคนในชุมชนออกกำลังกาย สร้างชมรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทำหน้าที่อสม. ลงพื้นที่ตรวจสุขภาพคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีสุขภาพดี ตรวจพบโรคบางอย่างที่สามารถป้องกันได้แต่เนิ่นๆ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งตัวผู้ป่วยเองและรัฐบาล จะเห็นได้ว่าผู้หญิงทำงานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตในมิติของร่างกายอย่างเป็นองค์รวมและครบวงจร PDCA ทำให้ตนเองและชุมชนได้รับการดูแลความต้องการในขั้นพื้นฐาน มีอาหารที่ปลอดภัยรับประทาน มีสุขภาพที่ดี

การทำงานของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี สอดคล้องกับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง ใช้ชีวิตอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ผสมผสานกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี (มณี อากานันท์กุล และคณะ, 2558) กัลป์ตุง (Gultung) (1996) กล่าวว่าในพื้นที่ที่มีความรุนแรงเกิดขึ้นแม้ว่าจะไม่สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่ร่ำรวยได้ แต่อย่างน้อยทุกคนควรได้รับการตอบสนอง

ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การได้รับอาหาร น้ำและอากาศที่บริสุทธิ์ การมีสุขภาพที่ดีปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ การได้รับการปกป้องจากภัยอันตรายต่างๆ เป็นต้น ชีร์ปา แมนเป (แวลีเมาะ ปูซู, 2559) เห็นว่าเมื่อเกิดเหตุความรุนแรงผู้หญิงยังคงใส่ใจในสุขภาพของเยาวชน ขอเจรจาหยุดพักรบเพื่อที่จะขอสงบซื้ออาวุธ มาซื้อวัคซีนมาฉีดให้กับบุตรหลาน มูลนิธิมันพัฒนา (2553) ระบุว่าหลังจากเกิดเหตุสี่นามิเมื่อปี 2547 รัฐบาลท้องถิ่นอาแจห์ ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งมายาวนานกว่า 30 ปี ได้ขอให้มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ของประเทศไทยเข้าไปช่วยฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของชาวอาแจห์รวมถึงเศรษฐกิจ โดยภาพรวมของจังหวัดโดยได้เข้าไปพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ เช่น ระบบชลประทาน จัดทำแปลงเกษตรสาธิต การให้บริการด้านสัตวบาล สุขอนามัยชุมชน ทำให้ชาวอาแจห์มีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5.1.2 มิติที่ 2 ด้านจิตใจและจิตวิญญาณ: การสร้างความรู้สึกมีคุณค่าและความมั่นคงทางจิตใจ ผู้หญิงรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองและผู้อื่น ผู้หญิงสามารถทำงานร่วมกับคนต่างศาสนิกได้อย่างกลมกลืนทั้งในด้านการเยียวยา งานอาชีพและงานอื่นๆ ในรูปแบบของการทำงานกลุ่มและในระดับปัจเจกผู้หญิงช่วยเหลือปลอบประโลมผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ให้หายจากความทุกข์โศก ตลอดจนช่วยหาอาชีพให้และชวนมาปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้สูญเสียสุขภาพจิตดีขึ้น มีงานทำ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากเดิมเมื่อผู้หญิงรู้สึกเหนื่อย ท้อแท้จากการทำงานจะเยียวยาตัวเองโดยการย้อนคิดทบทวน ไคร่ครวญถึงจุดเริ่มต้นของการเข้ามาทำงานครั้งแรก ใช้หลักการพุทธศาสนาเป็นเครื่องเยียวยาจิตใจ เช่น ไปทำบุญที่วัด นั่งสมาธิ เข้าร่วมกิจกรรมวิปัสณากรรมฐาน เป็นต้น ทำให้กลับมามีพลังในการทำงานอีกครั้งผู้หญิงตระหนักว่างานที่ทำเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้จากการใช้พลังอำนาจอ่อนที่มีในตัวเองและกลุ่มสอดคล้องกับแนวคิดของคานธี (อรุณ คานธี, 2548) ที่ว่าธรรมชาติของผู้หญิงคือ ความอ่อนโยน ใส่ใจในผู้คน มีความละเอียดอ่อนห่วงใยต่อความรู้สึก มีหึงสารถรม มีความเข้มแข็งมีบุคลิกภาพที่ยืดหยุ่น ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ผู้ที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้หญิงจะเกิดความรู้สึกไว้วางใจ (เอกรินทร์ ต่วนศิริ, 2556; กุลธิดา สามะพุทธิ และคณะ, 2552) ผู้หญิงมีความอดทนสูง เสียสละเพื่อผู้อื่น และมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาต่อผู้ที่ทุกข์ยาก (กรรณา กุศลลาสัย และเรื่องอุไร กุศลลาสัย, 2553: 102) ผู้หญิงเป็นผู้ฟังที่ดี ในการทำงานด้านสันติภาพทั้งในประเทศไทย(วิมลพรรณ ปีตรวิชัย, 2550) และในต่างประเทศใช้ผู้หญิงในการเจรจากับกลุ่มผู้เห็นต่าง (วิมลพรรณ ปีตรวิชัย, 2550; Auma, 2007) ไชรยามองว่าบุคลิกภาพของผู้หญิงเหมาะที่จะทำงานสันติภาพในบทบาทในการเยียวยาครอบครัวผู้สูญเสีย (ไชรยาจามจรี, 2550) ลม้าย มานะการ (2550) กล่าวว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกอ่อนไหวต่อการทำงานในพื้นที่ จะใช้เวลาในการอ่านหนังสือเกี่ยวกับธรรมะเพื่อเป็นการเยียวยาตนเองนิมิตตรา แว และคณะ (2559) กล่าวว่าในการเยียวยาผู้สูญเสียที่เป็นไทยพุทธสามารถใช้หลักธรรมคำสอนมาดูแลจิตใจให้กลับมาเป็นปกติพิจารณาหลักคำสอนเรื่องของการกรรมจะทำให้จิตใจมีความสงบ พร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

5.1.3 มิติที่ 3 ด้านสัมพันธภาพทางสังคม: การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับ ในอดีตเมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน ไม่มีพื้นที่กลางและคนกลางในการเชื่อมประสาน รอยร้าวในชุมชน ต่อมาเมื่อกลุ่มผู้หญิงได้รวมตัวกันสร้างงาน สร้างอาชีพขึ้นทำให้มีพื้นที่ในการพบปะ แลกเปลี่ยนพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เมื่อมีเหตุการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชน ผู้หญิงจะใช้พื้นที่ดังกล่าวในการประสานความเข้าใจระหว่างคนทั้งสองฝ่ายให้กลับมาคืนดีกันดังเดิม อีกทั้งพื้นที่งานอาชีพที่ผู้หญิงสร้างขึ้นยังช่วยฟื้นฟูสัมพันธภาพของคนต่างศาสนาซึ่งมีความหวาดระแวงกันจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ให้กลับมามีการไปมาหาสู่กัน ทำกิจกรรมร่วมกันเหมือนเมื่อในครั้งอดีต นอกจากนี้ผู้หญิงได้ดูแลเยาวชนที่ติดยาเสพติดให้กลับคืนสู่สังคม ทำให้สังคมปลอดจากปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดำเนินไปอย่างปกติ กล่าวโดยสรุป คือ สัมพันธภาพของคนในชุมชนดีขึ้นโดยมีผู้หญิงเป็นตัวเชื่อมสัมพันธภาพสอดคล้องกับความเห็นของรอซิดะห์ ปูชูและปรกรณ์ พึ่งเนตร (2558) ที่ว่าผู้หญิงไทยพุทธและมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถรวมกลุ่มกันทำงานได้ดี ความเชื่อที่แตกต่างกันได้เป็นอุปสรรคในการทำงานแต่อย่างไร เผาซ์ เฌมรี๊ะ (2559) เห็นว่าการทำงานร่วมกันของคนต่างศาสนาจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน รวมถึงสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งเล็กๆ มิให้กลายเป็นเรื่องใหญ่ได้จากผลการศึกษาของ Auma (2007) พบว่างานสันติภาพทั่วโลกให้ผู้หญิงเจรจาชักจูงให้ผู้เห็นต่างให้เปลี่ยนความคิด เช่น ในอาฟริกาให้ผู้หญิงเจรจากับผู้เห็นต่างให้เปลี่ยนจุดยืนในการประชุมสันติภาพ

5.1.4 มิติที่ 4 สิ่งแวดล้อม: ความมีอิสรภาพด้านการเงินและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ ปี 2547 คนในชุมชนมีการอพยพออกนอกพื้นที่ไปเป็นจำนวนมาก ทั้งจากสถานการณ์ความรุนแรงและเรื่องของการประกอบอาชีพ เมื่อผู้หญิงสร้างงาน สร้างอาชีพขึ้นในพื้นที่ทำให้คนในชุมชนมีรายได้จากการทำงานและการขายวัตถุดิบ มีระบบสวัสดิการดูแลลดหนี้ดอกเบี้ยและเยาวชนมีทุนในการเล่าเรียนศึกษา ชลอ อัตราการย้ายออกจากพื้นที่ไม่ให้เพิ่มขึ้นจากเดิม

สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม (2558) พบว่า หากจะพิจารณาในด้านความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ เมื่อปี 2558 พบว่าภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้มากที่สุดจากทุกภาคของประเทศไทย โดยจังหวัดปัตตานีติดอันดับความยากจนสูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ วิธีการแก้ไขความยากจนและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะต้องมีการยกระดับรายได้รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเดิมหลังจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ปี 2547 มีเหตุการณ์ความไม่สงบรายวันเพิ่มขึ้นในชุมชน ผู้หญิงได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครรักษาหมู่บ้านและอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนร่วมกับชุดรักษาความปลอดภัย ผู้ใหญ่บ้านและทหารพราน ทำให้ชุมชนมีความปลอดภัยมากขึ้น นอกจากนี้ผู้หญิงยังช่วยดูแลเยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด ทำให้ชุมชนปลอดภัยจากเหตุการณ์สอดคล้องกับข้อค้นพบของยาสมิน ชัตตาร์ (2556) ที่ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ผู้หญิงสามารถที่จะแสดงบทบาทของผู้ถืออาวุธและบทบาทอื่นๆ วิมลพรธณ ปิตร์วิชชัย

(2550) ระบุอีกว่าในภาคใต้ของประเทศไทยทหารพรานหญิงจะเป็นผู้ที่เจรจากับผู้ชุมนุมที่เป็นผู้หญิงและเยาวชน

สรุปได้ว่า ผลลัพธ์งานสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตที่ผู้หญิงทำครบทั้ง 4 มิติ ตามนิยามของ องค์การอนามัยโลก ผลลัพธ์ที่ได้ส่งผลต่อสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในรูปแบบของการลดความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

5.2 ปัญหาการทำงานด้านคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี

จากการสัมภาษณ์การทำงานคุณภาพชีวิตของผู้หญิงไทยพุทธ ในจังหวัดปัตตานี พิจารณาตามหลักการบริหารงาน 4 M (จิรวรรณ ธาราหิรัญโชติ, 2557) มีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1 คน (Man) ในการทำงานของสันติภาพด้านคุณภาพชีวิตประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากงานส่วนใหญ่เป็นงานที่มีการใช้เครื่องจักรอุตสาหกรรมมาช่วยเป็นส่วนใหญ่ ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ผู้หญิงสะดวกทำงานทุกอย่างในช่วงเวลากลางวัน แต่จะต้องระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยในการเดินทาง

สอดคล้องกับข้อค้นพบ ของศิริยุพา รุ่งเรืองสุข (2557) ประเทศไทยมีปัญหาขาดแคลนแรงงานมากที่สุดในกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะต้องวางแผนเรื่องอัตรากำลังคนล่วงหน้าเพื่อที่จะได้ค้นหาทีมงานที่มีความสามารถเข้าร่วมงาน และสามารถคงบุคลากรที่เก่งและดีเอาไว้ได้ (Manpower Planing) วัชร พุชยะนาวิณ (2557) เห็นว่าอุตสาหกรรมอาหารในประเทศไทยมีความเข้มแข็ง แต่มักประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากต้องพึ่งพาแรงงานจำนวนมากอีกทั้งยังมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่จูงใจคนทำงาน

5.2.2 เงิน (Money) กลุ่มงานอาชีพที่ตั้งขึ้นจะประสบกับปัญหาเรื่องเงินทุนหมุนเวียนมีเพียงกลุ่มน้ำพริกของคุณละอองที่ไม่มีปัญหา เนื่องจากมีคณะนำก่อนเริ่มสร้างกลุ่มทำงานว่า ควรมีการรวมกลุ่มการทำงานแบบเดิมแต่เปลี่ยนรูปแบบจากการปันผล ซึ่งจะได้เงินหลังจากขายสินค้าได้ เป็นลักษณะการจ้างงานซึ่งทำให้กลุ่มดังกล่าวไม่มีปัญหาเรื่องเงินทุนหมุนเวียน

สอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าวของ ศักดิ์ แก้วเพ็ง (2544) ที่ว่าปัญหาที่มักเกิดขึ้นกับชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย คือ การขาดแคลนเงินทุนที่จะใช้ในขั้นตอนการผลิต กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตนาหว้า อ.จะนะ จ.สงขลาจึงได้จัดตั้ง "กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต" เพื่อให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุนในการประกอบอาชีพหรือใช้จ่ายภายในครอบครัวเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในกลุ่มธันยัมย์ เจียรกุล (2557) กล่าวว่า ผู้ประกอบการสินค้าโอท็อปมีปัญหาเรื่องการเงินและขาดแหล่งเงินทุนหมุนเวียนผู้ประกอบการขาดทักษะทางการเงินการบัญชี ทำให้ไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริง ทำให้แม้สินค้าจะขายดีแต่ก็ไม่กำไร อีกทั้งสินค้าโอท็อปมักเป็นโรงงานขนาดเล็ก ไม่สามารถพึ่งแหล่งเงินต้นตุนำได้ บางกลุ่มต้องพึ่งพาเงินนอกระบบทำให้ต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง

5.2.3 วัตถุดิบ (Material)

ด้านวัตถุดิบประสบปัญหาวัตถุดิบไม่เพียงพอผู้หญิงแก้ปัญหาไม่มีวัตถุดิบในพื้นที่โดยจะไปหาซื้อจากพื้นที่ใกล้เคียง และมีการจัดระบบให้เกษตรกรในพื้นที่หมุนเวียนกันเพาะปลูก เพื่อจะได้มีวัตถุดิบรองรับที่เพียงพอต่อความต้องการ

สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของธันยมัย เจียรกุล (2557) ที่ว่าปัญหาประการหนึ่งในการผลิตสินค้าโอท็อป คือ การขาดวัตถุดิบคุณภาพความสม่ำเสมอของวัตถุดิบ ทำให้ขาดเรื่องของมาตรฐานเมื่อลูกค้าสั่งซื้อสินค้าคราวละมากๆ ทำให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างไรก็ตามพัชรี หล้าแหล่ง (2555) กล่าวว่า กลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร ใช้แนวทางการทำงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีจุดแข็งในด้านของการมีกาแพท้องถิ่นของชุมพร พันธุ์โรบัสต้า ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักที่เพียงพอต่อการประกอบกิจการ มีการรับซื้อวัตถุดิบจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิก และมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการปลูกกาแฟอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีสหกรณ์ที่มีการให้บริการด้านสินเชื่อ จุดอ่อนที่พบ คือ ในด้านของการตลาดเนื่องจากขาดผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ และมีช่องทางจำหน่ายสินค้าน้อย

5.2.4 กระบวนการบริหาร (Management)

ในการบริหารจัดการไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างครบวงจรกลุ่มมีปัญหาเรื่องการตลาด ไม่มีตลาดจำหน่าย บางตลาดอยู่ไกลทำให้มีการเกี่ยวกันไปขาย สินค้าบางประเภทขายดีทำให้ผลิตไม่ทันสินค้าที่ผลิตไม่เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของปานศิริ พูนผลและทิพวรรณ พรมลาย (2560) พบว่าในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มชุมชนที่ผลิตสินค้า OTOP ประสบปัญหาการตลาด ขาดเงินลงทุน ขาดความรู้ในการบริหารงาน การส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ จึงได้มีการพัฒนางานต่อโดยเน้นการให้ความรู้เรื่องของการตลาด การจัดหาแหล่งเงินทุน รวมทั้งแหล่งจำหน่าย และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ สถาบันสันติศึกษา (2556) เห็นว่าผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้ขาดประสิทธิภาพในด้านการทำงานอาชีพ ซึ่งหน่วยงานรัฐควรแก้ไขปัญหานี้อย่างเร่งด่วน เนื่องจากปัญหาการว่างงานอาจนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ ผลการสำรวจของมูลนิธิริษัทไทย (รอซีเตอร์ ปูชูและปรกรณ์ พึ่งเนตร, 2558) พบว่ากลุ่มผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้มักประสบปัญหาการตลาด เนื่องจากสินค้าที่ผลิตได้ไม่มีตลาดรองรับ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเรื่องการสร้างพื้นที่ปลอดภัยจากผู้หญิงเพิ่มเติมและขยายผลสู่การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในจังหวัดชายแดนใต้
2. ควรมีการศึกษาว่ามีปัจจัยใดที่ทำให้กลุ่มแม่บ้านยังคงรวมตัวกันอยู่ได้ และปัจจัยใดทำให้กลุ่มต้องล้มเลิกกิจการ
3. ควรมีการจัดตั้งศูนย์เยียวยาในพื้นที่เพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีอาการซึมเศร้าหลังเกิดเหตุการณ์หรือมีการสอนให้นั่งสมาธิตามคำแนะนำของผู้ให้ข้อมูล หรืออาจจะการจัดอบรมให้แก่พระภิกษุ

สามารถดูแลผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีทักษะในการรับมือก่อนที่จะมีการสูญเสีย หรืออาจใช้รถ/เฮลิคอปเตอร์ ศูนย์เชี่ยวชาญเคลื่อนที่หมุนเวียนไปตามหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ข้อจำกัดในการทำวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสังเกตได้น้อย ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรเลือกช่วงเวลาไปลงพื้นที่ให้ตรงกับ/ช่วงที่มีกิจกรรมซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสังเกตของผู้วิจัย
2. การเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างทำได้ค่อนข้างยาก เพราะจัดอยู่ในกลุ่มผู้เปราะบาง

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรณีกา เรื่องเดช, อะหมัดลุดฟี กามา, ไพบูลย์ ชาวสวนศรีเจริญ, และสุชาติ สังแก้ว. (2556). *ปัจจัยทำนายคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดยะลา*. สืบค้นจาก: <http://journal.pnu.ac.th/ojs/index.php/pnujr/article/view/188>.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2545). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL – BREF- THAI)*. สืบค้นจาก: <https://www.dmh.go.th/test/download/files/whoqol.pdf>.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2549). *พม. แฉลงข่าวผลการคัดเลือกสตรีดีเด่น 10 สาขา ในงานวันสตรีสากล ประจำปี 2549*. สืบค้นจาก: http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=4352.
- กระทรวงมหาดไทย. (2558). *คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาคัดเลือก“องค์กรใฝ่สะอาด จชต.”หวังกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 3 จชต. บริหารงานด้วยความโปร่งใส ประหยัด คุ่มค่า*. สืบค้นจาก: <http://www.sbpac.go.th/index.php/component/content/featured?lang=en&limit=5&start=165>.
- กรุณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย. (2553). *อมตวจนะคานธี*. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- กัลยาณมิตร. (2560). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. สืบค้นจาก: http://www.kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=14202.
- กุลธิดา สามะพุทธิ, ดิชีลา พุทธสาระพันธ์, สุพัตรา ศรีปัจฉิม, จิตต์ปกัสสร บัตรประโคน, งามศุภร์ รัตนเสถียร และวันดี สันติวุฒิเมธี. (2552). *ฝนกลางไฟ*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- เกียรติสุดา ศรีสุข. (ม.ป.ป.). *เทคนิคการสร้างเครื่องมือในงานวิจัย*. (ออนไลน์) สืบค้นจาก: https://www.reg.cmu.ac.th/qa_new/fileslink/research02_2.pdf
- กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. (2550). *จังหวัดชายแดนใต้ ปัญหาและทางออก*. *วารสาร ศ คน Magazine*, 3, 67-70.
- ไข่มุก อุทยานวลี, บรรจง ฟ้ารุ่งสา และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2550). *รายงานการวิจัย เรื่อง การวิจัยประวัติศาสตร์นิพนธ์เมืองปัตตานีเพื่อการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คม ชัด ลึก. (2554). *ซีไอไทยพุทธพจน์3จว.ได้เข้าแยกดินแดน*. (ออนไลน์) สืบค้นจาก: <http://www.komchadluek.net/news/crime/88035>.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. (2549). *มทรรรมสันติวิธี*. กรุงเทพฯ: แอล.ที.เพรส
- คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช.). (2559). *รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2559*. สืบค้นจาก: <http://app2.cdd.go.th/rdic/report/BMN/ReportBMN59.pdf>

- คณะอนุกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์. (2550). *ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนา กับสภาพสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: โนว์เลสพลัส.
- คณาจารย์และศิษย์เก่าคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2559). *ใช้ชีวิต เรียนรู้ เปลี่ยนแปลง เติบโต*. กรุงเทพฯ: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คม ชัด ลึก. (2560). *เด็กได้เลี้ยงป่วย"จิตเวช"สูง !!*. สืบค้นจาก: <http://www.komchadluek.net/news/edu-health/296395>
- คัคนาง วานิชย์เจริญ. (2558). *วารสารจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ ฉบับพิเศษ*. การประชุมวิชาการ วิกฤตสุขภาพจิตชายแดนใต้ระดับชาติ ครั้งที่ 3 ชีวิต ความหวังในวัฒนธรรมที่หลากหลาย. ม.ป.พ.
- เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม. (2556). *“แย่นะ สะแลแม” : ความเป็นธรรมต้องสู้ถึงจะได้มา*. สืบค้นจาก: <http://www.deepsouthwatch.org/node/4882>
- แคลพแฮม, แอนดรูว์. (2559). *สิทธิมนุษยชน ความรู้ฉบับพกพา*. (ฐิติรัตน์ ทิพย์สัมฤทธิ์กุล และสุนีย์ สกาวรัตน์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชซิง เฮาส์.
- โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP Project) และ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2556). *บูรณาการความรู้ก้าวสู่สันติภาพ STEPs to PEACE*. ม.ป.พ.
- คำศรี สิทธิวรดา. (2552). *ความสัมพันธ์หญิง-ชายในการจัดการทรัพยากรและระบบนิเวศชุมชนที่กำลังเปลี่ยนแปลงของลาว*. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
- งวน ญิล. (2548). *จิตวิญญาณมารดาธิปไตยในสังคมเขมร*. บุรีรัมย์: วินัย.
- จุฬารัตน์ ชมพันธุ์. (2555). บทวิจารณ์หนังสือการวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน *“The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement”* ในบริบทประเทศไทย. สืบค้นจาก: <http://ssde.nida.ac.th/ojs/files/journals/2/articles/135/submission/review/135-450-1-RV.pdf>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะจิตวิทยา. (2559). *ใช้ชีวิต เรียนรู้ เปลี่ยนแปลง เติบโต*. กรุงเทพฯ: คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนนา. (2561). *ยาเสพติดปัญหาภัยแทรกซ้อน*. สืบค้นจาก: <https://www.parliament.go.th/Librally>.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ัญญเสน. (2555). *คานธีกับผู้หญิง*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ชาย โปธิสิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิง.
- ชัยนต์ วรรณระภูติ, และสร้อยมาศ รุ่งมณี. (2558). *ยาแดง การพัฒนาและความทันสมัยในลาว*. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. บรรณาธิการ. (2551). *แผ่นดินจินตนาการ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. บรรณาธิการ. (2553). *ความรุนแรงซ่อนหา/สังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2557). *ท้าวทายาทเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: ของเรา.

- โชคชัย วงศ์ธานี, นงเยาว์ ออบสุวรรณ, ภาพธรรม สุนันธรรม, และเจษฎา ไชยคุปต์. บรรณาธิการ. (2558). *คู่มือสิทธิมนุษยชนศึกษาสำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้*. นนทบุรี: วงศ์ธนวิศ กราฟฟิค.
- โซรยา จามจรี. (2550). *เหยี่ยวยาบาดแผลวันอันโหดร้ายด้วยศรัทธา อาหาร และห่วงใย*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- ฐิตินบ โกมลณี. (2559). *วันสตรีสากล: ผู้หญิงในความรุนแรงกับสันติภาพที่กินได้*. สืบค้นจาก: <https://www.citizenthaipbs.net/node/6397>
- ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, คณินิจ มากชูชิต, และกอบแก้ว วงษ์พันธุ์. (2558). *ผู้หญิงชายแดนใต้ : ม่านมลายา และการฝ่าฝืน*. สืบค้นจาก <https://www.tcithaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/43040/35616>.
- ดอเลาะ เจ๊ะแต, มะรอนิง สาและและวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2553). *ความทรงจำในอ่าวปัตตานี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ดาวรรณ สันหลี่. (2556). *ชุมชนปรับตัวรับมือโลกร้อน ทรัพยากรและชุมชน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- ดาไลลามะที่ 14, และคัทเลอร์,โฮเวิร์ด ซี. (2549). *ศิลปะแห่งความสุข*. (วิชวีวรรณ ชัยวรศิลป์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อีเทอร์นัล อิงค์.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2544). *กระบวนการสะสมทุนโดยชุมชน: กรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านนาหว้า อำเภอนะบะ จังหวัดสงขลา*. สืบค้นจาก <http://kb.tsu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/977/1/article.pdf>.
- ดิช นัท ฮันท์. (2549). *คือ เมฆสีขาว ทางก้าวเก่าแก่ 2*. (รสนา โตสิตระกูล, และสันติสุข โสภณศิริ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ทวีพร คุ่มเมธา. (2558). *ชนกลุ่มน้อยในชนกลุ่มน้อย ส่งเสียงต่อการแก้ปัญหา 3 จว. ชายแดนใต้*. สืบค้นจาก: <http://www.prachatai.com/journal/2015/10/61702>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2555). *สะท้อนภาพความจริง...3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. สืบค้นจาก: <http://www.thairath.co.th/content/227367>.
- ชนก บังผล. (2550). *'ลม้าย มานะการ' :ผู้เฝ้ายากกลางดงไฟ...สักวันหนึ่งเราก็ต้องไป*. สืบค้นจาก: <https://deepsouthwatch.org/th/node/141>.
- ธเนศ อารณสุวรรณ. (2559)“*ปัตตานีประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต กลับมมคิด-เข้าใจความเป็น “เรา” ในสันติภาพในหมอกควัน*”. สงขลา: นำผล. ปารีชาติ สุวรรณบุปผา. 2559. “*सानเสวนาเป็นสันติวิธีได้หรือไม่*” ในโครงการพัฒนาทักษะเสริมบทบาทแพทย์และวิชาชีพสุขภาพในการลดความขัดแย้งชายแดนใต้.
- ฉันทพร บัวทอง. (2561). *วันสตรีสากล (3) "ผู้หญิงคือทุกๆ ความเป็นไปได้ แม้กระทั่งสร้างสันติภาพ"*. สืบค้นโดย: <https://www.bbc.com/thai/thailand-39214855>.
- ฉันทมัย เจียรกุล. (2557). *ปัญหาและแนวทางการปรับตัวของ OTOP เพื่อพร้อมรับการเปิด AEC*. สืบค้นจาก: [file:///C:/Users/PC%20HP/Downloads/81168-Article%20Text-196134-1-10-20170327%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/PC%20HP/Downloads/81168-Article%20Text-196134-1-10-20170327%20(2).pdf).

- นางพรรณ พิริยานุพงศ์. (2545). *คู่มือวิจัยและพัฒนา*. ยะลา: ยะลาสมาร์ทพรีนธ์.
- นอร์เบิร์ต โรเปอส์. (2558). *คู่มือกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี “เราจะทำงานร่วมกันได้อย่างไร?”*. ปัตตานี: โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังภาคใต้.
- นิมิตตารา แว, เปรมฤดี ดำรงค์, ผุสณีย์ แก้วฉวี, กฤตพัทธ์ ผิกฝนและขวัญตา บุญวาศ. (2559). *ประสบการณ์การเยียวยาตนเองของสตรีที่สูญเสียสามีจากเหตุการณ์ความไม่สงบ: กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา*. สืบค้นจาก: <file:///C:/Users/PC%20HP/Downloads/68719-Article%20Text-161045-1-10-20161010.pdf>.
- นิรามิสา. (2550). *เริ่มต้นใหม่ (Beginning a New)*. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- นุชา. (2557). *10 ปี ไฟใต้ กับการปรากฏตัวของพี่น้องไทยพุทธ ในพื้นที่การขับเคลื่อนสู่ขบวนการสันติภาพ*. สืบค้นข้อมูลจาก: <http://www.citizenthaipbs.net/node/3654>.
- เบริกฮอฟ ฟาวเดชั่น. (2559). *อภิธานศัพท์ว่าด้วยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง 20 แนวคิดเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ*. (ภควดี วีระภาสพงษ์ ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ศูนย์ความร่วมมือทรัพยากรสันติภาพ.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2560). *"วิวัฒนาการ มอสบี" นักกิจกรรมเชียงใหม่รับรางวัลนักสู้ต่อต้านค้ายาเสพติดจากรัฐบาลสหรัฐฯ*. สืบค้นข้อมูลจาก: https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1498632716
- ประชาไทย. (2558). *กลุ่มผู้หญิงใต้ขอให้หยุดใช้ความรุนแรงในที่สาธารณะ-คุยเรื่องพื้นที่ปลอดภัยบนโต๊ะเจรจา*. สืบค้นข้อมูลจาก: <http://prachatai.com/journal/2015/11/62633>.
- ประชาไท. (2558). *เปิดหลักสูตร คนพุทธ-จีนชายแดนใต้เรียนรู้กระบวนการสันติภาพ*. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <https://www.prachatai.org/journal/2015/11/62395> (สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2558)
- ประชาไทย. (2558). *รัฐยึดมติ UN ร่างนโยบายให้ผู้หญิงร่วมสร้างสันติภาพ เริ่มที่ชายแดนใต้*. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <https://prachatai.com/journal/2015/11/62427> (สืบค้นเมื่อ 6 กรกฎาคม 2560)
- ประเวศ วะสี. (2554). *บนเส้นทางชีวิต*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ปานกมล พิสิฐอรุณกุล. (2545). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนปริกตก เทศบาล ตำบลปริก อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา*. สืบค้นข้อมูลจาก: http://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2553/2349/9/242748_ch5.pdf
- ปานศิริ พูนผลและทิพวรรณ พรมลาย. (2560). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการตลาดของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์OTOP (ระดับ 1-5 ดาว) ในจังหวัดขอนแก่น*. สืบค้นจาก: <http://www.casjournal.cas.ac.th/admin/filedocuments/1515636632-BE065.pdf>.
- ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล, และสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2555). *การออกแบบการวิจัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2542). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Handson, Rick and Mendius, Richard. (2009). *Buddha's Brain*. Oakland: New Harbinger.
- พุทธทาสภิกขุ. (2559). *เข่นนั้นเอง*. กรุงเทพฯ: พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

- พัชรี หล้าแหล่ง. (2555). *แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด*. สืบค้นจาก: <https://tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/28159>.
- เพอร์รี่ ลอรา. Laura. (2550). *ทวงสิทธิ์...ทวงถามความยุติธรรม...คู่มือผู้หญิงปกป้องสิทธิมนุษยชน*. (อัญชญา สุวรรณานานนท์ และไพศาล ลิขิตปรีชากุล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ไพศาล วิสาโล. (2550). *สร้างสันติด้วยมือเรา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพศาล วิสาโล. (2551). *เบิกบานกลางคลื่นลม*. กรุงเทพฯ: สยาม.
- ฟาริดา ปันจอร์. (2557). *องค์กรประชาสังคมมินดาเนากับกระบวนการเจรจาสันติภาพ*. สืบค้นข้อมูลจาก: <http://www.deepsouthwatch.org/node/6069>.
- เฟาช์ เฉมเริ๊ะ. (2559). *สันติภาพในหมอกควัน*. สงขลา: นำผล.
- ภาวีดา รักสัตย์. (2557). *วิถีชีวิตของสตรีในหมู่บ้านแม่หม้ายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้*. สืบค้นจาก: [http://mis.cola.kku.ac.th/files/gs28_attachment_files/files/1744/บทความ\(HMOC-17-ภาวีดา__รักสัตย์\).pdf?1410854996](http://mis.cola.kku.ac.th/files/gs28_attachment_files/files/1744/บทความ(HMOC-17-ภาวีดา__รักสัตย์).pdf?1410854996)
- ภูเดช อินทวงศ์. (2558). *ปริศนาชายแดนใต้สู่ทางออกที่ยั่งยืนได้จริงหรือ?*. กรุงเทพฯ: สมาร์ทอินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น.
- มณี อากานันท์กุล, รุจา ภูโพบูลย์และกฤษมา คุววัฒนสัมฤทธิ์. (2558). *การวิเคราะห์และบูรณาการดัชนีชี้วัดสุขภาพพอเพียงกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นจาก: <file:///C:/Users/PC%20HP/Downloads/34679-Article%20Text-80259-1-10-20150623.pdf>.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2557). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ 7*. นครศรีธรรมราช: กรีนโซนอินเตอร์ 2001.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). *สันติศึกษาหน่วยที่ 1-7*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการสอนบทที่ 4 การวิจัยทางสังคม*. สืบค้นจาก: <http://ilc2.swu.ac.th/Portals/127/Documents/swu251/บทที่4.pdf>.
- เมธัส อนุวัตรอุดม. (2556). *กระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้*. [เอกเผยแพร่]. สืบค้นจาก: http://www.cscd.psu.ac.th/files/file_pr/peaceprocess_mathus.pdf.
- แม็กคาร์โก, ดันแคน. (2555). *ฉีกแผ่นดิน อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- โมลนาร์, แอนเดรีย เค, และคณะ. (2557). *บทเรียนสันติภาพ*. ปัตตานี: โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังภาคใต้.
- มูฮำหมัด ตือราแม, และนุรยา เก็บบุญเกิด. (2556). *เรียนรู้จาก 20 คำถาม ‘การพูดคุยสันติภาพ’ อ่านคำตอบจากทีมร่วมโต๊ะ*. สืบค้นจาก: www.prachatai.com/journal/2013/09/48968.
- มุลนิธิผู้หญิง. (2556). *‘ผู้หญิง’ เสนอตัวดับไฟใต้ วอนรัฐใส่ใจมุมวัฒนธรรม*. สืบค้นข้อมูลจาก: <http://womenthai.org/?p=326>.

- มูลนิธิมันพัฒนา. (2553). มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ หลักการและจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ในการดำเนินโครงการที่จังหวัดอาเจห์ คือ การช่วยคนอาเจห์ให้ช่วยคนอาเจห์เอง. สืบค้นจาก: <http://www.tsdf.or.th/th/international-project/10417-จังหวัดอาเจห์-สาธารณรัฐอินโดนีเซีย/จังหวัดอาเจห์-สาธารณรัฐอินโดนีเซีย>.
- มูฮัมหมัดอิลยาส หย้าปริง. (2554). การตีความเป็นสมัยใหม่: ต่วนกุสมาแอลสะปันยัง อุลามาฮ์สาย จาริตในสังคมปาตานีสสมัยใหม่. ระบุยาต. *วารสารวิชาการด้านเอเชียศึกษา, กองทุนยุโรปายต และหน่วยวิจัยภูมิภาคศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 113-145.
- ยาสมิน ซัตตาร์. (2556). *บทบาทของผู้หญิงต่อกระบวนการสันติภาพและการแก้ไขความขัดแย้ง*. สืบค้นจาก: <http://www.deepsouthwatch.org/node/4552>.
- ยูเอิน วูเมิน. (2556). *สรุปรฐานข้อมูลเครือข่ายโครงการเครือข่ายผู้นำสตรีเพื่อสันติสุขในพื้นที่ ภาคใต้*. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <http://www.pataniforum.com/admin/jquery/ckfinder/userfiles/files/ฐานข้อมูลสตรีเครือข่าย%20ปรับปรุง%2057.pdf>.
- รอซีต๊ะห์ ปูชูและปรกรณ์ พึ่งเนตร. บรรณาธิการ. (2558). *วานีตา ผู้หญิงกึ่งโลก*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาเพื่อขยายเครือข่ายบริการภายในชุมชนอย่างยั่งยืนสำหรับผู้หญิงและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบและความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้.
- รอมฎอน ปันจอร์. (2551). ฮาร์บับัน บังชากูนักศึกษามลายู ใน “สนามความขัดแย้ง”. *วารสาร Deepsouth เรียนรู้และเข้าใจชายแดนใต้: สงครามความรู้สึก ปม-ลึก-ไฟใต้*, 170-191.
- รุ่ง แก้วแดง. (2558). *สงครามและสันติสุข@ชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้. (2558). *รัฐร่างนโยบายให้ผู้หญิงร่วมสร้างสันติภาพ เผยบนโต๊ะเจรจา 31 ครั้ง ผู้หญิงมีส่วนร่วมน้อย*. สืบค้นข้อมูลจาก: <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/7778>.
- เลขา เกลี้ยงเกลา. (2550). *หญิงเหล็กแห่งบ้านหรั่ง ต.มะกรูด อ.โคกโพธิ์ ใจสู้เพื่อพัฒนาบ้านเกิดให้เข้มแข็ง*. สืบค้นข้อมูลจาก: http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=51934.
- เลขา เกลี้ยงเกลา. (2558). *CSO ชายแดนใต้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับตัวแทนธนาคารโลก*. สืบค้นจาก: <http://www.fatonionline.com/index.php/news/detail/2517>.
- เลเดอรัค,จอห์น พอล, และเลเดอรัค, แองเจลา จิลล์. (2559). *เมื่อเลือดและกระดูกไทยให้*. (โคทม อาริยาและคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2556). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- วัชระ ปุษะณาวิน. (2557). *ผลวิเคราะห์อุตสาหกรรมไทยมั่นใจศักยภาพแข่งขันรับ AEC*. สืบค้นจาก: http://www.tpa.or.th/tpanews/upload/mag_content/76/ContentFile1502.pdf
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2546). *การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาองค์กร*. สืบค้นจาก: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:BDRTAoe3cEJ:suthep.crru.ac.th/mgnt37.doc+&cd=2&hl=th&ct=clnk&gl=th>.

- วัลลภา เขยบัวแก้ว. (2560). *กรอบแนวความคิดคุณภาพชีวิต*. สืบค้นจาก www2.tsu.ac.th/org/lic/uploads/images/life.docx.
- วิมลพรรณ ปัตถวิชัย. (2550). *เมื่อฟ้าหม่น เจดีย์หัก ที่ปีกซีใต้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- วิวรรณ ธาราหิรัญโชติ. (2557). *Man Money Material Management*. สืบค้นจาก: <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/573508>.
- วีระศักดิ์ จงสูวิวัฒน์วงศ์, Boegli, Louisa Chan และสุภัทร ฮาสุวรรณกิจ. (2558). *เยียวยาในไฟใต้*. ม.ป.พ.
- แวลีเมาะ ปูชู. (2554). *เพชรดาว โต๊ะมีนา : เจาะลึกสถิติ "ฆ่าตัวตาย" ที่ชายแดนใต้*. สืบค้นจาก: <http://isranews.org/south-news/special-talk/item/4333-เพชรดาว-โต๊ะมีนา-เจาะลึกสถิติ-ฆ่าตัวตาย-ที่ชายแดนใต้.html?pop=1&tmpl=component&print=1>.
- แวลีเมาะ ปูชู. (2559). *สันติภาพจากนอกโต๊ะเจรจา และพลังอันแรงกล้าของผู้หญิงยุติความรุนแรง*. สืบค้นจาก: <http://isranews.org/south-news/Academic-arena/67-เรื่องเด่น-ภาคใต้/17941-ทูตฟินแลนด์-สันติภาพจากนอก>.
- ไวท์, วิลเลียม ฟุท. (2556). *ระเบียบวิธีวิจัยสังคมจากประสบการณ์จริง*. แปลจากเรื่อง *Modern Methods in Social Research*. โดย มงคลเลิศ ตำนานินทร์, ผู้แปล. กรุงเทพฯ: แมคกรอ-ฮิล.
- ศรีมงคล เทพธนู. (2555). *สันติภาพศึกษา*. สืบค้นจาก: <http://www.bsru.ac.th/identity/archives/2654>.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. (2548). “*ความล้มเหลวของการปกครองท้องถิ่นกับปัญหาสามจังหวัดภาคใต้*” ในหนังสือ *ยึดมั่นในหลักการสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท เพรส.
- ศรีสมภพ จิตรภิมศรี. (2560). *ความขัดแย้งชายแดนใต้ในรอบ 13 ปี: ความซับซ้อนของสนามความรุนแรงและพลังของบทสนทนาสันติภาพปาตานี*. สืบค้นจาก: <https://deepsouthwatch.org/th/node/11053>.
- ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. (2542). *มนุษย์กับสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, เถลิ้มพล แจ่มจันทร์, กาญจนา ตั้งชลทิพย์และจรัมพร โห้ถ้อยอง. (2557). *คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข*. สืบค้นจาก: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/FileUpload/PDF/425-Quality-of-Life.pdf>.
- ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2548). *ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2551). *ณ ใต้ งานวิจัยจากชุมชนชายแดนใต้สู่นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: แพลน พรินต์.
- ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). *ชุมชนในสถานการณ์ความขัดแย้ง: พลวัตและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สามลดา.

- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2560). ผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ [PEACE SURVEY] ครั้งที่ 3 (บทสรุปสำหรับผู้บริหาร). สืบค้นจาก: <https://www.deepsouthwatch.org/node/11324>.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2559). ผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ PEACE SURVEY ครั้งที่ 2 กรกฎาคม-สิงหาคม 2559. กรุงเทพฯ: แก่นจันทร์.
- สถาบันสันติศึกษา. (2556). หนังสือฐานข้อมูลด้านผู้หญิงในสามจังหวัดชายแดนใต้. ม.ป.ท
- สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้. (2558). การประเมินสถานการณ์ของผู้ชายและเยาวชนชายในพื้นที่ขัดแย้งชายแดนภาคใต้ของไทย. ปัตตานี: ม.ป.ท.
- สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา. (2560). ผลการคัดเลือก "ผู้หญิงเก่ง ปี 2560". สืบค้นจาก: <http://2559.gdrif.org/articles/category/ผู้หญิงเก่ง>.
- สถานีวิทยุ ม.อ.ปัตตานี . (2557). เครือข่ายชาวไทยพุทธสนับสนุนสันติภาพชายแดนใต้ พร้อมขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ แนะคนไทยพุทธเรียนรู้อีกวิชา “ร่วมออกแบบบ้านของตนเอง” มีความรักความสามัคคี. สืบค้นจาก: <http://www.psu10725.com/joomla/index.php?option=comcontent&view=article&id=554%3A-2557-10-&catid=36%3A2011-06-18-10-5439&Itemid=71>.
- สถานีวิทยุ ม.อ.ปัตตานี. (2559). องค์การสตรีซึ่งผู้หญิงเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการสร้างสันติภาพชุมชนประเด็น “สันติภาพกินได้” ยกปัญหาชายแดนใต้เป็นวาระแห่งชาติ เกิดเหตุคนร้ายใช้อาวุธปืนยิงสตรีที่ทุ่งยางแดง. สืบค้นจาก: <http://psu10725.com/2558/?p=1950>.
- สรณีย์ สายศร. (2560). ดอกบัวในเปลวเพลิง: แนวทางการสร้างสันติภาพท่ามกลางเปลวสงครามของดิช นัท ฮันท์ ภิกษุเซนแห่งเวียดนาม. วารสารมนุษยศาสตร์, (24), 80-111.
- สไคโรเตอร์. (2561). "วาระปัตตานี 61" ประชาชนอยู่ดีกินดี นอภ.เมืองตานี เน้นสร้างคุณภาพชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน. สืบค้นจาก: <http://www.chaidantai.com/?p=8247>.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2554). เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒนา
- สุพิชฌาย์ รัตนะ. (2555). 9 ปีไฟใต้ฝันร้ายเศรษฐกิจชายแดนใต้. สืบค้นจาก: <http://www.komchadluek.net/detail/20120915/140061/9ปีไฟใต้ฝันร้ายเศรษฐกิจชายแดน.html>.
- สุภาภรณ์ พันธ์สนาซี, และคณะ. (2557). สรุปสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประจำปี (2557): ปีที่มีจำนวนเหตุการณ์น้อยที่สุดในรอบ 11 ปี. สืบค้นจาก: <http://www.deepsouthwatch.org/node/6596>.
- สุวรา แก้วนุ้ย. (2557). การวัดสันติภาพ (1): ปูพื้นฐานสร้างความเข้าใจ. สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/6418>.
- สุวรา แก้วนุ้ย. (2560). เหตุการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้/ปาตานี ปี 2559: จังหวะในการเปลี่ยนผ่านจากการต่อสู้ด้วย “อาวุธ” สู่แนวทาง “สันติวิธี”. สืบค้นจาก: <https://deepsouthwatch.org/th/node/10037>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม. (2558). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. สืบค้นจาก: http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6363.

- สำนักงานจังหวัดปัตตานี. (2561). *บรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี 2559*. สืบค้นจาก: <http://www.pattani.go.th/index2.html>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ, องค์การยูนิเซฟ, กระทรวงสาธารณสุข, สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพและสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ. (2556). *การสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2555*. ม.ป.ท.
- สำราญ จุช่วย. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. สืบค้นจาก: www.rpu.ac.th/Library_web/doc/RC_RR/2554_GenEd_Text_Samran.pdf.
- เสาวรส ปลื้มใจ และอุทิศ สังขรัตน์. (2559). *ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้*. สืบค้นจาก: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi8lPfs1fHaAhUmSo8KHZOmbQYQFggLMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.tcithaijo.org%2Findex.php%2FHUSOTSU%2Farticle%2Fview%2F43627%2F36060&usq=AOvVaw3rYQAKY5cmqE0ZByfr64Kg>.
- ศิริพร สโครบานาค, และวรัญญา เกื้อนุ่น. (2550). *ชนชั้นชายขอบ เพศสภาพ และภัยพิบัติกรรมีสีนามีกับผลกระทบตผู้หญิง*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- ศิริยุพา รุ่งเรืองสุข. (2557). *กลยุทธ์รับมือภาวะขาดแคลนแรงงาน*. สืบค้นจาก: <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/619056>.
- ศุนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2558). *สรุปสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ระหว่างวันที่ 1-30 กันยายน 2558*. สืบค้นจาก<http://www.deepsouthwatch.org/blog/1330>.
- อคิน รพีพัฒน์, ชยันต์ วรรณระภูติ, อมรา พงศาพิชญ์, สุภางค์ จันทวานิช, และฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2553). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา*. ขอนแก่น: หจก.ขอนแก่นการพิมพ์.
- องค์ทะลามะที่ 14. (2543). *คู่มือแห่งปัญญา*. (ฉัตรสมาลัย กบิลสิงห์ ชาญเสน, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2558). *ผู้หญิงกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 225-244*.
- อมาวสี อัมพันศิริรัตน์. (2557). *มนทัศน์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ*. สืบค้นจาก: <https://www.tcithaijo.org/index.php/scnet/article/viewFile/52596/43654>
- อรวรรณ น้อยวัฒน์. (2555). *สุขภาพกับคุณภาพชีวิต*. สืบค้นจาก: http://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book55_3/pbhealth.html.
- อับดุลรอญี สือแต, อุสมาน สารี, สามารถ ทองเผื่อ, โชคชัย วงษ์ตานี, และกามารุดดิน อีสายะ. (2551). *มทรรณสันติวิธีเพื่อสันติภาพ*. ปัตตานี: ปัตตานีการช่าง.
- อาทิตย์ ทองอินทร์. (2559). *“พื้นที่ปลอดภัย” ในปัตตานี/จังหวัดชายแดนภาคใต้*. สืบค้นจาก: http://www.pataniforum.com/admin/jquery/ckfinder/userfiles/files/พื้นที่ปลอดภัยในปัตตานี - จชต_ - ปกและเนื้อหา.pdf.

- เอกรินทร์ ต่วนศิริ. (2556). เครือข่ายประชาสังคมชายแดนใต้ ท่ามกลางความรุนแรง. *รัฐสมิแล*, 34(4),45-56.
- เอเอสทีวี. (2556). ชัยชนะของ “ชาวจะนะ” โปรดอย่าลืม “นช.ทักษิณ” โปรดอย่าลืม “เจ้า-
คำรณวิทย์”. สืบค้นจาก:<http://www.manager.co.th/AstVWeekend/ViewNews.aspx?NewsID=9560000007355>.
- เอเอสทีวีผู้จัดการออนไลน์. (2556). สองสตรีตัวอย่างชาวอัมพกันและพม่า คว่ำรางวัล "แมกไซไซ" ปีนี้. สืบค้นจาก:<http://www.manager.co.th/Around/ViewNews.aspx?NewsID=9560000090996>.
- เอเอสทีวี ผู้จัดการออนไลน์. (2558). ปิดตานีลงนามโครงการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของ
ประชาชน. สืบค้นจาก: <http://www.manager.co.th/home/ViewNews.aspx?NewsID=9580000001330>.
- อรุณ, คานธี. (2548). *กัสตูบา*. (อนิตรา พวงสุวรรณ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- ฮอล, ดี.จี.อี. (2557). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, วรณยูพา
สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการ ตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.
- ฮาฟิสสา สาและ. (2553). *ผู้หญิงมุสลิมท่ามกลางความขัดแย้ง: การเปลี่ยนผ่านจากเหยื่อสู่ผู้ขับเคลื่อน
งานสันติภาพ*. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- Auma, WuorLilian. (2007). The Role of Women in Peace Building: a Case Study of
Molo Division in NakuruDistric. Retrieved from: [http://erepository.uonbi.ac.ke/
bitstream/handle/11295/20798/Owuor%20_The%20Role%20Of%20Women%
20In%20Peace%20Building%20A%20Case%20Study%00f%20Molo%20Division
%20In%20Nakuru%20District.pdf?sequence=3](http://erepository.uonbi.ac.ke/bitstream/handle/11295/20798/Owuor%20_The%20Role%20Of%20Women%20In%20Peace%20Building%20A%20Case%20Study%00f%20Molo%20Division%20In%20Nakuru%20District.pdf?sequence=3)
- BBC. (2559). *เผย 12 ปี มีผู้หญิงเสียชีวิตจากเหตุไม่สงบภาคใต้กว่า 500 คน*. สืบค้นจาก:
<https://www.bbc.com/thai/thailand-38135638>.
- Chedelin, Sandri I. and Eliatamby, Maneshka.(2011). *Women Waging War and
Peace*. United States of America: Newgen Imaging Systems.
- Eubios Ethics Institute. (2005). *A Cross-Cultural Introduction to Bioethics*. [https://
www.google.com/url?q=http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/
shs/BEfiles/Betbk2G.doc&sa=U&ved=0ahUKEwjX5b6t0I3VahXMxbwKHR1
TAQwQFggHMAE&client=internal-uds-se&usq=AFQjCNHZG7W9OosgZpkjM_
xztIXZf3kfag](https://www.google.com/url?q=http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/shs/BEfiles/Betbk2G.doc&sa=U&ved=0ahUKEwjX5b6t0I3VahXMxbwKHR1TAQwQFggHMAE&client=internal-uds-se&usq=AFQjCNHZG7W9OosgZpkjM_xztIXZf3kfag).
- Fredline AO M’Cormack-Hale. (2012). *Gender, Peace and security*. Hampshire: Hobbs
the Printers.
- Galtung, Johan. (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, development
and Civilization*. London: SAGE Publications.

- Haessly, Jacqueline. (2011). *Peacemaking: Family Activities for Justice and Peace, Vol. 1*. https://books.google.co.th/books?id=efVBAwAAQBAJ&pg=PA61&lpg=PA61&dq=Peace+Making+quality+of+life&source=bl&ots=LKvu3gxZrp&sig=HT5Z6jl8UZ6M0qWBnCHT5jfnLQ&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjYr5_DqfvMAhUGrY8KHeaAA_sQ6AEIMjAC#v=onepage&q&f=false. (accessed July 25, 2016)
- Molnar, A. K. (2010). Women's Agency in the Malay Muslim communities of Southern Thailand. In Pranee Liamputtong, *Thailand Today: Political and Social Perspectives*. Timor: Routledge.
- Ramsbotham, Oliver Woodhouse, Tom and Miall, Hugh. (2012). *Contemporary Conflict Resolution*. USA: Polity Press.
- Schirch and Sewak. (2005). *Women: Using the Gender Lens*. 97-116. In *People Building*.
- Tavakolian, Newsha. (2015). *Fight for Their Rights Time*. 185(13), 18-25.
- ThaiNGO.org. (2558). เปิดสถิติความรุนแรงชายแดนใต้มีหญิงหม้ายกว่า 3 พันราย เด็กกำพร้ากว่า 5 พันคน. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <http://thaingo.org/thaingo/node/1949>. (สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2558).
- Thai PBS News. (2558). “เหยียะมะแอ ท่าน้ำ” ยันถก “มารา ปาตานี” ถูกตัว-คาดลดขัดแย้ง พร้อมหนุนรัฐสร้างสันติภาพชายแดนใต้. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <http://news58.thaipbs.or.th/content/“เหยียะมะแอ-ท่าน้ำ”-ยันถก-มารา-ปาตานี-ถูกตัว-คาดลดขัดแย้ง-พร้อมหนุนรัฐสร้างสันติภาพชายแดนใต้>. (สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2558).
- UN Women. (2554). *Women's Participation in Peace Negotiations: Connections between Presence and Influence*. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/10/wpssourcebook-03a-womenpeacenegotiations-en.pdf>.
- Voice TV. (2558). โป๊ปฟรานซิสตรัสสนับสนุนสิทธิผู้หญิงวันสตรีสากล. Voice TV. (ออนไลน์) แหล่งข้อมูลที่สืบค้น: <http://news.voicetv.co.th/world/176658.html>. (สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2558)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบฟอร์มพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

แบบฟอร์มพื้ทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

สวัสดีค่ะ ดิฉันชื่อ นางสาวเพ็ญภา พัทธชนม์ เป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา ความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำลังทำการศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้: กรณีศึกษาผู้หญิง ไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบบรรยาย ท่านเป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือก ในการเข้าร่วมการวิจัยดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานด้านสันติภาพ ของจังหวัดชายแดนใต้ โดยผู้วิจัยจะขอสัมภาษณ์หากคำถามใดทำให้รู้สึกลำบากใจที่จะตอบท่านสามารถ เลือกว่าจะไม่ตอบได้ ทั้งนี้จะมีการสัมภาษณ์จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

นอกจากนี้ท่านสามารถจะยกเลิกหรือออกจากกรวิจัยครั้งนี้เมื่อใดก็ได้ตามความต้องการ สำหรับข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและนำเสนอในภาพรวม ในระหว่างการเก็บ ข้อมูลหากเกิดข้อสงสัยใดๆ ท่านสามารถสอบถามผู้วิจัยได้ตลอดเวลา โทรศัพท์ 089-656 5432 หรือ 083-153 4901 ผศ.ดร.ปรีญา แก้วพิมล อาจารย์ที่ปรึกษาหลักในการทำวิจัยครั้งนี้หรือประธานหลักสูตร 074-289450 ดิฉันขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งในการศึกษา ครั้งนี้จะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างความสงบสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

หากท่านยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัยกรุณาลงนามไว้เป็นหลักฐานหรือประสงค์จะไม่
ออกนามแล้วแต่ความสมัครใจในข้อความที่อยู่ข้างล่างนี้

(นางสาวเพ็ญภา พัทธชนม์)

ผู้วิจัย

.....

(วัน/เดือน/ปี)

(.....)

ผู้เข้าร่วมวิจัย

.....

(วัน/เดือน/ปี)

(.....)

พยาน

.....

(วัน/เดือน/ปี)

ภาคผนวก ข
แนวคำถามการสนทนารายบุคคล

แนวคำถามการสนทนารายบุคคล

แนวคำถามการสนทนารายบุคคล ชุดนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี ของนางสาวเพ็ญภา พัทธชนม์ นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

แบบสัมภาษณ์นี้มีทั้งหมด 2 ตอน จำนวน 3 หน้า ประกอบด้วย 2 คำถามหลัก ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบเติมคำในช่องว่าง ขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้คำตอบและข้อมูลของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นี้เท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง

1. ก่อนการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์แนะนำตัวพร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และแจ้งผู้ให้ข้อมูลว่าหากคำถามใดรู้สึกไม่สะดวกใจในการตอบคำถามสามารถข้ามไปข้อต่อไปหรือหยุดสัมภาษณ์ได้
2. ให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าหรือกรอกประวัติส่วนตัวในด้านต่อไปนี้

คำถามผู้ให้สัมภาษณ์รายบุคคล

คำถามการสนทนารายบุคคลนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (สัมภาษณ์)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล กรุณากรอกข้อมูลตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้ไปเผยแพร่ต่อที่สาธารณะผู้วิจัยขออนุญาตใช้นามสมมติแทนชื่อจริงเพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของผู้ให้ข้อมูล

1. ชื่อสกุล..... อายุ ปี
2. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษาที่.....	☐ มัธยมศึกษาที่.....	☐ ปวช.
☐ ปวส.	☐ ปริญญาตรี	☐ อื่นๆ ระบุ.....
3. อาชีพ

งานส่วนตัว

☐ ค้าขาย	☐ เกษตร	☐ แม่บ้าน
☐ อื่นๆ ระบุ.....		

งานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต (ตอบได้มากกว่า 1 งาน)

☐ เกษตรอินทรีย์	☐ งานเย็บเย็บ	☐ อรบ.
☐ อสม.	☐ วิทยากร ระบุ.....	☐ อื่นๆ ระบุ.....
4. สถานภาพ

☐ โสด	☐ สมรส	☐ หย่าร้าง
------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------
5. กรณีมีคู่สมรส ระบุอาชีพ.....

☐ ยังมีชีวิตอยู่	☐ เสียชีวิต ระบุสาเหตุการเสียชีวิต.....จำนวนบุตร..... คน
---	---
6. ประสบการณ์การทำงานด้านสันติภาพ ปี
7. ที่อยู่: หมู่บ้าน..... อำเภอ.....

ลักษณะหมู่บ้านไทยพุทธมุสลิม

☐ พื้นที่สีแดง (มุสลิมอยู่รอบนอกไทยพุทธอยู่ตรงกลาง)	☐ แบบคละ
☐ พื้นที่สีแดง (ไทยพุทธอยู่รอบนอกมุสลิมอยู่ตรงกลาง)	☐ แบบอื่นๆ ระบุ.....
8. ปีพ.ศ. 2559 หมู่บ้านของท่านมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ (กราดยิง, ระเบิด, อื่นๆ)

☐ ไม่มี	☐ มี ระบุ.....
--------------------------------	---------------------------------------
9. ปีพ.ศ. 2547-2558 หมู่บ้านของท่านมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ (กราดยิง, ระเบิด, อื่นๆ)

☐ ไม่มี	☐ มี ระบุ.....
--------------------------------	---------------------------------------
10. ท่านเคยพบกับสถานการณ์ความรุนแรงกับตัวเองโดยตรงบ้างหรือไม่

☐ ไม่เคย	☐ เคย ระบุเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น.....
---------------------------------	--

ท่านมีการรับมือหรือปรับตัวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร.....

ตอนที่ 2

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวต่อไปนี้

1. หากให้ท่านนึกถึงคำว่า “สันติภาพ” ท่านจะนึกถึงอะไร
2. ท่านคิดว่งานที่ท่านทำอยู่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตหรือสันติภาพหรือไม่ อย่างไร
3. ท่านมีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสมาชิกในชุมชนอย่างไร
4. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างไร
5. ท่านคิดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไร
(คำถามสำรอง: ผู้หญิงทำอะไรบ้างที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ทำอย่างไร)
6. การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของท่านจะก่อให้เกิดผลอะไรบ้างกับชุมชน
(คำถามย่อย: งานที่ทำช่วยลดความขัดแย้งในชุมชนหรือไม่)
7. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีอะไรบ้าง และต้องการการสนับสนุนอะไรบ้าง
8. ท่านคิดว่าคุณสมบัติของผู้หญิงที่เหมาะสมกับงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไร
9. ท่านได้ประยุกต์หลักการทางศาสนาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร
10. ท่านมีการเปิดตัวเองสู่สังคมภายนอก ทั้งในระดับชุมชนและระดับสังคมอย่างไร

หมายเหตุ คำถามสำรองจะใช้ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจคำถาม

ภาคผนวก ค
แบบสังเกตพฤติกรรมด้านคุณภาพชีวิตของ
ผู้หญิงไทยพุทธกับการสร้างสันติภาพในจังหวัดปัตตานี

แบบสังเกตพฤติกรรมด้านคุณภาพชีวิตในการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ

1. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การเกาะเกี่ยวกันทางสังคม การรวมกลุ่มและรูปแบบของเครือข่ายชุมชน
2. บทบาทของผู้หญิงในครอบครัวและชุมชน
3. บทบาทของกลุ่มตัวอย่างภายในกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มขับเคลื่อนสันติภาพ
4. การเปิดรับข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
5. ความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเมื่อได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ เช่น การค้าขาย การประกอบอาชีพ การหารายได้เสริม การดูแลบุตรหลาน การเป็นส่วนสนับสนุนกิจกรรมด้านสันติภาพ เป็นต้น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวเพ็ญภา พัทธชนม์		
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5610022007		
วุฒิการศึกษา			
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา	
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2544	
ศึกษาศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2541	

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ปี 2551- ปัจจุบัน อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

การตีพิมพ์ เผยแพร่ผลงาน

เพ็ญภา พัทธชนม์, ปรียา แก้วพิมล และมนตรี เพชรนาจักร. (2561). “การมีส่วนร่วมของผู้หญิงไทย พุทธกับการสร้างสันติภาพผ่านงานคุณภาพชีวิตในจังหวัดปัตตานี” ในการจัดประชุมวิชาการ ระดับชาติ: ศาสนากับการส่งเสริมความเป็นธรรมทางสุขภาพ.